Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله په نوم پیل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لرونکی دی؛ مهرباني د پینې پنځونکي ښتن بر لورینه ده.

۲. لیکي پوهه

سرلیک:.	د ټاټوبي میلي پېيلې
لیکوال:.	ماسټر اېنجینېر صفي الله فردوس
د محصول اوږدوالی،	
سوروالی او پېړوالی:.	۲۹۰ * ۲۱۵ * ۱۸.۳۲ میلي مېتر.
د کښلې غټ ټکي:.	۱۱ ځېرکي
کښلې د چوپړو ګڼه:.	۲۲۲ چوپړي (مخه)
وړلو وزن:.	۵۵۵ ګرام
وت نه یا پرته له وته د ابېځو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه (د ابېځو او نورو) پرانت.،،	
:.	۱۹۹،۱۰۹.۰۰ دانې
منشوره یې له وت سره:.	۲۵۶،۴۵۴.۰۰ دانې
سرلیکه:.	۴،۰۰۲.۰۰
لینونه (خطه، کربښې له لیکي هړپې، لاندنی یادونې او پاینی یادونې سره، سره)	
ګڼه:.	۹،۱۴۶.۰۰
وییزېرمه (پښتو په پښتو وی یا ویویکي یا لغاتونه، ویکي)	
ګڼه:.	۵۴،۸۷۲.۰۰
د کښلې د ابېځې پیل او پای:.	د دې کښلې پیل په دې ,, د ،، سره شوی او پای یې په اوږدې بې ,, ې ،، سره شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلي ۳ چوپړی

ګڼه:.	اتتم لیکی (کښلې، کیتاب یا کتاب)
لیکوال استوګنځای:.	بغل، تره خیل، کچور شمتی، مهترلام، لغمان، افغانستان
خپرندوی:.	مومند خپرندویه ټولنه
اېډېټور:.	ماستر اېنجینېر صفي الله فردوس
طراح او ډیزان:.	ماستر اېنجینېر صفي الله فردوس
کښلې د پیل پېر:.	پیلنی وار: د رییس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ښوونځي ترځنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی (زېږدی ۱۹۹۳ October ۰۷)، دوېیم وار: : زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترځنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی (زېږدی ۲۰۰۹ June ۰۹)، درېیم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترځنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان؛ کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدی (زېږدی ۲۰۱۷ March ۱۰)، څلورم وار: ۷ کور، درېیم پوړ، ۵۳ بلاک، اماراتو ښارګوټی، کسبه، ۱۵ سیمه، کابل، افغانستان؛ کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۱ February ۱۹)،
کښلې د پای پېر او اوډون (ترتیب) یې:.	جوهریزاده سړک، میدګاردوک، دوشنبې ښار، دوشنبې، تاجیکېستان؛ دوبی، وږی ۰۲۸، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۳ September ۱۹)
خپرېدو نېټه:.	دوبی، وږی ۰۲۸، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۳ September ۱۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلې ٤ چوپړی

چاپ نېټه:. دوبی، وږی ۲۸، ۱۴۰۳ لېږدی
چاپشمېر:. ۱۰۰۰ ټوکه
چاپ وار:. لومړی
ډول:. ادبيات او هنر (ليکنی ارت، ادبيات او فن، ادبيات او عملي مهارت، ادبيات او صنعت، ليکنی او صنعي قدرت ضد، ادبيات او د ښکلا د تخليق فن، د تخليقي تخيل اثر، ادبيات او د پو هې يوه څانګه په تېره د اجتماعي علومو د موسيقي يا ټنګټکور برخه؛ ليکنی او مهارت يا تخصص؛ ليکنی او استعداد؛ ادبيات او ځيرکي؛ ګړنې پېيلې) ټولګه

ژبه:. پښتو
ژباړونکی:. هېڅ يوه
پوخ بنه:. اساسي
تړ:. تازه
رپ ځای:. A٤
يادونه:. د ګډون کولو بېلګه
بيه:. ۳۰۰ افغانۍ

د ليکوال ګرځنده اړيکه:. +۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹
برېښناليک:. Safiullah_firdows@yahoo.com

له پاره:. د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لر او بر ټول پښتنو له پاره کښل شوی، يانې د ۷۰۰۰۰۰۰۰ اويا مېليونو وګړو له پاره.

کښلې د ګټنې ګور:. زر ټولګې دی، ټول پښتون پښت به تری ګټه پورته کړي چې د يوه تود بڅري (پرتون) په اندازه هم د يوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو اويا مېليونه تنه پښتون پښت ته يې ګټه ور رسيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

د پښتون پښته! زما ګټه په کې نه شته؛ په ۲۵۰ افغانۍ يې له مالیې سره را وباسم، ۲۵۰ دانې يې وړيا وېشم او پاتې نور پلورم.
په ۲۵۰ افغانۍ چې له يوه کرډيټ کارټ سره برابرېږي ببيه يې ده.
ګټه خو يې نه شته که دا لږ پيسې په لاس راغلې نو بل ليکی به پرې چاپ کړم.
د پښتو ورم دی چې د ليکوال ګټه د شپانه ګټه ده.
که مو ډېره ورته روغه وه د خپرولو له پاره يې و درېږئ. (له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي في اي (APA) کالب په بڼه د اخځوک يا ريفريس له پاره ترې ګټنې اجازه شته.

زما د الواک اغېزښندنې په څېړنه کې څلور ستنې شاملې دي: خلاص ډيټا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بياکتنه. د خلاص پښتو ګړنې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوګړو وګړو، د معلوماتو ټيوټوريلونه کوربه کړئ، په اوبپانو کې خپور کړئ، ترڅو و ګړو سره مرسته و کړي، ټولو وګړو ته د خپل پښتون پښت دودي دود ليکدود کارولو او پوهيدو کې د مرستې له پاره وسيلې رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ رښت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخيستنې اجازه نه شته!.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. لړلیک

ګڼه: سرلیک: چوپړی:

۱. پېښتۍ ۱

۲. لیکي پوهه ۲

۳. لړلیک ٦

٤. د یادښتونو له پاره: ٨

٥. د دې چاپ تراڼ (پیل، شروع، برید) ٨

٦. ننه توزې (پیلیزه، پیله، سریزه، مخکې وینا، مقدمه) ۱٨

٧. د ټاټوبي ملي پېيلې.. ٤۳

٨. پایله ۱۳٥

٩. ژبپانګه (وییزپرمه: د کره لیکنۍ پښتو په پښتو تشریحي وییکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي)... ۱۳٨

۱۰. بیبلو ګراپي Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري. ۲۱٥

۱۱. پخښتۍ سټ ۲۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. د يادښتونو له پاره:

١: ....

٢: ....

٣: ....

٤: ....

٥: ....

٦: ....

٧: ....

٨: ....

٩: ....

١٠: ....

١١: ....

١٢: ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. د دې چاپ تراړ (پیل، شروع، برید)

په پیل که له هر څه څخه وړاندې یوازې د الله په نوم پیل کوم. له بر الله څخه بې کچې مننه او د هغه بې پایه ستاینه کوم. په کومه ګڼه چې د هغې شمېر د هغه په اند کې شتون لري، په همغومره کچه ترې منندوی یم چې ملتیا یې تل، تر تله را په برخه ده.
هغه سپېڅلی پنځونکی څښتن چې د پینې او څه چې د دې پینې په منځ کې شتون لري د دې ټولو پنځونکی دی.
زه یې پنځې بوړولی یم، هر څه یې پنځي بوړولي دي، لکه:. اوبه، باد، هوا، هواوبچه، اسمانونه، ځمکې، هر ډول بوټي، هر ډول ونې، خواړه، تیاره، رڼا، تودوخه، تله راتله، اند، وند، پند، پوهه، ژبه، ... . او د دوی څخه د ژغورلو او خوندیکولو پوهې وړتیا یې په هڅه کې را تر غاړې کړې چې روغه ګټنه ترې په هر پېر کې واخلم او د خپلو ژونکو د زورنې جوګه یې کړم چې یوازې له هر څه څخه پاک الله و منم. هغه الله چې د ټولو زورورو، زورور دی، د باچایانو پاچا دی، د ټولو ۱۸۰۰۰ پینۍیو څواکمن او واکمن دی چې یوازې د ده پالنه کېږي.

ای! بر!، هر څه چې مې له تا څخه غوښتنه کړې هغه دې راته راکړي دي، ان تر خپلې میني پورې چې په ډېره مینه دې را ته په مینه، مینه را په برخه کړې دي. له ټول کهول او پښت سره. ای بر!؛ ته مې د زړه ټول ارمانونه تر ورستۍ سا پورې پوره کړه، په هېڅ ډګر کې مې بېبرخې، بې اسرې او یوازې مه پرېږده.
ای! بر!، هغه څه چې درڅخه غواړم، زما په هېر دي، که په یاد کې مې دي او که په راتلونکي پېر کې دي، له خپل زوزان سره یې راته په ډکو منګولو چمتو کوه او چارچ وه. ای! بر!؛ زما په مال، بډاینه، شتو، هر څه کې روغ ګټور ډېروالی واچو، د دې له پاره چې ته یوازې کونکی د دې شیایو یې او د دې رښتین رښت یې.

ای! بر؛ ای رحمانه!؛ ای! الله؛ چې د تن ماڼۍ او هر زره د انسان د تن بشپړولو او د انسان له پاره د خپل سپېڅلي تن او برمنله (عبادت، اللهپاله، بردرناوی، یا ربپاله) د رښت له پېژندلو پرته و بوږو.
ستا پوهه، ستروالی، لوړوالی، له اسبابو پرته کړنې، په پټو توکو پوهه او ښکلي نومونه دي او د فردوس بڼ (جنت)، دوزخ، ځمکې او اسمانونه دې؛ د پیدایښت یوه اړینه اړتیا ده. لویې او لویوالی، د ټولې پینۍ د ژوې، د ناڅاپه څخه راوتل، رښت د رسېدلو خواړه، په یوه والي کې د منلو، له منځه تلو او بې وسۍ یوه له لوړو وسیلو څخه دی.

ای! الله!؛ ته په پښتو ژبه پوهېږې. ای! الله!؛ ته په پښتو ژبه پوهېږې. ای! الله!؛ ته په پښتو ژبه پوهېږې. ای! الله!؛ ته په پښتو ژبه پوهېږې. د دې له پاره چې تا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو ښکلي نومونو کې موږ ته خپل پښتو نوم ,, بر ،، هم را په ګوته کړه. هغه څه چې تا خپل استازي ته ورکړي، هغه رټ رمټ بشپړ موږ ته راخوندي کړي او را رسولي دي. ای الله ته هېڅ تن ته اړتیا نه لرې، موږ ته بډاینه، ودنه، سوکالي، خوښېدنه، هوساینه، پوهه، غښتلتیا، اتلوي، بریا او په ټولو نعمتونو دي ښه غوره ډډ کړه او موږ به یې پر لورې پل پورته کوو. د دې له پاره چې دا وړتیا یوازې او یوازې ته لرې، له ټولو نه پیلنی (لومړی) یې، له ټولو نه پاینی (اخیر) یې، د پیلنۍ ورځ، پاینۍ ورځ د پرېکړو واکمن یې او د ټولو پنځونکی یې.
هغه څه چې تا په خپل کښلې (لیکی، کتاب) کې ترې منه کړي یو چې هغه مه کوئ!!!؟ هغه موږ په سر سترګو او په رڼو سترګو په روغه ښه نه کوو او چې تا پرې د کولو امر کړی دی چې دا کړنې کوئ!!!؟ هغه موږ په سر سترګو او په رڼو سترګو په روغه ښه کوو.
هغه وګړي چې دا پوهه نه لري، هغوی ته پرې پوهه ورکړه. له کمعقلانو، ناپوهو، ضدي، بېباکه، پوروړو، تړاکګرو، وژونکو، ځلو، کلکزړو او دبړهمارانو څخه موږ لرې لره.
ای! بره! یا (بر ښتنه!) تاسو تل د ښه کړنو یا ښه کارونو کولو توان راکړه چې تل ښه کارونه و کړم، هره ورځ یې و کړم او ته راڅخه خوښ و وسې.
ای! بره!؛ ای! رحمکونکیه!؛ ای! رحملرونکیه!؛... . ای! الله!
زموږ له پاره خپله لاره بې ستونزې کړه، تر څو موږ له تا پرته بل څوک و نه وینو او نه یې و پېژنو؛ زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو په تن کې د غرور نخښه پاتې نه شي او د اسلام د دین له سپیڅلو غښتلو څخه مو و بولې.
امین، امین، امین (ای! بره! دا سوال مې و منه!، ای! بره! دا سوال مې و منه!، ای! بره! دا سوال مې و منه!).

ور په سې د دې چاپ تراڼ (پیل، شروع، برید) د دې کتاب له نوم څخه کوم ,, د ټاټوبي میلي پېیلې ،، په لنډه مانا د لېوالتیا یا مینې او رښت ژبه ده.
پښتو په پښتو مانا یې ده: (د هېواد میلي شېرونه یا هېواد د وګړو اشلوک یا د وطنۍ وګړنې پېړان یا د افغانستان د خلکو شعرونه)؛ چې د پښتو ژبې له درې ویۍو (ویکي، ویکیي، لغاتونو) څخه یې رغښت موندلی یا ما بوږولی (جوړکړی یا وارکړی) دی او اوډون (ترتیب) یې داسې دی.
ببلګه: د پښتو درې ویۍ چې پر دې شعري ټولګي نوم کې دي، د هغو پښتو په پښتو مانا لاندې ده.

۱. ټاټوبي: هېواد او و تن دی چې د عربي، دري (فارسي، تاجیکي) ویۍ یې وطن پښتو ژبې ته رامنډل شوی ویۍ (ویکی، ویکیی، لغات) ده. د پېل پېر مېنه، لرغون د زوکړې ځای، د پښت د ډېرودو ځای، هېواد، وطن. ؛. ۵، ۶، ۹، ۱۰ او ۲۲۱ (ټول ټال ۲۸۳ وارې نور) په چوپړي کې (مخ کې، مخګڼه کې، پاڼې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخ یا سټ کې، صفحې مخ یا سټ کې یا د اېنګلېسې ژبې پېج وی په بڼه) کښل شوی.

۲. میلي: ټاټوبي د وګړو اړوند، وګړنی، د ولسونو اړوند، (اېنګ. نېشنل یا پ. ملی) چې د پښتو ویلو کښلې یا لیکولو بڼه یې کره میلي لیکل کېږي ملی د ملی (بډه، ملګري) او مېلي (مېلیمېتره، mm) په بڼه نه. د دې له پاره په پښتو ژبې اړین رښت دی چې زور، زېر او پېښ ابېڅې (اې، بې او تې یا ا، ب، ت، الفابا، حروف) وی (ویکی، وییکیی، ویي، لغات) غونډ او کوشنی کړ نه لري. د زور (ـَ)، اوږد زور (ـٰ) او ډېر اوږ زور یا مد (آ) پرځای اې (ا، الف) لیکل کېږي او لوستل کېږي؛ د زېر (ـِ) په ځای یې (ی) اوږ زېر (ـٖ) او د لنډزېر په ځای یې (ي) لیکل کېږي او لوستل کېږي؛ د پېښ په ځای وې (و) لیکل کېږي او لوستل کېږي. ؛. ۱، ۲، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ... . او ۲۱۹ چوړی (ټول ټال ۵۰ واړې نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی.)
پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي... . پر خلاف (بېلو اړتیاوو، بې ټینګاره، سرچپه، بې ثباته، د منلو نه شتوالی، موافقي نه شتوالی، متضاد شرطونو) (زور او مد، زېر او پېښ) هېڅ نه لري.
پښتو کره وی (و):.
پول، ګومان، ګومارل، ورزګان، اورګون، کونړ، کوندوز، کولتور، تورک، مغول، تورکمن، تورکیه، اوزبېک، رومان، اورګان، مرسته (کومک)، لږ (کم)... .
پارسي وی (پېښ):.
پل، ګمان، ګمارل، ارزګان، ارګون، کنر، کندز، کلتور، ترک، مغل، ترکمن، ترکیه، ازبک، رمان، ارګان، کمک، کمک... .
پښتو کره وی (و):.
وایې، وایي، بیت الله، رییس، اروپایي، لایک(لایق)، دکن، ډېموکراسي، خوله، ایین، اسان، ارام، ازاد، اباد، ادم، ګیله، هېلمند، میلي، دېموکراسی، افغانېستان تاجیکېستان، اوزبېکېستان، کزاکېستان، کېرغېزېستان، مغولېستان، تورکمېنېستان، اېنګلېستان، برلین، سبک، ژورنالېست، ,, دده، ددې، د دې، د ده، د، ده، و، وه، وو، نارینه وو، اړتیا وو، یوه تن و، یوه تن وه،،؛ سا، ساوې، ښا، ښاوې، ګیا، دستګا، دستګاوې، بېګا، ګازرګا، خانقا، ترا، تیرا، پنا، پوپنا، تنخا، لوښ، لومړی، کوچنی (کوچ نی)، کوشنی، ګول، ګال (ښځه نوږی یې ګاله، د خرو ګال)، خوم، خورما، توخم، خوتن... .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي وی په (زور، ا، آ، زېر، پېښ، و):.
وائې، وائي، البیت الله، رئیس، اروپائي، لائق، دګن، ډِموکراسي، څُله، آئین آسان، آرام، آزاد، آباد، آدم، ګله، هلمند (هِلمند)، ملی (مِلی)، دموکراسی (ډِموکراسی)، افغانستان، تاجکستان، ازبکستان، قزاقستان، قرغزستان، مغلستان، ترکمنستان، انګلستان، برلن، سک، ژورنالست؛ ,, ددهه، ددي، ددې، دده، ده، دهه، وه، وهه، ؤ،، نارینه ؤ، اړتیاؤ، یوه تن وو، ساه، ساګانې، ښاه، ښاګانې، ګیاه، دستګاه، دستګاګانې، بېګاه، ګازرګاه، خانقاه، تراه، تیراه، پناه، پوپناه، تنخاه، لښ، لمړی، کچنی، کچنی، ګل، ګل، خم، خرما، تخم، ختن... .

یوازې په د عربي، پارسي، انګرېزي ژبه کې لیکلی شئ، په دې بڼه لیکل په پښتو ژبه کې (کښل) غلت دي، نا کره دي، ناسم کار دی، ویار دی، کمتون دی او تېروتنې دي.
خو د عربي، پارسي، انګرېزي ژبې لیکلار کې چې په کومه بڼه دي، په همغه د عربي، پارسي، انګرېزي لیکلار دي لیکي، التـه کره راځي. خو پښتو ژبه کې د عربي، پارسي، انګرېزي کښلو په ډول ناکره راځي. داسې ګړنه په پښتو ژبه کې کلکه نټه (سخت منکرېده) ده، د پښتو یېګانو (یاګانو، یې وو) رښت (قانون) پرې کړی رښت دی، مثل یې په هره وی کې اړین باید و کښل شي.
هېڅ یوه وی ته پرته له رښته بخښنه کول (معاف کول) نه شته چې په دې وی کې یې منو او په دې وی کې یې نه منو. د ډېرښت او منښت له اړخه چې له نوي پېر څخه رادود دی. ملی (نیشنل، ولسي، وګړنی) پارسي وی ده د پښتو (ځلی، ګڼلی، تلی، نلی (کړکی)، ملی (ملګری، بډه) په بڼه غږ لري او یې (نرمه یا زور واله (ی)، په بله وینا، هغه بې ټکو یې (ی) چې تر مخه ابېڅی یې زور (فتحه) لري لکه ,, غلی،،؛) غږ لري او لوستل کېږي. خو په پښتو کې (نیشنل، ولسي، وګړنی) میلي لوستل کېږي او کښل کېږي. مې (م) ابېڅی زېر لري، او پینی ابېڅی یې لنډه (ي)، لکه: ښادي، خپلوي، وداني، وراني، خېښي، تربګني، مېلي (مېلیمېتره)، منګي، کودي، دي، سړي او وري. په بڼه راځي. کره وی (میلي) ناکره وی (ملی) ډول کښل او ویل له پښتو لیک دود او پښتو ژبې سره دښمني ده. همداسې کره وی (افغانېستان، Afghanistan) ناکره وی (افغانستان Afghanstan) په سې در واخله. په ټوله پینی کې یې د ټاټوبي په ډیپلوماسی او سیاسي برخه او په پینی کې د ټاټوبي نوم په اېنګلېسي ژبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمي لیکو (Afghanistan) کره لیکو، او د پښتو ژبې په علمي لیکو ربښت یې افغانېستان نه لیکو. که مو د دري ژبې په بڼه په غږ Afghanstan ولیکه، هېڅ هېواد یې راسره نه مني او ملنډې راپورې وهي، چې د واویل ابیڅی i په کې شتون نه لري یا یې (ې) په کې نه شته ترې غورځول شوې ده. د دې له پاره پښتو ژبه په خپل کره ربښت، کره پښتو، کره او روغ راځي. اړینه ده چې د پښتو ژبې لیکلار ربښت پام و کړو.

۳. پېښلي: چې ښځه ډېر نوړی (جنس) نوم دی، یکړنوم یې پېښله ده چې (اشلوک، پېپېړن، شپر، شعر) ته وایي. چې د دري (عربي، فارسي یا تاجیکي) وئ یې شعر پښتو ژبې ته رامنډل شوی وئ (ویکی، ویکیی، لغات) دی چې پښتانه یې شپر په ډول وایي. د دري ژبې شپر ویکیي بیا په پښتو ژبه کې پړانګ ته وایي. چې زموږ ژبې ته رامنډل شوی وئ شپر (پېپله، اشلوک، پېپېړن یا شعر) دی. ۶.؛ ، ۹، ۱۲، ۱۳، ۱۴او ۲۱۹ چوپړی (ټول ټال ۸۹ وارې نور).

زموږ په ټاټوبي کې بېکچې ځل (ظلمونه)، نادودې، ناګڼلې، سېتم، نارواوې، جنګونه، ستړې، ناانډولې او ناندری تېرې شوي. دا لمک له پېر څخه پر له پسې تېرې کړي دي د ټاټوبي د پښتنومیرځمنو.

دا ټولې کانې هغو ته ورته دي، لکه په ځلېر کې چې کومې ننډری ځناور کوي. بېلګه: لکه یوه هوسئ به د اوبو څښلو له پاره د دښتې ډنډ ته راشي چې اوبه و څښي؛ نو یا به یې لېوان، پړانګان، ځمریان و خوري. که ترې تېره شي نو د اوبو څښلو په دوران کې به یې لویه سمڅاره له اوبو څخه ورټوب کړي او له خولې به یې را و نیسي، پرې حشر به جوړ کړي؛ له ډېرې تندې څخه به اوبو ته یوه هم لاس رسی نه شي موندلی. له ځنګلي سپیانو به لېوان ځغلي، زمري به له فیلانو څخه ځغلي او ماران به هم اوبه نه شي څښلی چې ټېسان به یې اوبو څښلو ته نه پرېږدي.
تړاکګر شخړې راوړي، شته، زېرمې، مېوې، غلې، توکي، لاسته راوړنې، کښلې، لیکي، پندونه، ورمونه، پېښلې او هر څه له ځان سره وړي. ځمکې، کورونه، مینې، بانډې، څاروي، زر، اثار، کانې، خپل زوزات ته رسوي یا په لاس پاټېښونې پرېږدي یا یې په اور سوز وي او یا یې تالا کوي. له لرغون پېر څخه تړاکګر په ښارني ژوند او مدنیت نه پوهېږي چې تر روانپېره پورې هم دوی پر همدې ډول له هغه لوري را ځغلي او پرموږ غلې، پټې، ښکاره حملې راوړي.
د دې ټولو دود دلته پر موږ تېر شوی، شو او روان دی.
د ټاټوبي میلي پېښلې کې د دې کړنو بوی او بریالي ژوند ټیکنالوژیک پرمختګ انګېزې کونجونه (زاویې) شتون لري. د دوی باور یوه دوې اړخېزه مزل دی، تل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلې ۱۳ چوپړی

باید ملي ګڼو ته له ځاني ګڼو څخه لومړیتوب ورکړو، زموږ پښت دې د نوي پښت د یوه والي کړه وړه تیار کړي، د دښن په کرغېړنو کړنو او سګنالونو دې په ډېره پرېکړې بڼه چمتوالی و نیسي، د وګړو څرګندوني او غوښتني ډېر ځانګړې او څرګندي دې چې پښتو ژبه دې لیکلو، لوستلو او یادولو ژبه په خپل ټاټوبي کې وي. اړینه ده چې د وړتیا ډول بوړوني او د وړتیا غوښتني په لوی اند سره لید و لرو او واکمني پر خپلو وګړو په خپله و کړو، د بلواګری، بدلون او لویې غمیزې په وړاندې بشپړه وړتیا و لرو، چې په ټاټوبي کې تلپاتې، ځای پر ځای واکمني لید له لیدلوري سره شتون و لري، چې د وګړو او وګړې د ښوني، روزنې، علم، پوهې، لوړو زده کړو، ټکنالوژۍ په ځانګړې ډول د نوې ټکنالوژۍ په مټه ولاړولی، ننه او پرمخ بیولی شو. یوازې دې ۳۵ کالونو په اوږدو کې موږ د امریکا له ښاري پرمختګ او وګړو د ژوند، هوساینې، ښداینې او ودنې څخه ۳۵۰۰ کاله ورسته کړي یو.

د ټاټوبي سیاسي تږ (وضعیت، د یو شي د پیدا کېدو له پاره په زړه پورې فضا: د حالاتو څرنګوالی، وږ شرایط) په لوی اند (تصور) کې و ګورو او بیا یې شننه کړو، چې دا زموږ د سیاسي ژوند په پرېکړو کې ګټور راځي. د کړکېچ او لویې غمیزې په پېر کې موږ زده کړه تر لاسه کو چې څنګه ګټورې اوسېلې و لرو، وړاندې له دې چې هره اوږدپېرې پرېکړه او لنډپېرې پرېکړه کوو. له هغې څخه وړاندې، وړاندې، بیا هم وړاندې، بیا هم ترې وړاندې او لومړی د هغې پرېکړو پایله یا په پای کې ترلاسه کېدونکې پایله (نتیجه) بڼه په غور پلټلې ده چې ګټه لري که تاوان. ګټې لري که تاوانونه، که تاوان، تاوانونه، درانه تاونونه یې لرل او یا ترې ترلاس کېږي یا لاسته راځي، له دې څخه زر ځله غوره ده چې هغه پرېکړه و نه کوو او نه یې سرته و رسو. دا موږ ته په لاس راکوي او سپینې ته راوباسي چې د پرېکړې او ترې پایله لومړی ښه و ارزو او پرتله یې و کړو، بیا هغه پرېکړه و کړو او و نه کړو، د هغې پرېکړې او ترې پوهه به مو ترلاس کړې وي. ټاټوبي میلي (ملي) پېیلې له ځان سره د ژوند لارو چارو هر اړخېزې انګېزې، پرېکړې، ترې، ژبه، پښتو، پښتونواله، ښوونه، روزنه، پوه، زدهکړې او ځېرکتیا لېږد وي.

په لرغون پېر کې نوموړې پېیلې لیک او لوست په ټاټوبي کې شتون درلود، په لغمان کې ارامي لیک په ۴۲۳ مخزېږدی کې په درز کې روان وو. مکیدانسکي، یا اسکندر یا اسکندر مقدوني یا الګزاندر ګرېډ، خپله ویلي دي، د ارامي لیک ډول.
ل ع م ا ن س ی ن د ی ، ک و ر ب ا ر ک و ر و ی - ح ا ن پ و ک ر ه

,, اېسکندر مقدوني، ویلي دي چې زه د خپلو حملو په لړۍ کې یوې سیمې ته لاړم چې نوم یې لمپاکا و او ارامي لیک په کې په درز کې روان وو،،
په روان پېر کې زموږ د وګړو لیکلو او لوستل کچه څومره ده، که له جاپانیان له ټاټوبي سره یې پر تله و کړو دوی په منځنۍ کچه په کال کې اتیا کښلې بشپړې لولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېبلي ۱٤ چوپړی

او عربان له ټاټوبي سره يې پر تله و کړ دوی په منځنۍ کچه په کال کې دوې کښلې بشپړې لولي مور. او زه هېڅ نه لولو او نه يې ليکو.

په ټاټوبي راوړلشويو شخړو او جګړو زمور. او زما پېبلي هم را ټوکه ولي دي، چې په کې له داسي ناګڼلو بوی را پور ته کېږي. په دې ټولګې کې له سلو ۹۸٪ او زما په وګړني پېبلو کې د لغمان ادبي چارپېريال د اثر زېږنده ده. د سيمې انځور، اخذ او اغېزه شته، هم په کې د خند، ودرېدوکي کړنلاره او د خوی تګلاره شته. زمور. او زما ځيني زېږه، بېباک، له تېکې وېستلي، لوڅې، بربنډ پېبلي او ټکي، جوړښتونه او خبرې که له يوې خوا زما د جرې، ازاد او بېباک ذهن ژباړه کوي، له بل لوري په پنځوني عمل کي زما د خند کړو وړو زورنه، د برلاسې پوړۍ له سولوکو زما د نه منلو او د ژوند د پېښوني او پرمختګ په چارو کې زما د کړنو ځرګندوالی کوي.

هره يوه کنځا، له تېکې باستلي ځان ته په ځانګړې ځای کې ځانګړې مانا لري او هر لورې مسلې او کونجونه (زاويې) لري، په بله وينا يوه سلو او شپږوېش ۱۲۶ کونجونه (زاويه) څوارلس ۱۴ بنستې يا ورکې (مجهوله) معادلې لري. ځوابونه د خبرو او پوهاوي په لاس ورکوي. که زمور. لرغونو نيکونو او اناوو؛ علين مکان (خوشحال خان خټک)، فضل رحيم (خان عبدالغني خان)، عبدالرحمان مومند، مولوي عبدالحميد مومند (موشګاپ) يا ما صفي الله فردوس خان له ژبو څخه له تېکې باستلي، کنځاوې (سپکې، سپورې، ژېړې، زېږې، ستغې) چې راوتي په پېبلو کې نو ژبه نيولې شوي ورته نه يو.

که ادب: پوهې، زيرکۍ، ښه سلوکو کړه وړو او لوړوالي ته ويل کېږي.
يا په اصل کې ادب هغه پوهه او ګړنه ده، چې انسان ته لوړوالی ور په برخه کوي، په خپلو کړو وړو کې يې له سهوې او ښويېدنې څخه ژغوري.
زمور. او زما پېبلي زما احساس کټ مټ لېږدوي، ستاسو لوستونکو او اورېدونکو پرعواطفو اغېزه کوی شي. ځکه ما له رښت څخه خپل برداښت په ولوليز ښه انځور کړي دي. همدې ته ادبيات (ليټريچر) هم وايي چې لوېديځوال بيا د ټولو له چاپه راوتو اثارو ټولګې ته وايي.
ځکه دې برخې ته ښويېدنې نه وايي چې زما له پامه په نوموړې برخه کې کښل شوي دي. بويمه چې پېبلن او پېبلنه د وګړو ابنداره وي، ابنداره اړېينه ده چې پاکه او ښکلي وي، ابنداره اړېينه ده چې چټله، خېرنه، پرې، ماته، لوڅه نه وي چې بيا په کې هرڅه د وګړو له تېکې وېستلي ځرګندېږي. خو ځيني پېبلي په دې کښلي کې چې هغه د سکالو له مخې له تېکې وېستلي دي، هغه د نرۍ والو نورو هېوادونو ميلي پېبلو په ډول په ټول ټاټوبي کې يوازې زما پېبلن په دې کښلي چې نوم يې د ټاټوبي ميلي پېبلې دې په کې شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما موخه په هېڅ بڼه داسې نه ده پاتې شوې چې د لوستونکو ذهني سويې ته خپل د مېچې کچه (معيار) راټيټ کړم، بلکې جغات مې داسې څرګند پاتې شوی چې د لوستونکو اند او وند مېچې کچه را لوړ کړم. زما پېيړانی (شاعری) د پېيلو پر بېلا بېلو کالبونه د غبږيز او څپيز خجيز جوړښت عملي کېږي.
ډېری يې د پښتو ژبې د غبږيز او اهنګين جوړښت پر بنسټ رامنځ ته شوي. خوند يې په بډايه پښتو ژبه کې دی چې ډېری يې پښېله (قافيه) او ان لړونه (رديفونه) نه لري، ځنې يې بيا له دې رښت څخه هم ازاد دي.
دا سمه خبره ده، تر اوسه پورې د پښتو پېيلو ټول کالبونه (ژانرې يا فورمونه) دې څرګند شوي وي.
د دارنګه کالبونو مجموعه به له دوې سوو او څلوېښتو بېلابېلو جوړښتو ته ورسيږي. چې دا کالبونه د پښتو لحجې له منځه وړي او يوه ټاکلې پښتو ژبه له کتورې انګېزې سره د وګړو زهن پوهې ته رسوي.

د پښتو وګړې (ولسي) او ګړنې (لوستې) پېيړانی ځينې سرغندوي (مشهور) ژانرونه (کالبونه، فورمونه) له بېلګو سره په کتابونو کې شتون لري.
په دې کښلې (ليکي، کتاب، ټولګه) کې به داسې څه و وينئ چې په هغه کښلو کې نه وي، لکه د پښتو وکړنې پېيلې لمن چې ډېره پراخه ده او تر اوسه لا د هر کالب (فورم) ټول ډولونه او د هغه بشپړې بېلګې نه دي پيژندل شوي. کومې چې پيژندل شوي له هغه پرته نور داسې پېيلو کالبونه شتون لري چې په پورتنۍيو کالبونو کې نه راځي ما د خپل فکر او ژوند د اړتيا له مخې د نورو پېيلنو (شاعرانو) پېيلو (شېري ، شعري) کالبونو له پام کې نيولو پرته رامنځ ته کړي چې ځانګړې نومونه هم نه لري.
هر تن د خپل ذکاوت په اندول له ډېرو ويکو پېيلې څخه په بشپړ بڼه اشنايي پيدا کوی شي په کې. د ډېرو ويکو پېيلې چې ويکو ګڼه يې په پايليک کې (په هم هغه مخ کې) يې مانا او څرګندونه ليکلي وی نه ځايي ده، چې ځينو ويوکيو لا يوه يا دوې مخ پانې يا چوپړي ځای نيوه.

نو د همدې له پاره مې لکه د نړۍوالو ژبو په شان د هر سخت او پيچلي وی (وييکي، ويکو يا لغاتونو) چې په غونډله (جمله) کې يا د پېيلې (شعر) په کوم دوې مسرو (بيت) کې راغلې وي.
هغه په پای کې له پايلې وروسته په وييزېرمه يا د ټاټوبي ملي پېيلي ټولګې د پښتو په پښتو تشريحي وييکو چوپړي کې د چوپړو (، مخو، صفحوستو) له شمېر سره په کې ياده ونه کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له يوه اړخه وګړني پېيلي موږ ته له لرغون پېر څخه خوله په خوله، لور را لور، کور را کور، سينه په سينه او د سندرغاړو له خولې را رسېدلي دي.

له بل اړخه ګړني ادب (کتابي ادب، د لوستو وګړو پورکړې پېيرانۍ بڼه) ادبي فنونونه (مهارتونه) له عربی ژبې څخه زموږ ژبې ته په زوره رامنډل شوي دي او د عربي ژبې ادب څخه موږ ته راغلي دي. ځکه د ډېرو پېيلنو او پېيلنې (شاعرانو او شاعرانې) په پېيلو (شېرونو يا شعرونو) کې نيمګړتياوې شته.
لکه د حميد مومند په باره کې د پښېلې (کاپيې، قافيې) عيبونه، د رحمان بابا په باره کې د لړ، څپېزو او زورنې (رديف، سيلاب او خجونو) عيبونه شتون لري.
له بل اړخه په ټوله نړۍ کې به په شمېر داسې پېيلنو (شاعران) وي، چې له شل کلنۍ نه په کوز عمر کې دې پېيلن (شاعر) ټولګه کښلې وي، زما پېيلي او پېيرانۍ (شاعري) د شل کالونو څخه په کم عمر کې د ,, څلېر کې د دود دود،، په نوم شوې ده. چې ځينې او ځنې پاټېشونې پېيلې يې د لمپاکا (لغمان) چارپېريال راټولې شوې وګړنې پېيلې (لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ) دي چې په دې ټولګه کې شتون لري.

د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو انګړ څرګندونه، تعريفونه، بېلونکې نخښې، د اوازټېټوالی او لوړوالی، د کچې اندازې، د ليکوالو په څېړنه کې زما څېړل او څرګندول چې روڼوي کتنه داسې، عيبونه او کمتونونه، د رنګونو ښکاروندي، په ولسي ادب کې ځای او بېلګې؛ د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړۍ؛ د نورو نويو جوړولو تکل يې؛ آړوتي غني کول او خپرول يې؛ موندل او د ولس له منځه يې ټولول؛ اوسمهال يې د ډېرولو تګلاره؛ دې پښتو ګړنې پېيلو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ ځای؛ آړوتی (شرط)؛ آر (اصل)؛ د پيل پېر، لرغون پېر، زوړ پېر او روان پېر پېخليک (تاريخ) د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو؛ پېر (وخت) يې؛ ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری يې؛ د کره پښتو ليکلارې ابېڅو غږېزليک (غږ) په ستېه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ؛ د صفي الله فردوس په لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو کې تشبې؛ د ختېځ لومړي نمبر څېړونکي په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې له بېلګو سره مشبه، مشبه به، تشبې وجه، د تشبې توري، تشبې پټه، وتلي تشبې، نغاړلې تشبې، نادره تشبې، مبتزله تشبې، لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې)، ټينګاره تشبې (موکده تشبې)، ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)، ستاينوړه ټينګاره تشبې (توصيفي مؤکده تشبه)، مازې ټينګاره تشبې (مؤکده محض تشبه)، ګډېغونډلې، د پېيلو نګېرګډون ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری يې؛ رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې؛ د (ديني؛ بډايني؛ غنايي يا بزمي؛ حماسي يا رزمي؛ ښووڼيزې يا تعليمي؛ مدحي او ستاين؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې؛ ويرنه يا مرثيه، ساندې؛ مبارکی، هرکلي يا د تهنيت؛ د ګيلو، ګيله من او شکايتونو؛ وړتوب يا وصفي؛ هېوادپالنې؛ دوستي باورکولو؛ ځيرکې؛ پوهګړې؛ کورنۍ ته د غاړې اينودنې؛ ورکړ د ډالۍ ورکولو؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاتوبي میلي پېیلې ۱۷ چوپړی

دندې کې د ټېټوالي؛ ټکرکولو مېړاني؛ د ژوند لارې لوړې ارزو؛ زړه سوی او ربښتې ټولوالې؛ لیدل او رهبري؛ مېلمه پالنې؛ ژبې نښتېځونکې؛ وراشې یا وجیزې یا متل؛ ورمې او لوڅې) لنډیو، ټپې، ټیکیو او مصریو بوړول؛ څرګندول، له پښتو یې په انګلېسې ژبه کې بوړول او د څېړونکې څرګندول چې رونوې کتنه داسې؛ د دوی انګړ او ېېره (حاصل یا ثمره)؛ د دې هر یوه څېړلو ته زما اوږدپېړی (اوږد پړاوی) او اوږدمنګی (اوږد عمری) لید لوری زما په تېرو کښلو کې,, د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ څېړنچوپړو (ریسرچ پانو) – لومړي، دوېیم او درېیم ټوک کې و ګوری.

په دې کښلې کې یوازې یې بېلګې د رنګونو ښکاروندې، لکه:. لنډیو د رنګونو ښکاروندی: ګڼ تورڅکی شین رنګ دی. اسماني رنګی هرم یې نرانو ته د منسوبتیا نښه ده؛ د ټپې د رنګونو ښکاروندی: ځیګري رنګ دی. آسماني رنګی هرم یې نرانو ته د منسوبتیا نښه ده؛ د ټیکی د رنګونو ښکاروندی: بادامي رنګ دی. ګلابي رنګی هرم یې میرمنو ته د منسوبتیا نښه ده؛ د مصری د رنګونو ښکاروندی: تت نصواري رنګ دی. آسماني رنګی هرم یې نرانو ته د منسوبتیا نښه ده. ګڼ تورڅکی شین د لنډی، ځیګري ټپې، بادامي د ټیکی او تت نصواري رنګ د مصری دی، اسماني رنګی هېرم یې د نر نوري اړوند یا منسوبې چې د نرانو له لوري ویل شوې وي؛ ګلابي رنګه هېرم یې د ښځې نوري اړوند یا منسوبې چې د ښځو له لوري ویل شوې وي، په ګوته شوې دي.

درنو لوستونکو نه هېله لرم چې په هره بڼه یادونې او وړاندېزونه لرئ راته یې په ګوته او رابرېښلیککړئ.
له دې سره به نوی پښت دا کابو و مومي چې تر دغه منځ یوه پرتله و کړي او یوه پایلنیوي ته خپله ورسي!

ټولو لوستونکو ته روغتیا او سوکاله هوساینه، اوږد نېکمرغه ژوند، سرلوړي او بریالیتوبونه غواړم!!، بریا مو تل په برخه!، د بر څخه په ژوندوني او مړوني کې ورته د خوشحالی، سوکالی، بداینې او ودانې هیله کوم!!!

په درنښت
ماسټر انجینیر صفي الله فردوس
د وټساپ نرمکالي اړیکه: ۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹+
برېښنالیک: Safiullah_firdows@yahoo.com
Safiullah.janan@gmail.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. ننه توزې (پيليزه، پيله، سريزه، مخکې وينا، مقدمه)

زه به په لنډو ټکو کې په ننه توزې کې و کاږم، چې د ټاټوبي ميلي پېيلې، د ټول پښتون پښت له پاره دی، د وګړو له خولې مې ډېرې راټولې کړي دي، چې د وګړو تر منځ په ناستو، مجلسونو، پسپسونو، د کرارې مېلو، سيلونو او ودونو کې يې وګړي وايي.

د ټاټوبي ميلي پېيلې لنډۍ، ټپې، تيکۍ او مصرۍ په نوم يادېږي. دا پېيلې د دې ټاټوبي د وګړو له پاره لرغون ټاکلی رښت (قانون) دی. هره يوه يې د وګړو د ژوند هرې بېلابېلې برخې او ګټوره ښکاروندی (ستېنډرډ) رښت بوږوي.

د دې پېيلو چې په څېره کې يوه بنه لري خو د دننۍ برخې او سکالو له مخې بېلوالی لري؛ د يوې کره پښتو بشپړ هر اړخيز مانا لرونکی له مانا ډک انګېزه کونکې مانا لېږدوي چې وګړي پرې د رښت منلو او غاړه اېښودلو لور ته په تګ راولي.
ځينې کړنو د کولو او ځينې کړنو د نه کولو ښوونه او روزنه ورکوي له هر اړخيز ګور (کتلو) کونج (زاويې) سره.

د ټاټوبي ميلي پېيلې (لنډۍ، ټپې، تيکۍ او مصرۍ) چې لرغون رښت دی. نوموړی رښت پېښې (غبر، مادې، توکي، مواد، جوهر، اندازې، جسم، سکالو، موضوع، پوستې، اهميت لرل يا غوراوی) ۲۱۹،۵۶۴.۰۰ دوې سوه او نولس زره او پينځه سوه او څلور شپېته دانې دي يا قانونه يا د قانون مادې لري. چې سينه په سينه د وګړو له لوري خوله په خوله، د پيل پېر له پېر څخه راغلي دي او ځينې يې نوې پنځوني دي چې له زېږدي پېر څخه دلته په ۱۷ زېږمو څخه ما راټولې کړي دي، زما کښلی د لنډۍيو، ټپو، تيکيو او مصرۍيو څېړنچوپړو انګړ لومړي ټوک کې د دوی ټولې سره ګډې د ټول ټال د کچې ګڼه سپينې ته را و باسي.

د ټاټوبي د ختيځ لومړي نمبر څېړنکي په ډول زما صفي الله فردوس له اند، وند او پند څخه د ټاټوبي ميلي پېيلې هره يوه لاندې ۱۴ بنسټه او دا بنسټونه ټول ټال ۱۲۶ډوله کونجونه (زاويې) لري.

۱. نوموړي رښت ځانته ټاکلي څلور نومه (لنډۍ، ټپې، تيکۍ او مصرۍ) لري؛
۲. څلور رنګه لري:. لنډۍيو د رنګونو ښکاروندی: ګڼ تورڅکی شين رنګ دی او اسماني رنګی هرم يې نرانو ته د منسوبتيا نښه ده او ګولابي

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې ښځو ته؛ د تپې د رنګونو ښکاروندی: ځيګري رنګ دی او آسماني رنګی هرم يې نرانو ته د منسوبتيا نښه ده او ګولابي يې ښځو ته.؛ د ټيکې د رنګونو ښکاروندی: بادامي رنګ دی او آسماني رنګی هرم يې نرانو ته د منسوبتيا نښه ده او ګلابي رنګی هرم يې مېرمنو ته د منسوبتيا نښه ده؛ د مصرۍ د رنګونو ښکاروندی: تت نصواري رنګ دی او آسماني رنګی هرم يې نرانو ته د منسوبتيا نښه ده او ګلابي رنګی هرم يې مېرمنو ته د منسوبتيا نښه ده. (د پښتو پېيلو پېنځه څلوېښتو او يوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو پېيلو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ) مې په ۱۳۹۵لېږدي کې وندی بوږولی او په راتلونکي پېر کې د پښتو ژبې د ټولو پېلو رښت څرګندونه کوي.)

۳. هره يوه يې دوې مسرې (نيمه کړۍ، نيم بند، يوه پټ، نيم بيت) لري؛

٤. هر يوه يې لږ تر لږه څلور غونډلې لري يا دوې غبرګغونډلې يا ګډېغونډلې لري؛

٥. يوه لړ (رديف) د هې (ه) ابېڅه په اوړدې مسرې په پای کې لري؛

٦. يوه رښتې پښېله (پينۍواله کاپيه، حکمي قافيه يا عالميه کاپيه) په اوږدې مسرې په پای کې لري؛

٧. يوه ترنګټوک د اوږدې مسرې په پای کې يا په څوړ (پرېوتلو خوږ غږي غږ) يا په لوړ (پورته تلو خوږ غږي غږ) د (وه، يينه، نه، مه، له، ره، ړه، يه، که، وه، شه، ښه، ده، ټه، ... .) لري؛

٨. د پښتو ژبې پېيلو د څپيزې او زورنې ټولوالې (سيستم) په بنسټ د پيلنۍ مسرې (اولې، لومړۍ يا لنډې مسرې) ۹ څپې وي له سرباري، منځباري او بېخباري ديفتنګونو او پارنويکو پرته لري او د پايلنۍ مسرې (اخيرې، دوېيمي يا اوږدې مسرې) ۱۳ څپې وي له سرباري، منځباري او بېخباري ديفتنګونو او پارنويکو پرته لري. هرګوره چې ورسره دا توکي ګډ شي د څپو(سيلابونو) په ګڼه کې ډېروالی راځي، هغه که په هره کچه وي، همغه کچه ور سره ډېروالی مومي؛ زورنې (فشار، خج) د پيلنۍ مسرې په څلورمه او اتمه څپه زورنه وي او د پايلنۍ مسرې په څلورمه، اتمه او دولسمه څپه زورنه وي. يا يې د هرې څلورو څلورو څپو څخه په اوله، اوله څپه، يا دوېيمه، دوېيمه څپه، يا درېيمه، درېيمه څپه او يا په څلورمه، څلورمه څپه زورنه وي. خو پېنځه، شپږ، اووه څپيز غونډ او وی ډېرې لږ په پښتو ژبه کې شتون لري (لکه: ، پنځهونېواله،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نېکاراګووا، ترکمنېستان، کېرغېزېستان، ګواتیمالا، انتهرکنیکا) په پاینی څپه یې ډېری پېر او لږ پېر یې ځانته، ځانته په یوه ابېځه زورنه وي؛

۹. د بې سروبوله انګېرنې له مخې زما څرګندول چې رونوې کتنه داسې ۵۴ شمېرې لري؛

۱۰. څلور ډوله پېخلیک (د پېل پېر پېخلیک، لرغون پېر پېخلیک، نوي پېر پېخلیک او روانپېر پېخلیک یا تاریخ) لري؛

۱۱. د پښتون پښت د پېل پېر پېیلنو (شاعرانو) پېیلنې (شاعرانې) په پنځې ډول کښلې دي چې یا به نر نوړې له لوري لیکل شوې (اړوند، منسوبې) وي او یا به ښځې نوړې (جنس) له لوري لیکل شوې (اړوند، منسوبې) وي. د نومړو پښتنو پېیلنو او پېیلنې پېیلې (پېړان، اشلوک، شېرونه، شعرونه یا اشعار) چې یوه له بل سره پرې خبرې کړې دي، ویلې دي، یوه بل ته یې غږ کړی دی.

کچه یې ۶۰۰۰۰۰ زرو ویکیو، وی یا لغاتونو ته رسېږي. د کوم تن چې څومره ډېر له یادو یاد وي په نورمال بڼه هر پښتون له ۳۰۰۰۰ څخه ډېر پنځې بڼه پښتو ویکي یاد لري چې د پښتنو په چارپېریال کې زوکړه شوی او ژونګړ وي، له پاتې شویو ۵۷۰۰۰۰ ویکیو هر وګړي یادکړي نه دي، ښوونه، زدهکړې، په په پرې چارپېریال کې پاتې شوي چې په هغه چارپرپېریال کې د کور په دننه په خپله ژبه خبرې نه کوي له خپل کهول سره، په داسې کړنه اړینه ده چې د پښتو ژبې ویکیو ته مو شا شي، د دې له پاره د پښتو ژبې ویکیو څخه نټه (انګار) سپین سترکي ناپوهي ده. د دې له پاره چې یوه ژبه د هغې په ویکیو یا وییزېرمو یادولو، لیکلو او لوستلو زده کېږي. چې دا درې نه وي له کومه به زده شي.

د نورو ژبو پرته له ټکنالوژیکه او نېه وی (لغاتونو) څخه پښتو ته پور ویکیي رامنډل شین کوپر (کفر) دی یا له بر یوه الله څخه نټه ده، نټیالي داسې پام کوي په ناپوهی او تیارو کې چې الله مه کړه الله په پښتو ژبه پوهېږي نه، او وګړي یې چې ترې بخښنې غواړي هغه اوري او مني نه. له پښتون څخه هېڅ باندنی او پردی تن په پښتو کې ډېره پوهه نه لري لکه زما په ډول.

پښتانه چې څه په خولې وایي همغه بڼه یې لیکي، پرته له ناسمو لهجو څخه لیکل، یوه پښتو کره پښتو دوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له پېل پېر پېخليک څخه په ټوله پښتنې کې پښتو ژبه د جګړې ژبه ده، يوه څه په کې شته دي چې د لمک له پېر څخه نيولي تر روان پېره پورې پرې تړاکګر حملې روړي لمپاکاته (لغمان ته).

هر غړ يې يا وی يا غونډ يې چې ميلي پېيلې کې شتون لری ۷،۵۶۷ کاله زوړ پېيخليک لرغونوالی لري. د دې پښتو ويکيو (پېخليک يا تاريخ) يې له نن ۲۰۲۴ زېږدي څخه ۷،۵۶۷ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي. چې ببېګه يې په لاندې ډول ده. لکه:
مور(ادې)، توړی (خاله)، توړی زوی (خاله زوی)، توړی لور(خاله لور)، ترور(عمه)، تروزيه (تروزوی)، ترورلور، خور، خوريه، خورزه، اښشی(اندېښنه کونکی، ريوهونکی، مشورهکونکی، ځېرکېدلی، اوښی، د خور مېړه يا د ښځې ورور)، ورور، ورېره، وراره، ورېندار، لور، زوی، مسی، مسی، کړوسی، کړوسی، کودی، کود، اودی، اودی، پردی، پردی، تره (کاکا)، ترله (کاکی)، ترهزوی، تره لور، تره مسی، تره مسی (کړوسی، کړوسی، کودی، کود، اودی، اودی، پردی، پردی)، تربوران (د تره پښت)، ماما، مواني، مامازوی، ماما لور، مامامسی، ماما مسی (کړوسی، کړوسی، کودی، کود، اودی، اودی، پردی، پردی)، ماماخېل(د ماما پښت)، اېنګور، اېندرور، ښځه (مېرمن، مندينه، ارتينه، مينا يا ښاروګی)، بن، برکتی، برکتی، بډه (کوشنيوالي مل يا ملګری)، بډی (کوشنيوالي مله يا ملګرې)، پلار(ابا)، پلندر(د مور بنی يا د مور بل مېړه)، بنی (د مور بنه)، نيکه (د پلار، پلار)، لوی نيکه (د نيکه، پلار)، ستر نيکه (د لوی نيکه، پلار)، غورنيکه (د ستر نيکه، پلار)، ټرنيکه (د غور نيکه، پلار يا پښت غځېدونکي پلارنی يا مورنی نيکه)، نيا (د پلار مور)، انا (د نيکه مور)، لويه انا (د انا، مور)، ستره انا (د لوې انا، مور)، غوره نيا (د سترې انا، مور)، ټره انا (د غورې انا، مور يا پښت غځېدونکې پلارنی يا مورنی انا)، لويه ادې (د مورنی نيا ادې يا مور)، اکه (مشره ورور)، کوکی (مشره خور)، ښېنه (د ښځې خور)، ښېنې لور، ښېنې مسی، ښېنې مسی (کړوسی، کړوسی، کودی، کود، اودی، اودی، پردی، پردی)، باجه (د ښېنې مېړه)، خوسر (د ښځې پلار)، خواښې (د ښځې مور)، کاکاخسر(د ښځې تره)، ماما خسر (د ښځې ماما)، نانی (هغه تن

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له ۱۴ کلونو يې د عمر کچه کمه وي او ته يې پېژند نه پېژني چې څوک دی نوموړی، او په عمر کې يې عمر له تاڅخه لږ وي، د خبرو اترو له پاره پرې غږ کوې، نانی يې ښځينه نوړی دی)، نيمنانی(نيمچه ځوان)، نيمنانی (نيمچه پېغله)، کاکو (هغه تن چې له ۱۴ کلونو يې د عمر کچه لوړه وي او ته يې پېژند نه پېژنې چې څوک دی نوموړی، او په عمر کې يې عمر له تا څخه لوړ وي، د خبرو اترو له پاره پرې غږ کوې، کاکۍ يې ښځينه نوړی دی)، کونډ (چې مېرمن يې مړه شوې وي)، کونډه (چې مېړه يې مړ شوی وي)، وروړنډه (چې وروړ يې مړ شوی وي)، خورنډه (چې خور يې مړه شوې وي)، بوره (چې زوی يې مړ شوی وي يا لور يې مړه شوې وي)، خپل، دوست، هډ (اډوکی يا د پلار پښت)، سلوک (اخلاق)، يې، د، و، ده، وو، ځکه، درې، منۍ، وېشتل، کوي، نه، زه، زمری، اتل، نړی، پينۍ، وګړي، ژوی، سړی، ښځه، نوړی، لمپاکا، لمک، ټاټوبی، پښت، پخت، ځای، پکتون، پنه، وار، نه شته، شته، درناوی، مېړانه، اتل، ودنه، لولي، کوي، ځه، ځي، راځه، مه ځه، کوه، مه کوه، کړئ، کې، بې، دې، چې، دی، ځی (ځای)، اړي، شمله، مېړانه، ناوې، شا، لاس، سر، غوږ، ژبه سترګې، هډ، نس، کړنه، لوړ، دنګ، اس، غوايی، سپرلی، سمڅه، غر، سين، ډبره، زمکه، پرخه، پول، غرګی، نری، غټ، چاغ، پېړ، پنډ، وندی، ځغ، غږ، منه، بڼ، ننه، ننکی، بيانکی، کټی، کيسکی، سپی، سپۍ، چرګه، بانګی، چرګوړی، پيشو، لېوه، لېوګی، لېوانی، بړ، باز، باښه، سپينوزری، توروزری، الوتنکی، ... . دا ټول ويکي (وی، يا لغاتونه زاړه دي، او پېل پېر، لرغون پېر پېخليک لري. بل لورې ته د پښتو ژبې نړه او کره وييزپرمه ځکه ډېره ده چې په نورو ژبو کې هرې اړيکې او لوري ته ځانته وی نه شته. يو نادره سپينسترګي د پرديژبو دا همده چې د دغه لاندې د دوې لېنډيو په منځ کې بېلګو په ښه وی يې له عربی او دري څخه زموږ خپلې پښتو کره وی چې له دوې لېنډيو څخه باندې دي لرغونې دي خو پر موږ يې په خبرو اترو کې په زوره رادود او منډلې دي لکه:

[وټه (اقتصاد)، وټيزه (اقتصادي)، هاميانی (پيسې)، منډهۍ (مارکيټينګ)، منډهی (مارکيټ)، ځغاستی (دهلېز)، پلغاړی (زينه)، پوړ(منزل)، غولی (فرش)، بام (چت)، تمځای (استګاه)، ودرېدوکه (ايستاندن، قوف، سټاپ)، ښار (بازار)، پلورل (خرسول، خرسلو)، پېرودل (اخستل، خريد)، راکړه ورکړه (پلور او پېرود، پلورل او پېرودل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخستل او خرسول، د دري ژبې فروش او خريد وی)، راکړې ورکړې (تجارت)، کونج (زاويه)، درې انګلی (درې څنډی يا مثلث)، څلور انګلی (څلورڅنډی يا مربع)، درې انګلی (مکعب)، ګردۍ (ديره)، نيمی (قطر)، وړانګه (شعاع)، اواره (سطحه)، چارپېريال (محيط)، وبی (محلول)، مالګوبی (د مالګې محلول)، ګړووبی (د ګوړې محلول)، ټينګوبی (غليض محلول)، نرۍوبی (رقيق محلول)، ټوټونی (قطاع)، پرېکونه (پر لنډوپرې ، پر اوږدوپرې قطعه)، پرېکونه يا غوڅونه (عمليات)، پرېکونې يا غوڅونې (عملياتونه)، کيڼ ليدل، ښی ليدل، له ښکې ليدل، له سر ليدل (ليفت ويو، رايټ ويو، باټم ويو او ټاپ ويو د اېنګلېسي وی، ليک (مکتوب)، ور (دروازه)، کړکۍ (اشداره)، زنځير (پاټک)، چړچوبی (تشناب، خاکانداز)، ورېا (شاور)، څلی(برج)، چوړګه مېنه (ګارډهوس)، شپه ميری (پوليس)، ساتونکی (اوردو)، کليوال شپه ميری (اربکی)، چوپړی (مخ)، ژۍ (کناره)، ... .]. د پښتنو له ژبې را وتلي خپل نږه وۍ نږه دي، له رېښې سره يې د لرغونو ژبو هر څېړونکی چې د هرې ژبې تر نيمه يې وۍ يې يادې نه وي، هغه د دې رښت نه لري چې دا ناګڼلي و مني او په ګوته يې کړي.

چې د پښتو ژبه ناګڼلي ګڼي، په سې بدې وايي که هغه د پښتون له پښته وي، هر هغه تن چې په دې بڼه وي هغه پردي دي، پردي سوسيسان، ميرڅي او دښن دي. د پښتو ژبې نټيالي دي.

ځان ته به پوهان وايي خو د پښتو ژبې يوه غونډله به کره نه شي ليکلی.

د پښتو په ابېڅو (الفابا) په کچې به نه پوهېږي چې څومره ابېڅې لري.

دوی داوې به د ډاکټری د دې ژبې کوي. چې وې پلټې په ويځکي څښلو کې به يې ډاکټري اخستې وي، دښنو به روزلی وي، هغه څه کوي او ليکي چې زموږ د پښتو دښمنانو زموږ تاريخونه کښلي دي. که په ژوندۍ بڼه په هېندارو کې د تلويزيون په پرده ورته و وايې چې دا يوه پښتو غونډله په ليکانې (قلم) په خپل لاس و ليکه.

لکه: څرګند د سېرلي غوښنه پېنځه ټوټې کړه او نږه، نږه يې په ننه و وېشله.

په دې غونډله کې به له شلو ډېر عيبونه او تېر وتنې و کړي.

دري ژبي خو پرېږده، پرېږده، د ټاټوبي ۳۰ ژبو وګړو پښتو ميلي ژبه ده او دا يې ميلي ژبه ده، دوی په ناپوهۍ او ناکامۍ يې ښوونځی لوستلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. د پښتنو ژبې درې وی لکه:. ډم، ټول، ډول. نه ویلی او نه لیکلی شي. دوی خپل ویکیي زموږ ژبې ته له نوي پېر څخه په زوره را منډلي دي.

د پردی نړیوالو ژبو په لیکلو، لوستلو او ویلو کې به یوه ټکی، یوه وت (واټن، فاصله یا سپیس)، یوه ابېڅی غلتي نه کوي، لکه د اېنګلېسي ژبې نیم وی (نوم Name) نامي نه وایي او نه به یې, ناسم (Nem) کښني کره به یې (نیم) وایي او کره به یې (Name) کښني. د پردی‌یو ژبه به یې له ټولو رښت (قانون) او دود سره زده وي، د خپلې ژبې ویکي (وی ، لغاتونه) به زموږ په ژبه رامنډي، خو خپلي د ټاټوبي ژبې ته بیا وایي چې موږ ورته اړتیا نه لرو، که ورته ته وایې ښه اړتیا اړینه د دې ټاټوبي لري، اړینه به پرې غږېږې او لیکي به یې هم په دندو کې. که ته ورته د دوی په ژبه خبرې و نه کړې تاته متعصب وایي خو چې هغه ستا ژبه نه وایي بیا هغه متعصب (یا بېلونکی د پوست، رنګ، ژبې او ټبر) ځان ته نه وایي. زموږ لرغوني اثار تراکګرو ۲۳٤۱ کاله وړاندې سوزولي، له ځان سره وړي دي چې لرغونتونو کې یې پراته دي، چې د کلونه د شمارلو ګنه یې ناشونې نه ده، یوازې په خوله ویل کېږي ۲۳٤۱ کاله وړاندې، یونانیان او اسکندر مقدوني له میلاده څخه مخکې په لمپاکا کې ماته خوړلې. زموږ له پښت څخه یې د پښتو ژبې لیکل له منځه وړي دي. چې دا د ښن ترټولو برلاسی کړنه ده، موږ پرې پوهېږي، خو د مخې ډېکولو وړتیا یې نه لرو، لکه امریکا له دوی څخه موږ ۳۵۰ کاله ورسته یو. ما تاسو ته په ګوته کړه او په راتلونکي پېر کې په لوړو علمي څېړنو، منولو د تولندي (موټرو)، پنځونو، لیکدړو، نخښنو، لویو لارو، وتیزو برخو کې ترې په کره ښه ګټنه واخلئ او پښت کې د خپلې ژبې یوه رښت کره پښتو لیکل یاد کړئ.

١٢. د پښتو ژبې میلي پېیلو د علمي لیکلو، لوستلو او ویلو خپل پښت ته په لاس ورکئ او تر ټولو غوره د پښتو لیکلو کړنه په کې پنځه کړئ؛

١٣. ١٥ ښې تشبې لري؛

١٤. رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې ۲۶ ډوله دی.

د هر پښتون لږ تر لږه یوې یا دوې داني لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ له یادو یادې وي. له همدې اړخه د ټاټوبي هر وګړی او وګړې دا ملي پېیلې کښلې، ویلې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستلې دي چې د پښتونوالي دود ربښت، د پښتنو د ژوند کړنلاره، سلوک، مېړانه، پت، عزت، غيرت، تورې، سپرې، اړي، پند، اند، وند، ژبې د عمر غځېدو ټغر خوروي. ليکل، لوستل او ويل يې زموږ په زوزات کې زيرکتيا، رمتيا، وېختيا او غښتلتوب او ځرګندوالی پنډ وي.

د ټاټوبي ميلي پېيلې لکه زموږ د ميلي يوالي (۳۰ بېلابېلې ژبې او ولسونه چې ډېرګڼه يې پښتانه دي او د مشر ورور په ډول په ټولو مهربانه او زړه سونده دي).

په پېنۍ واله پنډوسکه کې ټول هېوادونه ځانته ميلي توکي يا شيان لري، په ورته بڼه له هغوی وړاندې موږ ميلي توکي درلودل. لکه:

ميلي نخښې (دريځ، غنمو وږی، تورې، هاميانۍ، توپونه، کليمه، د روښنايۍ وړانګې روسولو ليد چې د ميلي بيرغ په منځ کې په ژېړ رنګ شتون لري دی.)، ميلي بيرغ (تور، سور او زرغون رنګ څخه جوړ شوی دی، د زمري اوومه يې ورځ ده.)، ميلي اله (رباب چې لنډ رباب يا ننګرهاری رباب يې بولي)، ميلي توکي (ځغ)، ميلي الوتونکي(باز)، ميلي نڅا(اتڼ)، ميلي ختې (څادر، واڅکټ، خولۍ، لونګۍ او څپلۍ)، ميلي کالي (غالۍ، کټ، منګۍ، پياله، کاسه) او ميلي خواړ (د شپانه وريته کړې غوښه يا د شپانه کباب)، ميلي لوبه (وزلوبه)، ميلي ساز (چارباغۍ)، ميلي تړې (د هوتکو)، ميلي جرګې (د غرغښتو)، ميلي ورځ (شاه امان الله خان غازي د زمري په ۲۸، ۱۲۹۸ لېږدي يا د اګست ۱۹، ۱۹۱۹ زېږدي کې د افغانانو په پراخ ملاتړ او مرسته له اېنګلېسانو سره له سختې جګړې وروسته د افغانستان خپلواکي اعلان کړه. غازی امان الله خان په خلکو غږ و کړ چې ۲۸ د زمري د ميلي خپلواکۍ ورځې په نوم و لمانځي.)، ميلي پارک (بلخ کلا، لغمان ګټې څنګ، د غور او لغمان ميخي ليکونه، سمڅې، نورستان کاپرکلاوې، پامير واخان ځغاستی، باميان بودا، د امير ډنډ او د مېسو چينه يا د عينک مېسو کان خاورې لاندې ښار)، ميلي پېيلې يا اشلوک، پېيرن، شېرونه، شعرونه يا اشعار (لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ) په بڼه چې له لرغونپېر څخه وګړي په ډېری بڼه ترې ګټنې اخلي او لرغون دود دی. نوموړې پېيلې هم ميليي لرغون دود او مخينه لري.

زه په پرېکړې بڼه خپل اند خپلو وګړو او لوستونکو ته پرېږدم چې.

۱. پوښتنه کول هېڅ ويار (عيب) نه دی، نه پوهېدل ويار او عيب دی.

۲. لس وارې پوښتنه و کړه، په يوې پوښتنه تاسو ته سم او روغ ځواب په لاس نه درځي، په لسو پښتنو تاسو ته سم او روغ ځواب په لاس درځي په هغه څه پسې چې ګرځئ.

۳. د خپلې ژبې کره ليکل تاسو ته دومره څه په لاس در کوي چې اړتيا يې لرئ، له سيالانو سره مو سيال کوي، د ژوند د لارو روزنه در په برخه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېيلې ٢٦ چوپړی

له الله نه تمه لرم چې زما له مرګه ورسته نه، بلکې په ژوندوني د پښتون پښت د دې ,, د ټاټوبي میلي پېيلې ،، ټولګې لوستونکي و زېړووي، په اخځوک او ببیلوګراپي کې تر ګټنې واخلي. د ټاټوبي میلي پېيلې (لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ) د تعریفونو او څرګندولو له پاره په وییزېرمه کې د ابېڅو په ویکیو کې راغلی دی وې وینئ.
یوازې د مصرۍ تعریف (څرګندونه، ښکارونه، دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول) څخه دلته یادونه کوم چې ننه توزې پرې را لنډه کړم.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوې سرې پېيله (پېړان، اشلوک، شېر یا شعر) یې د مصرۍ په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوې سرې پېيلې له مصرۍ تورې او مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لرلې. لکه: د مصرۍ ځانګړې ځانګېړنې

١:- ډېرې ښایسته وي، ٢:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستې برخه یې لنډه او دوېیمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د مېچې منځه (ثکل مرکز) یې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)، ٣:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یوه وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار یې سړي ته بس دی، ۶:- بېلابېلې بڼې لري، ٧:- درې خواوې یې سړی پرې کوي، ٨:- په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړېکې باسي، ٩:- ډېرې لرغونې دي او لرغون روغ رښتې (دودې، قوانین) دي، ١٠:- لرغونې اندازه کړل شوي، ١١:- لرغونې څېړل شوي، ١٢:- د مصر هرمو غوندې جوړونکی یې معلوم نه دی، ١٣:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ١۵:- زوروري دي، ١۶:- په هر ځای کې ترې ګټه اخستل کېږي، ١٧:- د ننداړو شیان دي، ١٨:- وهم لري، ١٩:- زور دی، ٢٠:- په مینه ساتل کېږي، ٢١:- تل انسان سره وي، ٢٢:- مکارې وي لکه لنډې مصرۍ تورې، ٢٣:- د مېرمنو د مستۍ او د سړو د سرلوړۍ توکي دي، ٢۴:- درندې دي، ٢۵:- سختې دي، ٢۶:- جوړول یې ګران دی، ٢٧:- ډېر ارزښت لري، ٢٨:- ننداړ چیانو ته یوه ابلاغ وي، ٢٩:- مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي، ٣٠:- په ډېره باریکۍ او مینه جوړېږي، ٣١:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ٣٢:- ډېرې لنډې دي.

موږ ته یې دا همداسې را پرېښې دي او په همدې بڼه یې پوښ کې کړي.
هرې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ چې دغه پورته ٣٢ ځانګېړنې و درلودلې. ښه غوږ ورته و نیسئ، پام ورته و کړئ، نو بیا یې پېژنئ. چې دا مصرۍ دي چې د مصرۍ تورو او مصرۍ خصوصیات لري. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ نه دي، ښلوالې یې پر همدې ځانګړو ځانګېړنو کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, لکه دا لانديې زما مصرۍ چې د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پېنځم بلاک، لومړي پوړ، دوېيمه کوټه کې مې د لېږدي کال pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ E۱۰۲ ,۱۰:۰۰ کې کښلې وه:

▲ په سپينه ږيـره سودايي يې
جومات کې کې نه عبادت و کړه ږبنه ،،
(صفي الله، ۱۳۸۸ ل ل کال، ۲۲۸ چوپړی).

د دې مصرۍ تاثير همدومره ډېر دی. چې سړی يې پرې غوځ کړی هم وي، خو توره لا په وينو نه وي شوې. خو دی وروسته پرې پوهېږي، چې ترې وينې ځي، دی خبر هم نه وي. د دې مصرۍ به ايله لس کاله کېږي، چې زما له پښتنه پښت جنتيک زهن زوکړه وي، خو پورتنی ټولي ځاګېړنې د مصرۍ لري، نو ځکه ورته مصرۍ وايو او مصرۍ يې بولو. انسان چې زوړ شي بايد د هر څه نه د کورنی ژغورونکی وي، له تېرو سړو او تودو څه و لري، په دومره عمر ناوړې و نه کړي، له سپين ږېرې څخه الله ج حيا کوي، ځکه ټول عمر يې اسلام دين کې تېر کړی وي، په سپين ږيريتوب کې بايد ګناهو نه توبه و کړي، نور پرې کړ نه شي، د هر انسان د سرلوړی ځای مسجد دی، د مصرۍ په بڼه شلخي (دېسي، مصنوي، سويي پنځي) جوړېږي، په مسجد کې ناسته د دنيا او اخيرت برپا ده، غوره ځی مسجد دی، په مسجد کې ناسته، صبر، انتظار د الله ج په ثنا کې په ټول مخلوق کې د مينې ارتباط پيدا کوي، يوازې عبادت په جومات کې خوند کوي، په نه کړو يې تن لېږجن، لاړجن، ناولی، چې له خولې يې لېړ ځي، همغه وي او ږبن وي.

د وی يا وييکي له پامه مصرۍ هغه دوې سرې پېيلي ته وايي چې د لرغون مصرۍ توري، مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ي، ی او ... .،، د مصرۍ لرغون اهرمو غوندې چې ترننه يې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم دي څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيداينښت سره جوښت يې جوت کړې دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راټلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصرۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د مصرۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، يه کربانه!، وروره!، کنه!، ولې اواسې نور ... .)، د پښېلې (قافيې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډلي (کلمې) نه لري. خو د دوبيمي مسرې په پای کې ترنګتوک څپه(اهنګينه څپه) لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصرۍ باید د ه (زموږ خپله ,,ه،، هـ یا هي ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګي والا ه، یا عينکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده.

په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلي وي، مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېيلي (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصرۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرتولو مصرۍيو، باندې يوه ربنت (دودی یا قانون) د پلي (تطبيق) وړ دی، ياني دا چې د هرې مصرۍ لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته، او دوبيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوبيمي مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، زورنه (خجنه) وي. ډېرې وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي (کيفيت) نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. لکه:

▲ يه کربانه!؛ ځان نه د غټ ساګر جوړ کړی؛ کنه وه!؛ ټول شيطانان دې دوې لاسي سلام کوينه

د پورتنۍ مصرۍ څپيز (څپه، سېلاب، هجا ,, سيليبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجيز (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسيقي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، څه رنګوالی یا کيفيت ښه يي،: ټېنګه , لهجه ،: تاکيد: بېلوونکي نښه: د وينا , ځانګړی، خاص او بېل، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

په پورتنۍ مصرۍ کې د تشبې ډول داسې دی: زما (ليکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنۍ مصرۍ کې چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې ستاينوړه ټينګاره تشبې د غټ ساګر په جوړښت کې بوږولې ده چې غټ (ستر، لوی) مشبه او ستاين شوی؛ ساګر (بې واکه سا ګرځونکی، جادوګر، پېريانو او شيطانانو ملګری، کوډګر) مشبه به او ستاين دی. په همدې ستړه يې ستاينوړه ټينګاره تشبې لرونکې مصرۍ ګڼم. چې په دې مصرۍ کې يه کربانه! بلنويکی، کنه! چارټاکی ګړ (باور و که، يا ومنه) او وه! پارنويکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنۍ مصرۍ د منځپانګې، سکالو، محتوا، موضوع یا مسلې له مخې لاندې ډول لري، له الیده بسپنې ورکولو سره.
انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې مصرۍ په دې ډول مصرۍ کې د فرد یا ټولنې اخلاقي نیمګړتیاوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نیول کیږي، مسایل د هجو یا طنز په ژبه بیانیږي او یوه ډول ټوکیزې پېیلي دي.
پورتنۍ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې مصرۍ، بېلګې یې لکه:

په لویه کې د مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت یې داسې دی:.

اې (ا).

(----)؛ ــــــــــــــ پ یا ل؛ (----)

(----)؛ ــــــــــــــــــــ ل؛ (----)

بې (ب). (----)؛ ـــــ پ یا ل؛ (----) (----)؛ ـــــــــــــــ ل؛ (----)

ځمککچپوهنې رغښت کې یې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د یوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېدو (اوفکي یا افقي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د یوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، ویرتیکل) بڼه روښانه کوي.
۲. کوشنۍ لیکه (خت یا خط) دیفتنګونه ،غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړې ټول د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرې وخت په پای کې ویل کیږي او د ځیو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلنۍ مسرې (نیم بند، نیمه کړۍ) په سر (پیل) کې ,, یه کربانه!،، او پای کې یې ,, کنه ،، راغلي او د دوېیمې مسر یا اوړدې مسرې په پیل کې ,, وه!) راغلی دی، په همدې بڼه کله یوه، دوې، درې او یا څلور څپیزه راځي.
۳. منځنې واټن لیکې یا یوه ۹ څپیزه مسره ده، دوې غوندلي یا غبرګغوندلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. پې (پ) پښتله (کاپيه، قافيه) ده او لې (ل) لړ (رديف) دی، چې د ۹ څپيزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپيزه مسره کې د ـه (هې) ابېڅې تل او اړين بنه لړ وي.
٥. اوږد واټن ليکه يا يوه ۱۳ څپيزه مسره ده، دوې غونډلي يا غبرګغونډلي دي.

د مصری څپيزې او زورنې

په لويه کې د مصری څپيز او زورنې يې داسې دی.:

UUUU ;U-**UUUU**-UUUU ;**UUUU**
UUUU ; U-**UUUU**-**UUUU**-UUUU;**UUUU**

د مصری څپيز او زورنې د لاتيني (يو) ابېڅو لښتېوندي.

يه- کر- با **نه**؛ ځان - نه- د - **غټ** + سا - ګر - جوړ - **که** + ړی؛ **کنه!**
وه!؛ ټول- شی - طا - **نان** + دې - دوې - لا - **سي** + سه - لام - که - **وي** + نه

د دغې مصری څپيز او زورنې پښتو ابېڅو لښتېوندي.

۴؛ ۱- ۲- ۳- **۴-** ۵- ۶- ۷- ۸- ۹ ۲؛
۱ ۱۰؛ ۱۱- ۱۲- **۱۳-** ۱۴- ۱۵- ۱۶- **۱۷-** ۱۸- ۱۹- ۲۰- ۲۱- ۲۲

د مصری څپيز او زورنې د شمېرنوم لښتېوندي.

▲ يه کربانه!؛ ځان نه د غټ ساګر جوړ کړی؛ کنه!
وه!؛ ټول شيطانان دې دوې لاسي سلام کوينه

څېړونکي د مصری کښل (ليکل) شوې بنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مصری سپړنه

د دې مصری سپړنه
لومړی مسره ۴ + ۹+ ۱ = ۱۴ څپې چې ,, يه کربان! بلنويکی او کنه چارټاکی،، دفتنګونه دي په لومړی مسره کې شتون لري.
دوېيمه مسره ۱+ ۱۳+۰ = ۱۴ څپې چې ,, وه! پارنويکی ،، دی. دلته ټوله ټپه ۲۸ سيلابه يا څپې شوې ده، او ولس کې دفتنګونه لرغن دود دي. دلته ټوله مصری ۲۸ څپې ده، دا پنځې مصری چارټاکی کړ کنه (ومنه، باور وکړه) لري چې خپله يوه تړلې څپه ده، لکه کال، مور، خور، کور، کټ او خپل يوه څپه دی او يوه وازه څپه لکه اکا ، ابا، زه، ته، بيا نه ده، ورسره دوې څپې هم نه دی، د څپې په ګڼه کې ډېروالی راوړی ولس کې دا غبرګغږونه، بلنويکي او پارنويکي... . لرغن دود دی او د نيمکی ټپې برخه ده.

۱. لومړی مسره
۲. دوېيمه مسره
۳. ۱. او ۲ . يوه مصری
٤. څپې (سيلابونه)
1 . مسره ۱۴
2 . مسره ۱۴
٥. زورنه (خجنه) **بولډ**
٦. تت نصواري يې د رنګ ښکاروندی دی.
٧. د اوازټپوالي او لوړوالي خطونه
٨. نرانو ته منسوبي (اړوند)
٩. دفتنګونه ,, يه کربانه!، کنه! او وه!،، دي.

يه کربا**نه!**؛ ځان نه د **غټ** ساګر جوړ **کـ**ړی؛ کنـ**ه!**

و**ه!**؛ ټول شيطا**نان** دې دوې **لاسې** سلام **کـويـ**ــــنه

د مصری پير يا وخت: (وخت ټاکل، نېټه اينښودل: پر سور برابرول: وخت اندازه کول، وخت، دوران، نېټه: ټيك وخت، ټايم، وخت، بيدو، موده، موقع: دم، وار، ځل: ګړی، ساعت، شېبه، غوټه: مهال: د موسيکي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت.) سره بېلوالی لري.

نوموړې پيبيلي چې د هر پيبلن او پيبلنې له خولې څخه را وځي. د پير، ځای، د دوی دواړو بېلابېلو ډول او بنو تابع ده. چې د پير په څومره واټن سره يې بشپړولی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلې ۳۲ چوپړی

د خوښۍ په پېر کې يوه ټاکلې شېبه د پېر په مېچه پښتون پښت مصرۍ وايي. د اندېښنې، مستۍ، سوکالۍ، غم په پېر کې په بېلا بېلو کچو د پېر کې وايو او بېلې ټاکلې مودې په لاس را کوي.

د يوې پېيلې د ويلو له پاره که د روان پېر پېخليک مصرۍ پېر مېچه کړم (مصرۍ پېر مېچه کړم).

۱. په کراره ويل يې يوه بڼه پېر ټاکي؛
۲. ګړندی يې بل بڼه پېر ټاکي؛
۳. په اواز کې يې بل بڼه پېر ټاکي؛

لکه يو ازادن دی خو ازان په کراره ناسته، مجلس کې په خبرو اترو يا نارمل خبرو کې په يوه بڼه پېر کې ويل کېږي؛ ازان په اقامت کې په يوه ګړندی بڼه پېر کې ويل کېږي؛ په ازان کې بيا په ډېر خوند او اواز سره اوږد بڼه ويل کېږي. چې په ګيځ کې په يوه واټن او خوند؛ په ماسپښين کې بل ډول او د پېر په واټن؛ مازيګر، ماښام او ماسخوتن په بل ډول په ټاکلي پېرمېچه لوستل کېږي؛ او ما کړی دی.

په همدې بڼه په ټنګټکور (موسيکۍ يا موسيقي) کې او پرته له ټنګټکوره بېلابېل واټن د پېر په لاس را کوي. که يوه لېواله خپل لېوال ته دا مصرۍ وايي په ويلو کې به په لاندې ډول د پېر وخت په پېرمېچه و ټاکو:.

په ساده بڼه: ۰۰:۰۰:۰۷:۱۲ (رپه: ثانيې: د کيکې: ساعته) په وخت کې وايي.
په اواز بڼه: ۰۰:۰۰:۱۲:۷۹ (رپه: ثانيې: د کيکې: ساعته) په وخت کې وايي.
په خواږه غږ بڼه: ۰۰:۰۰:۲۱:۸۲ (رپه: ثانيې: د کيکې: ساعته) په وخت کې وايي.

ځېره ۶. د ختېځ لومړي نمبر ځېرونکي په پورتنۍ مصرۍ کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه يې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما ځېرنه داسې ښودل شوې ده په ځېره ۶. کې:

۱. ځېره ۶. ماستر اېنجينېر صفي الله فردوس ,, د ټاټوبي ميلي پېيلې ،، په دې ليکي کې د دې مصرۍ کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه يې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱
۳. راټولونکي / ليکونکي نوم: ماستر اېنجينېر صفي الله فردوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. ليکی: د ټاټوبي ميلي پېيلي
٥. چاپ کال: وری، ۲۸، ۱۴۰۳ لېږدی
٦. تول ټال لنډی، ټپې، ټیکی او مصری (يوازې پورتنی ښخه يادونه شوې): ۱
٧. لنډی Lánḍéy:
٨. ټپې Ṭapé:
٩. ټيکی Ṭikéy:
١٠. مصری Mésréy: ۱
١١. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډی Lánḍéy:
١٢. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé:
١٣. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټيکی Ṭikéy:
١٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصری Mésréy:
١٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډی Lánḍéy:
١٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé:
١٧. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټيکی Ṭikéy:
١٨. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: ۱
١٩. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (ښرګند واو يا وې ښواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lánḍéy:
٢٠. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - ináː (ښرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lánḍéy:
٢١. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - náː (نون زور ولري يا ربنتي پېنېلي هې ,, ه ،، ښخه مخکي ابېښه ني ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lánḍéy:
٢٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lánḍéy:
٢٣. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ـه ،: mayolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډی Lánḍéy:
٢٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه يا ـه ،: ará, aṛ, baxtawará konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډی Lánḍéy:
٢٥. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (ښرګند واو يا وې ښواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
٢٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - ináː (ښرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی ، ه یا ــه ،: maγolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروراله هې (زور) ، ه یا ــه ،: konatawará, zargará, kaftará arā, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو يا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ببنه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی ، ه یا ــه ،: maγolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروراله هې (زور) ، ه یا ــه ،: konatawará, zargará, kaftar arā, aṛ, baxtawará, (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (څرګند واو يا وې ببواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:
۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - :iná (څرګنده يې يا لنډه يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ببنه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:
۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱
٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی , ه يا ــه ،: maɣolə, xwalə, daṛə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېري لږ ي شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , ه يا ــه ،: ará, aṛ, baxtawará, konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصریيو د مسرو (پټ، نيم بيتی، نيمه کړی، نيم بند يا مسره، د پېيلي نيمه کړی، نيم بند يا نيم بيت) کچه: ۲

۴۴. ټول ټال د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصریيو د لړونو (چې يکړ، يوون، مفرده وی يې لړ يا رديف دی؛ د هې ,, ـــه ،، ابېڅه) کچه: ۱

۴۵. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصریيو د نه ماتيدونکي پښپله (حکمي قافيه) کچه: ۱

۴۶. ټول ټال د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصریيو د څپو (څپيزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سيلبيلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۲۸

۴۷. ټول ټال د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصریيو د زورنو(خجيزو، خجونو، اکسنتو ,, لفظ، د موسيقي نوټونه: د خج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، او ږدوالی، کيفيت ښيي،: ټينګي , لهجې ،: تاکيدي: بيلوونکی نښې: د وينا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. Accents, Morphemels: ،،) کچه: ۸

۴۸. ټول ټال د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصریيو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱

۴۹. ټول ټال د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصریيو د لوړ ترنګټوک (د پاينی مسری پاينی څپه يا خوره غږي اواز په لوړه وي چې ډېری يې په ينه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی يې بولي يا د کيسو (داستاني) لندی، ټپې، ټيکی او مصری يې بولي او پاتيشوني نورې چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱

۵۰. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصریيو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه:

۵۱. ديفتنګونه (غبرګغږون)، ناټرويیکي، ټرويیکي، سټربل، اوسټربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښني او هيبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، ... . يه کربانه!، کنه!، وه! چې له دوی سره سر باري، منځباري او بېخباري راځي: ۳

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ويار (عيبونه) او تېروتني سمې شوې) ■ :

۵۳. خبرداری (Caution) ● :

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پښيلې ٣٦ چوپړی

د ختيځ لومړي نمبر څېړونکي څرګندول چې روښوم کتنه داسې، د پورتنۍ مصرۍ ستر تاثيرلرونکی او وېشونکی لوری په لاندې ډول د ليکوال پښيلې د ټاټوبي ميلي پښيلې له پاره موږ ته په لاس راکوي لکه:

١. لنډۍ پښيله له لنډۍ څخه؛ ټپه پښيله له ټپ څخه؛ ټيکی پښيله له ټيک څخه او مصرۍ پښيله له مصرۍ څخه رغښت مومي.

٢. لنډۍ پښيله د لنډۍ پيلنۍ او پاينۍ څېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه پښيله د ټپ پيلنۍ او پاينۍ څېرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټيکی پښيله د ټيک پيلنۍ او پاينۍ څېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ پښيله د مصرۍ پيلنۍ او پاينۍ څېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

٣. تر ټولو غوره بڼې د وګړنې پښيلې موږ ته په پوخ کې کوي چې لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ د پښتون پښت غږونو پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او دوې سره لري.

٤. څومره والی د وګړنې پښيلې موږ ته په پوخ کې کوي چې يوه دانه مصرۍ ده او دوې مسرې لري.

٥. زورنې يې په څلورمه، څلورمه څپې دي، خو ټوليز پايخج يا پاينۍ زورنه يې ترټولو پياوړې راغلې ده او د مخنۍيو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سيوري لاندې کمزوري پاتې شوي دي.

٦. د څلورګونو څپو ټولوالي څخه يې په هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده او بلنويکی او پارنونکي ځانته، ځانته څپې باندې زورنه لري. ټوله پښيله مصرۍ ده. د دې مصرۍ پيلنۍ مسره يا لومړۍ مسره کې په نه!، غټ، که او نه!، د لنډۍ پاينۍ مسره يا دوېيمه مسره کې په وه!؛ نان، سي او وي زورنه راغلې ده.

په لنډۍ کې ترنګټوک په لوړ دی چې په ,, نه ،، يې ترنګټوک راغلی دی.

٧. د لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصرۍ پښيلې پېنځګونې رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خيال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په مصرۍ بڼه شتون لري.

٨. لنډۍ مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) يوه بڼه او لاربښوده مخبېلګه ده، له ژبنې پلوه لږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر لږه دوې یا زیاتې غونډلې را اخستي، خو شپې یې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تیرې کړې دي او زورنې یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې کړې دي.

دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله ویٰ!، ویٰ، او، نو ویٰ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله ویٰ!!، وا ویٰ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه که ځار!، ځار شمه!، راځه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، چې په دې مصرۍ کې شتون لري او په پام کې یې هم راولو، دا چې په کې شتون لري، پام کې یې نیسو چې څپو په کچه کې ډېروالی راوستلی دی چې دا هېڅ باکه نه کوي. نوموړی د دوی لغمانی ربښت دی. له لرغون پېر څخه د ټاټوبي میلي پېیلو کې شتون لري؛ پیرروښان یا میاروښان یا بایزید روښان د روښاني غورځنګ مشر به دا خبره نه منله پرې نټیالی و؛ خو اخون درویزه چې په ټبر تورک و، لغمان کې زوکړه شوی و، لغمان کې یې د پښتو پوهه زده کړې او زده کړې یې لغمان کې کړې وې. بیا د پیروښان د مقابلې له پاره لومړی ننګرهار ته لاړه او بیا له ننګرهار څخه پېښور ته لاړه، د پیر روښان غورځنګ یې له منځه وې وړه، د هغه خیرالبیان په وړاندې یې ډېر کتابونه لکه: شرالبیان، مخزن، و لیکل، لکه یه کربانه!، کنه!، وه!... . چې له د ټاټوبي میلي پېیلو کې سرباري، منځ باري او ښخباري راځې هغه ته ویل هغه به نه منل چې دایې برخه ده خو هغه به نه منل او سترګې یې پرې پټولې. خو له لرغون پېر څخه پېیلن، پېیلنې، سندرغاړې د ټاټوبي میلي پېیلو کې نوموړې توکي دیفتنګونه، پارنویکي وایې او روان پېر کې یې هم وایې.

اخوندرویزه پېښور کې مړ شو او زیارت یې الته دی، سرغنوی زیارت یې دی د کاکا صیب په نوم باندې یادېږي او د پیر روښان زیارت الته د پیربابا په نوم یا دېږي. د هغوی د پېر مصرۍ ده چې وایي:.

,, پیره بابا په ډانګ یې وله   له تا تیرېږي کاکاصیب زیارت ته ځینه ،،

د پېخلیک په اوږدو کې روښانیان هم ډېر وران دي، د ده هسو له کسده یې په زوره باندې د ده د زوکړې ځای (لغمان) کې په ښونیز مرکز باندې د روښان نوم کېښوده، چې په ټاټوبي کې یوه له زړو لومړنۍیو لېسو څخه ده. چې د روښان عالي لېسه (روښان ستر ښوونځی) ورته وایي. دوی د نیټونو جګړې همداسې ساتلې او پاللي دي خو ربښت، ربښت دی هغه هېڅ نه په ټېرېږي. زه یې د یوه نږه او سوچه لغماني په ښه وایم چې نوموړې مصرۍ پېلنۍ مسره

(لومړۍ، لنډه، یا کوشنۍ مسره) ۹ څپې نه ده، په پېل کې یې یه کربانه!؛ بلنویکی سرباري ۴ څپې ده او په پای کې یې کنه! چارټاکی کړ (وګنه، داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر و کړه، يا و منه يې مانا ده) وازه څپه ۱ څپې بېځباري راغلی دی چې کوشنۍ مسره ۴+۹+۱ = ۱۴ څپې ده. او پاينۍ مسره (دوېيمه، اوږده يا لويه مسره) ۱۳ څپې نه ده، په پيل کې يې وه!؛ پارنويکی سرباري ۱ څپې راغلی ده چې اوږده مسره ۱+۱۳+۰= ۱۴ څپې ده. چې په رښت کې ټوله مصرۍ ۲۸ څپې ده.

دا چې د مصرۍ لومړۍ غبرګغونډلې دواړه ملې سره په يوې لارغې تړل شوي يا عطف شوي دي نو يوه تړ غبرګغونډله رغوي. اوډوون (ترتيب) د غونډلې په بنه نه چې ابښی (پيل، مبتدا، شروع) وي يا، ابښونی (پای، خبر) وي. دا مانا ښندي چې هره پټليزه و ويل شي؛ بويه، اړينه ده، په چار ده چې په ټينګاري بنه و ويل شي. لارغه (پيوستون، مکث، مکثه) او بې لارغې (بې مکثه، بېلتون)، توسني اړېکه چې په لارغه څرګندېږي- يوه ګډه غونډله جوړوي. چې په رښت کې نومړې مسره ۱۴ څپې کېږي او په لارغه (پيوستون، مکث، مکثه) کېږي.

بل لورې ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي؛ چې کسر (ماتيدنه، درز، برخه، ډله، فراکسيون ,, په ګوند کی دننه کوشنۍ ډله،، (Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation، مطلع (Opening) او وت (واټن، فاصله pace, Interval, Distance, Break, Ravine, Interstice, Chasm, Hiatus) ته وايو، په لومړۍ مسرې کې يه!؛ له ځان، د له غټ او ړی له که سره لارغه دی. نه! له وه!؛ سره کسر دی، ۱۳ دانې وته (واټنه دي لکه يه له کربانانه! يوه وت لري، ځان له نه سره، نه له د سره، غټ له ساګر سره، ساګر جوړ سره، جوړ له که سره، وه!؛ له ټول سره، ټول له شيطانانو سره، شيطانانو له دې سره، دې له دوې سره، دوې له لاسي سره، لاسي له سلام سره، سلام له کوي سره وت يا واټن يا سپيس) لري. او پاينۍ مسرې نه (مطلع يا خلاصه) ده چې بله پېيله يا د مصرۍ پيلنۍ مسره ور پسې راتلی شي.

بويمه، اړينه ده، په چار ده چې د مصرۍ له پيلنۍ او پاينۍ مسرې سره کسر څرګندېږي، برابر راځي او اوز يا لحن يې هم روغ اوډون مومي.
پورتنۍ پېيلې کې ,, مصرۍ ښځې نوړې ته منسوبه ده يا اړوند ده ،،.

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړې مصرۍ، په ۱ چوپړو (Pages) کې ده؛ ۱۸ ويکي (Words) لري؛ ۶۴ دانې يې وت نه يا پرته له وته د ابېڅو ځای نيونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقوور کونه: دربست نيونه ,, د ابېڅو، اونورو،، پرانټ.،، (,,no Spaces،، Characters)؛ ۸۷ دانې منشوره يې له وت سره دي (,,with Spaces،، Characters)؛ ۲ پراګرافه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Paragraphs) دي او ۵ لینو (lines) کې کښل شوي دي له لیکي هرېي، لاندنۍ یادونې او پاینۍ یادونې سره، سره (Footnotes and Endnotes , .(Include Textbox

.۹ د رنګونو ښکاروندی یې د مصرۍ تت نصواري رنګ (Color model: (RGB, Red: ۱۰۳, Green: ۱۰۹, Blue:٤۱ دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو پېيلو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو پېيلو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدي په سته ۲۹ ګڼه دی.

.۱۰ د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ له پاینۍ مسرې کېږي چې منځه (هسته) وي؛ چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د نوموړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د مصرۍ رنګ ښکاروندی یې تت نصواري دی. ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې کښو؛ له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا لنډۍ ده، که ټپه ده، که ټیکۍ ده او که مصرۍ ده. له دې سره سم دا مصرۍ ده.

.۱۱ د دې مصرۍ پېیلن لیکوال م. اېنج. ص. ف تولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې کړي (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافکې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې ده. دا یې نوې ګډوله رغولې چې د نوې مصرۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی.

هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له مصرۍ یې ځرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېيلو څخه روغه ګډوله شوې نه ده. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي , طبیعي، ده او مصنوعي, دیسي او شلخي، نه ده.

.۱۲ د دې مصرۍ پېيلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېګ تن دی، د لغمان یوه ښه نیک نومه وګړی دی چې ډېری پېيلې (پېيران، اشلوک، شېرونه، شعرونه) یې په پښتو ادب پنځي, طبیعي، او یوه دمي پوښلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زهن د مصرۍ زېږندې یې له لېوالې سره سویې لوړه د لېوالتیا حس ساتل، لېوالې (خپلې معشقي، مېرمنې، ښځې) ته د ودنې چمتوالی، خوشحالۍ رېښې رغولو، خوړ ژوند ګالنه، لېوالتیا ته درناوی لوری په لاس ورکول، یوازې او یوازې لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالې اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په ډانګپېیلې رښت دی او اسلامي رښت هم دی؛ چې چارپېریال له خنډونو څخه لرې ساتي، د لېوالیتا ښه سلوکو یا کړو وړو ته پام، بدي، ځل، ټګي، غلتي، ورانی، ټېټې کړنې نه لوړې کړنې کول، پښتونواله او دودواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمني ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

١٣. د دې مصرۍ یو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده:
کره موده یې راته معلومه نه ده، خو په پلاځمینه کابل، خوشال خان مېنه کې مې کښلې، ۲۵/۰۷/ ۱۳۸۵ لېږدې څخه مې مخکې کښلې دي.

د دې مصرۍ چې سرلیک یې ,, را ته نه دی یاد،، بدي، ځل، ټګي، غلتي، ورانی، ټېټې کړنې نه کولو، مینې او مېنې پالنې لوړ حس، ټاټوبي سوکاله او ودنې چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

١٤. د دې مصرۍ وخت موده چې باچاخان لغماني په پلازمېنه کابل کې، د میوند تمځای کې (جاده میوند) کې د ادېنې په ورځ د جون میاشت په ۲۱ د ۲۰۱۹ زېږدې کې ورسته له وخته یا ماسپښین ۲۱:۸۲ :۰۰:۰۰ کې ثبت کړې ده، دوباره یې ویلې. وخت : (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پرسور برابرول: مهال: دموسیکي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت.). :. ۴۰:۱۲ :۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

١٥. د لیکوال دا مصرۍ د ده له مصرۍیو څخه یوه ده، په دې ښه مصرۍیو کې د مصرۍ وېشتلو، اچولو، وهلو او ویلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لورې ته شوی وي. لکه په لرغونو وختونو کې به یې چې ځینې پښت لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په اواز کې ویلې چې یوه درجن یا دولس دانې به پوره شوې، بیا به یې یوه بله لنډه پېیله وه یا کوم خبره، وینا او یا د پښتو په لرغوني پېیل مېجه څپېزه خجبژه ټولواله (چې له څلورګونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې درېیمې څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سټه یوه پېیله به یې ویله بیا به ببرته په بل درځن د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ پیل و کوه. ځینې پېر به یې په نښغه لاره ټولې ویلې، یوه درځن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ویلې.

ځینو په یوه سیټ څلور داني یوه تن ویلې او څلور بل تن؛ ځینې وخت به یوه همبول دوې داني ویلې او بل به دوې داني ویلې؛ ځینې وخت چې څو داني همبول به اوازونه سره جوړه کول چې هر څو تنه به وو، چې وار به یې پوره شو، بیا به یوه، یوه ویله. ځینې پېر په ویناوو، خبرو کې یوه دانه مصرۍ وایې.

چې ځینې وخت بیا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس ګټنه ورکوله چې کله په کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به ارمونیې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به ږغرۍ (تولۍ) او ځینې وخت به یوې ګډې نغمې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار، تېر کړه (ځینې وخت به یوې ګډې نغمې یا سندرې یا د موسیکۍ یوې پارچې یا تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار تېر کړه)؛ ډېرې پېر لېوال به یوه مصرۍ و ویله او لېوالې به ورته بله یوه مصرۍ ویله او تړله. لکه دا چې په ښځې نوږې (جنس) لومړی ویلې بله به نر نوږي ویله؛ په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغی او سندرغاړي یا بولل به هم دمه و کړه او بل سیټ یا درځن ته به چمتو شو.

له ۱۹۹۸ زېږدي را په دې خوا را باندې د لوی افغانستان د غرونو، درزنۍ سیمو، خړو کمرونو خړ پښتانه پیریان کې نه ناستل یا دې را باندې سره ښاپیرۍ ناسته وي. بلکې د بر لویه لورینه راباندې و کړه چې د پښتو پېیلو بوږولو، څېړلو، شنلو، وندیولو لور او پړی یې داسې په لاس راکړ چې تر درې زره پورې تشې سپینې پاڼې یې راباندې ډکې کړې. زما پېیلې ډېره ساده ښکاري خو ساده توب یې ډېره پېچلتیا هم لري.

د پېچلتیا ډېر پوړونه لري او ځینې پېیلې مې دومره پېچلې برېښي چې له پېچلتیا سره یې پښتون پښت خپل ساده مانا اخستلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلي ٤٢ چوپړی

دا چې د لوستونکو او اورېدونکو خپله یوه څرګندونې په هر پېر شتون لري، دا کښلی د ټاټوبي میلي پېیلې ستا سو درنو لوستونکو په لاس کې دی او په نوموړي نوم مې کښلی دی.
که زما دا کښلې (لیکی، ټولګه، کیتاب یا کتاب) د یوه سوړ بځري (الکترون) په کچه زما د پښتون پښت او پښتو ژبې د پرمختګ سبب شي زه پرې خورا ډېر ویاړم.!!

په ټوله پښتني افغاني مینه او لورېینه

ماسټر اېنجینېر صفي الله فردوس
د وټساپ نرمکالي اړیکه: ٩٣٧٨٦٩٠٤٧٩٩+
برېښنالیک: Safiullah_firdows@yahoo.com
Safiullah.janan@gmail.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. د ټاټوبي ملي پېيلې

▲ پيل يې په دې لنډۍ کومه
د پاک الله ملتيا دې تر را سره وينه

▲ په بسم الله به د اشنا کرم
په کليمه به د يارۍ ته راضا کړمه

▲ په بسم الله کټ ته ورخيژه
د نجلۍ کټ د جنغوزي دی مات به شينه

▲ ضعيف ابليس لعين شيطان دی
په بسم الله باندې يې مرګ لوخړه شينه

▲ ته پر کابل خوشحاله اوسه!
زه په لغمان کې ملريا نيولې يمه

▲ جانانه دومره پر ما ګران يې
د خوږلن اور دې ځکه کوني لاندې ږدمه

▲ ,, که د مرغۍ وزر ځما وی
زه د اشنا ديدن ته هر ساعت ورتلمه

▲ مرغۍ وزر خو به د سرو کړم
که د اشنا ديدن ته ما راوړي مينه

▲ عالم دې وايي تومتونه
زه د اشنا په غيږ کې چا ليدلې يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ عالم دې وايي تومتونه
ما د تهمت په ډنډ کې ډېر لمبلي دينه

▲ په غم کې تانه کمه نه يمه
کم عقله نه يم چې به کلی خبرومه،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي پينده محمد پيند له خپل پلار ګول محمد ګلکي سره په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, سر دې چوټې کړه خوله دې راکړه
که پرې اغېره شوې لنډۍ بوکه به دې کړمه

▲ د زنې کنډ يې خوله کې راکړه
قند او نبات مې کابل جان کې بدي شينه

▲ خنګه مې پاس په سينه پروت يې
د اخيرت سختۍ ته نه ګورې مينه

▲ چې خدای کوي هغه به وشي
جانانه مه ځانګه د فکر په ټالونه

▲ که جنت غواړې عبادت کړه
بې عبادته يارہ نه شته جنتونه

▲ جنت د لاړې په سر نه دی
چې هر سړی دې لنګ وهي ځان غورځوينه

▲ لاس په کسم راسره کې ده
که نازولې مې ساتې درسره ځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مینه روا که ناروا ده
په کومه مینه چې اخلاک ناولی شینه

▲ یوه د یارۍ مې ورته ویلې
کټوی یې باندې کلیمې راته کوینه

▲ زما د مینې یار ملنګ شوه
اوس به دېرې د ملنګانو لټومه

▲ مايې وړوکې ورور نه ځار کې
د سترګو کونج کې د خورکۍ نخښې لرینه

▲ زه د ګولاب له ګول نه سره وم
ستا په يارۍ کې د انګړ ښه ځرکه شومه

▲ یوه د یارۍ مې ورته و ویل
یوه خوک یې را کړه پینځه یې لوټې و وېشتمه

▲ دا سور سرۍ سور یې بریتونه
د ونې دېد پنا کوي ما ډارونه

▲ پېغلې په ګور کې ارمان و که
روپۍ مې کور اوربل مې تورې خاورې خورینه

▲ که یاري کړم مخ مې توریږي
که یاري نه کړم یتیمان له لوږې مرینه

▲ پاکه مولا که ته یې واخلې
سړۍ، سړی نه دی پرې بنده ناسته یمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېبيلې ٤٦ چوپړی

▲ منډې مې ډېرې په سې وکړې؛ وه الله!
ورځ د اځل کې جدا يې ليکلي ونه

د لغمان سرغندوي سندرغاړي پينده محمد پيند له خپل پلار ګول محمد ګلکي سره په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, که زړه مې بند په زولنو کړم
چې کله خلاص شي برابر اشنا له ځينه

▲ منډې مې ډېرې په سې و کړې
له کبره ډکه بېرته نه ګوري مينه

▲ دا به د چا په ځان پيرځو وي
چې تله واخلي پردی غم ځان ته تلينه

▲ دا مازيګر چې داسې تېر شو
داسې به تېره شي دا ستا لېونی مينه

▲ يوه د اخير مصری دې دا وي
تل خو به نه وي ستا ځواني زما سوالونه،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي ملاجان ملاګي اوستاد په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, نصيب تکدير ته ګناه نه شته
بخت چې کوته شي تندی سل ټکرې خورينه

▲ منډې مې ډېرې په سې و کړې
ورځ د ازل کې جدايي ليکلې ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلې ٤٧ چوپړی

▲ کلم مې خدای وهلی نه وو
ماته په لويه لار کې مه ژړېږه مينه

▲ د کيس (قيس) کانه راباندې و شوه
په لاره ډکې ټولوم ځان پرې سېزمه

▲ زه خو هغه مسته ليلا يم
که رنګ مې زيړ دی له همزولو لرې يمه

▲ الله دې تا لرې خوشحاله
خير ده که ما غمازان دار ته خېژوينه

▲ په مورچل هغه ځلمی خېژي
يا به مين وي يا بې پېغله ناسته وينه

▲ جانان به ولې توره نه کړي
تر نيمايي مورچله زه ورسره ځمه

▲ که ياره نه کولی نه شې
دومره خو وايه چې مين دربانديې يمه

▲ اول د تا نارې سورې وې
اوس دې په ورانو مېنو زه ګرځم مينه

▲ ديدن دې خومره کيمت کاږي
چې سر مې ورکړم باکيدار به خومره شمه

▲ ديدن په لک خندا په زر ده
د سپيني خولې حساب به نه درسره کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ديدن مې کور ته په سې وېوړه
په کدردان جانان مې ځان بې کدره کړېنه

▲ ديدن کوه مه منې کېږه
په تش ديدن به دې خوک نه حلالوينه

▲ ديدن خروار د روپۍ وې سه
که وخت يې راغی بيا به خورد په روپۍ شينه

▲ خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوړوينه

▲ تا په کوڅه کې ټوخی و کړه
زه په مستو کړه خوله در و وتمه

▲ دا موزيګی په خندا راغی
برې کلا کې چا مستې ورکړي دينه

▲ موزي ته غټ تيکلی کېږدئ
له خمېر دان نه يې مچان شړلي دينه

▲ تا ته سپين ږيری ماما ښه ده
چې تناره ته خميردان درسره وړينه

▲ ما موزيګی سره معلوم شو
چې تبی نه کړې ما زيړی راتختوينه

▲ له موزيګي نه خلاصی نه شته
هره کوڅه کې راته ناست وې شک غوږونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ موزي د کټ د ختو نه دی
لکه چرګوړی چنګېده پري سبا شونه

▲ ولې درلګير ولاړ يې ياره
خدای به اسان کړي د دنيا مشکل کارونه

▲ عالمه لاړه ورته نيسئ
مستې محبوبې زولنې شکولې دينه

▲ ما ته دې لړې شپې بانه کړې
مياشتې دې تېرې کړې کلونه دې شمېرمه

▲ ماته يوه نيم من پولې جوړ کړه
نېستمنه! ياره نور مې ځله ځورويينه

▲ ستا په هر څه نېستې، نېستې ده
الوان راکړ کړه چې پرتوړ ترې جوړومه

▲ ما ته وړوکی پېزوان جوړ کړه
چې زه اوبه څکم دی لمبو راته وهينه

▲ چارګول مې خوله کې ترېنه وې وړه
دا بوره مور يې ډېرانونه لټوينه

▲ مخ دې له ګوله خايسته دی
په ګوشملو دې وربل ځله درنده ونه

▲ ګول (ګل) خو په لاس درته ولاړ يم
يا مې ګول واخله يا روخصت راکړه چې ځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ګول چې تازه و رادې نه کړه
دا مړاوی ګول چې راکوې دا زړه مې چوینه

▲ بورا په ګولو ناروغه دی
ناغه توتي دی خزان راوړل براتونه

▲ بورا به خدای په ګولو موړ کړي
بوغانه! ستا نیمګړی نیت مې ژړوینه

▲ ورشه يې درک پوښتنه يې و کړه
غونچه د هغه ګول کره چې زات لرينه

▲ ما خو د ورور په ځای ګڼلې
چې نیمه شپه شوه را اوړده دې کړه لاسونه

▲ هيڅ بلا خوړلې نه یمه
په يار مې تيکې تېره وې ولاړومه

▲ کمېس مې لنډ و نیسه مورې
پلار مې تالب دی خوښوي لنډ کميسونه

▲ عالمه راشئ ننداري ته
چې ملنګ جان او دوجان ګور ته ورځینه

▲ په پخوانو سترګو مې ګوره
اوس مې جامې د غريبۍ اغوستې دينه

▲ زه خو هغه مسته ليلا يم
چې رنګ مې زيړ دی ماجتي نه ببله يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په ګورستان مې سلام وايه
چې خاورې نه کړې ماجتي سپين مړودونه

▲ ای! ګورستانه کبرستانه
چې خاورې نه کړې د اشنا سپين مړوندونه

▲ لونګۍ دې واغوسته ويده شوې
په زړه دې نه شته د يارۍ سوي داغونه

▲ که عاشکي له اوره نه وی
پتنګ به ولې شيرين ځان په اور سېزنه

▲ عاشکي ورکه کې خاونده
چې سيال سړی وي د کم سياله غلام شينه

▲ په عاشوک بد مه وايئ خلکو
عاشوک (عاشق) خو خدای د محمد يې پيدا کړېنه،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي شاه ګلول اوستاد او ملاجان ملاکي اوستاد سره ګډه په ټنګټکور کې ويلې دي، لغمان ميوزيک بشير رستورانټ خوندي کړې وې.

▲ ،، جانان زما په سر جانان دی
که زه يې پرېږدم د کوسو ملنګ به شينه

▲ ستا يارانې مزه را نه کړه
علک (علق) به مې تريخ تر زلکدنه پورې وينه

▲ جانان به ما نه لرې نه ځي
که يې پر زړه ايخي زما د باغه ينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېبیلي ۵۲ چوپړی

▲ بېلتانه! زور راته معلوم شو
نور به سلام په دوړ لاسي ورته کومه

▲ له میرقاد خوږي راباندې لګي
څوک چې خبرې د جانان، جانان کوینه

▲ یار په یارۍ کې ضامن غواړي
پردی وطن دی سترګې چا ته واړومه

▲ په خدای په پنډو دې دوکه شومه
د ونې ټېټه له اغزو دې تتته کړمه

▲ الله د وار د ځوانۍ تېر که
چې کبرجن ځان ته دې فکر شي مینه

▲ چې مې د تورو زلفو وار وو
جهان مې یار و بې پروا به ګرځې دمه

▲ ستا یارانه د زاڼې خوږ دی
د زاڼې خوږ تر غنم لو پورې وینه

▲ خانـــــــــــــده! خـوشـــــــحالیږه!
زما پالنګ له به بیا ډېر و کړې وېرونه؛ ارمان، ارمان دی
▲ خانـــــــــــــده! خـوشـــــــحالیږه!
زما پالنګ یې ورسته ډېر و لوټونه؛ چې میری لاړه

▲ زما بانه ورته لوګی کړئ
زما کتل په جانان بد راغلي دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلې ٥٣ څوپېړی

▲ نن مې پر وچو کولمو درد دی
جلۍ سپېرکۍ شه چې دې خولې ته واچومه

▲ جانانه راشه سبا کېږي
بلبلې ويښې شوې چرګان نارې وهينه

▲ ياري دې نه کوم شرمېږمه
د لرې، لرې تماشې به دې کومه

▲ چې د ځوانۍ دوران مې تېر شو
جانانه ستا که باچاهي وي سې کومه

▲ خبر مې کله، کله واخله
د مرګ اوبه مې تر مرۍ راغلې دينه

▲ د مينې يار مې پيدا نه کړه
چې کاغذي سينه يې درې وړې کړمه

▲ مايې د زيو د پاګله
چې په کچه ځانګو کېنې ماتې به شينه

▲ د ژبې سر مې شو تناکه
چې د بې ننګه جانان نوم دې واخستنه

▲ د ګناه تور په نورو نه اچم
ستا په يوه ناخوله درې وړې شونه

▲ د مخې و لوېږي دېواله
تانه پنا دې د جانان ځلور خالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ پلار دې په تا باندې خبر دی
د ټېلېفون کېليانې جيب کې گرځوينه

▲ چې د ستا زړه پرې تازه کيږي
هغه سپرلی په کال کې يوه وارې راځينه

▲ په رنگ کې زيړ لکه نارنج شومه
جانان په ډاگ د سرشاهي کرلې يمه

▲ سهر سبا چرگان وهي بانگونه
اشنان زما له غيږې ځي وهي ځانگونه

▲ چې راپسې نه شي کورانه!
زه د جانان له پاره گدم په تالاسونه

▲ خلکو مزې وربانديې و کړې
زه يې خالي سترگو ته سترگې غړومه

▲ چې د اشنا کوڅې ته لاړ شمه
شني شوتني دي غايبانه کور ته راشينه

▲ يار مې په خوله کې ژبه غواړي
عادت مې نه دی خپل کنلنگ جاري کوينه

▲ چې د ستا زړه پرې خوشحاليږي
هغه سپرلی په کال کې يو وار ځي راځينه

▲ تورې جامې دې مبارک شه
لړ رانبردې شه چې تنئ دې و ترمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پيبيلي ۵۵ چوپړى

▲ د عجب کور به تړې نه خړ شي
چا چې انګار د بېلتانه ليدلی وينه

▲ ريباره خدای دې سزا درکړي
لېږلی ما وې کار دې ځان ته و وېستنه

▲ چې دې ريبار پرې نه پوهېږي
په داسې رنګ باندې اخته يم مړ به شمه

▲ د ياراني مزي مې شکېږي
کچکول له لاسه مې چپه توکړي دينه

▲ د يار ديدن د بربېښنا پړک دی
کله رڼا شي کله توره تياره شينه

▲ جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله درنه کړم مرور ګرځې مينه

▲ چې يارانه دې نه کوله
د چا په خوله به دې ځواب راکړی ونه

▲ چې يارانه دې نه کوله
زما ويده زړګی دې څله ويخونه

▲ ښه ياره زما سره په کې نه شته
د تا له کسده درته شين له خندا يمه

▲ يوه روژه بله ګرمي ده
ليلا سرې راولېږه چې رادېښينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ زه چې سبا له خوبه پاسم
له کلیمې سره دې سمه یادومه

▲ د جانان دې ظلم ته ګورئ
یو راته خاندي بل مې تبغ په مرۍ ګدینه

په زړه مې غم دی خندا نه راځي
په سفر تللی اشنا نه راځي

▲ د اسمان ستوری مې کې خدایه
چې همېشه د یار په سر ولاړیمه

▲ اسماني تندر شوې جانانه!
په ما راپرېوتې زرې، زرې دې کړمه

▲ د خدای په امان زه درنه لاړم
زما د ناستې په ځای و کره ګلونه

▲ ما ته په سترګو کې حال وایه
لارې کوسې له غمازانو ډکې دینه

▲ د بام په غرش کې ډبلخ واخله
لکه ویشتلې مرغۍ ځانته ناسته یمه

▲ خوله دې له ګوړې نه خوږه ده
په لنډه زنه دې ګنې کرلې دینه

▲ ځلمیه! لاړ شه ترې کلار شه
پردې راوړې د چا خه پروا لرینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د ياراني مې ورته ويلي
يو يې سوک راکړه دوې يې لوټې و ويشتمه

▲ زړه مې د شګو شين کمر دی
د بېلتانه باران يې ورو، ورو نړوينه

▲ بېلتونه! خور به درنه واخلمه
که دې زما شهزوان ته څه ويلي ونه

▲ زما يې د زړه غوښې اوبه کړې
د جانان مينه تېزابي خاصيت لرينه

▲ که پاکستان زما په نوم شي
زه به يې کربان ستا له کاره وربله کړمه،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي بنګي اوستاد او بريالي صمدي سره ګډه په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, ښه په پښتو باندې پوهېږم
يو خو پښتون يم يو مين په پښتو يمه

▲ اسپه دې زين کړه روانېږه
تر غوړاشو څښو دې مزي ونغښتته

▲ اس به مې ولې مستي نه که
چې يې سفر د يار کاله په لورې وينه

▲ اس دې زين کړي روانېږي
زه نيمه خوا نيمګړې چاته پاتې شمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اس مې زين کړه روانېږم
زه مسافر د لويې لار يم در نه ځمه،،

(سليمان او مجاوير، ۱۳۶۱لېږديز، ۵ چوپړی)

,, د سترګو جنګ چې په کې نه وي
وی! غمازه ولې بده وې د خلکو زړونه

وی!؛ سود په سې ګرځم دا مې کار دی
ما ته ملا په ممبر پاس ويلې دينه

له پلاره يې مخکې زوی پيدا شو
مخکې ترې لوی شو په هوا مزل کوينه

مور يې ډاکتره د علي اباد ده
لور يې کونين ده زما تبې و چوينه

يا مې کمپس لاندې بنين که
يا مې دستمال کړه چې مدام دې جب کې يمه

ظاهره روغ خلکو ته ښکارم
لکه غنم د زړه په سر چودلی يمه

د عاشکانو سوال کبول کړې
چې يې په زړه وي خدايه ورېې کړې مينه

چې پوهنتون يې لوستی نه وي
د دولسم په سويه خوله نه ورکوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د جلۍ تک د تیوېتا دی
کله په ورو ځي کله اویا میلو کې ځینه

▲ زما دې بیا تمه پیدا کړه؛ وی
چې په کاره اورمېک دې ببرته و کاته نه،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي قاري عبدالحادي د لغمان کیسی ویونکی په ټنګټکور کې ویلې دي.

▲ اواز یو بل سره جوړه کړئ
خلک به وایې شنه توتیان نارې وهینه؛! الله وی!

▲ وی!؛ جانانه مړ یې که ژوندی یې
میراث خورو دې پر ما لاس و لګونه

▲ جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله در نه کړم مرور ګرځې مینه

▲ اواز یو بل سره جوړه کړئ
خلک به وایې شنه توتیان نارې وهینه؛

▲ جانانه چېرته به ولاړ یې
سوي او سوي اوسېلي دې باد راوړینه

▲ وی!؛ خلک د کال مري ته ژاړي
ما په ژوندې جانان کمر را وشکونه

▲ د ملکی کچکوله! مات شي
چې در په در دې ګرځوم تش دې راوړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ځان دې ملنګ کړه پرما راشه
د ملنګانو لارې چا نيولې دينه

▲ ماته په سترګو کې حال وايه
لارې کوڅې له غمازانو ډکې دينه

▲ اول مې فکر درته نه و
اوس مې د زړه ستنې پر تا ولاړې دينه

▲ جانانه غږ دې تبليغي دی
ما د ملا اذان نه مخکې پاسوينه

▲ مينه د زور خبره نه ده
چې ته يې نه کړې زه دې نه مجبور ومه؛ وا!

▲ وه!؛ مينه اول سړی باچا کړي
د ملنګۍ کچکول بيا ورسته ورکوينه

▲ مينه د زړه خبره نه ده
مينه لګېږي د زړه وينه وچوينه؛ وای!

▲ وه!؛ په الکتوب مې زړه زخمي شو
تېينګه مې راغله جوړ مې نه کړل پرهرونه

▲ د الکانو ياري مه کړه
د الک مينه د زړه وينه وچوينه

▲ وه الله وی!؛ داسې چې ته وې داسې زه ومه
داسې به شې لکه دا زه چې داسې يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خدای دې زما په شان مين کړه
چې ناسته پاسته دې له غمه سره شينه

▲ جلۍ د بام په سر کړه شوه
زه په کمر ور سره کوږ شوم و لوېدمه

▲ وه الله وی!؛ يو د نيستۍ پېغور يې راکه
جانانه لو کړه چې زه ورېږي تولومه

▲ بېلتون په لوړه غونډۍ ناست ده
کلم په لاس دی دوې مين جدا کوينه؛ وا!

▲ ګېلې به ډېرې درته و کړم؛ ياره!
که مې يو ځل د سور پالنګ ملګرى شينه

▲ او!؛ په بسم الله کټ ته ورخېږه
د جلۍ کټ د جنغوزي دی مات به شينه

▲ او!؛ په ما دې و کړه په تا و شه
په کور دې راشه بې بارانه سېلابونه

▲ وه الله!؛ اواز يو بل سره جوړه کړئ
خلک به وايي شنه توتيان نارې وهينه

▲ زما سلګۍ د زنکدن دي؛ وای!
ليلا دې ځان سپنګاروي جانان ته ځينه

▲ يا الله!؛ شيخه! پوښتنې درنه کېږي
د الکانو سره مه ګرځه مينه،،

د لغمان سرغندوي بينجوماري له خپلو ملګرو سره په ګډه په ټنګټکور کې ويلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, زړګی مې دسې راته وایي
چې په دا ناستو خلکو و شینده ګلونه

▲ رب دې واده کې مینه مه که
زړو چالبازو به جوړ کړي وي ځانونه

▲ ما یې د غاښو ننداري کړې
جونو ور واچول د سرو شونډو کلپونه

▲ پاس په کمره ولاړه ګوله!؛ نو
نصیب د چا یې اوبه زه در خیږومه

▲ د تندي خال دې مجلسي ده؛ نو
د زنې خال دې الکان په خولا کوینه

▲ شونډې بی ولې پستې نه وي
مور یې د زېرې غوا غوړي ورکړي دینه

▲ د خمارو سترګو مېرمنې
خود به مې کلي وړکي روغ لیونی کړینه

▲ ځان یې سېنګار کړه کولاله!؛ نو
د کبره ډکه شاته نه ګوري مینه

▲ تاسې لاخېرته پسې ګورئ
د چجو لاندې په کې خمه، خمه ځینه

▲ له رنګه توره مصلیٰ ده
په خوله کې خوند د چهارباغی منې لرینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته وطن ته راشه سندرې مې پخکړې دي
ښکلو، ښکلو پيغلو سندرې مې خوړلي دي

▲ مادزيګر لمونځ رانه قضاء شو؛ نو
د سور سالو مېرمنې ژر بداره شومه

▲ خړ که دا نن مادزيګر تېر شي
داسې به تېره شي د دې لېونی مينه

▲ نصوار دې تو کړه خولګی واخله
د ژبې څوکه څوک سوالي ته ورکوينه

▲ له موزګي نه خلاصی نه شته؛ نو
په درېنځه کې راته ناست وي خړ غوړونه

▲ موزي حلال کړه ځان ترې خلاص کړه
يو به غازي شي يو به دا در پاتې وينه،،

د لغمان سرغندوي دوې تاره ماری، سندرغاړی شهريار کوچی په دوې تاره ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, د عشک اور به مې مړ نه شي
او؛ که له جامو سره درياب ته و دانګمه؛ نو وی!

▲ زما ازار دې لېونی که
چې لاس ترلی دې ميالي بابا ته ورمه؛ وی!

▲ خدايه! کوټې يې کنوالي کړې
چې په عاشق د لېوني ګومان کوينه؛ نو وی!

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ چې لغړ ځني په کې نه وي
مولا دې واخلي دا بوتل، بوتل سرونه؛ نو وی!

▲ عاشکي نيمه باچاهي ده
چې معشکه يې په طرف ولاړه وينه؛ نو وی!

▲ لا خو به ماته ښه ښکارېږي
يا دې په ټول وطن کې ساری نه وينمه؛ وی!

▲ په مخه راغله راته ژاړي
له لونګينه مې ځندي شکېدلي دينه؛ وا وی!

▲ لاس مې له سپين ده رنده کېږي
يا د وړې جلی ګوتمی ګوتې پرې ړدمه؛ وا وی!

▲ عاشکي وی غمونه يې مه وی
خدايه په در کې به دې څه کم شوي ونه؛ وا وی!

▲ له ښکې رامشې غنم لوه!
د غنم لو له پاره وړي ټولومه

▲ خدايه غنمو کې لو ګډ کړې
چې بغدادی کېټرې وړي ټولوينه

▲ له دروازې راسره وو څه
نورې کوڅې راته معلومې دي مينه

▲ خولګی دې خورم نه پرې مړېږم
نامردې تا په کې ګني کرلي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ يوه د نيستی پيغور يې راکه
جانانه لو کوه زه وږي تولومه

▲ د اسمان ستوري مې په شمار کړل؛ وی
په شمار مې نه کړل د وږې ليلا خالونه

▲ ديدن کوې تلوار پرې و کو
ختې يې کړي ديدن لارې بندوينه

▲ لکه دا پاس اسمان چې شين دی؛ وی!
داسې مې زړه درپسې شين ده مړ به شينه

▲ په يارانه کې ماصول راکه
په زنده کيږي بيا د و لړو ګزارونه

▲ په سپين ږېره لېونی شوې؛ وی!
توره لنګی دې د کفن لايکه شينه

▲ ما خو ماما، ماما ګنلې
چې نيمه شپه شوه را اوږده دې کړل لاسونه

▲ په ټول ښايست يې فکر و کړئ
دا کاغذي ګلونه پرې کې لټوينه

▲ کولان خو ټول د پسرلي دي؛ وی!
کول د غاټول په سې سرتوره و وتمه

▲ خاونده! بيا دې پسرلی کړه؛ وی!
په هره پوله کې بنګړي مات شوي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د بېلتانه په ژرنده راغله
دوړې يې خېژي عاشکان وړه کوينه

▲ په ادیرو راشه زرګره؛ نو وی!
ځوانان به ګوتې خوښوي پېغلې ششتونه

▲ مينت پرې مه کو دله! خانه!
وژلې خدای وو غږ يې ما ته نه کونه

▲ په ادیرو کې شور ما شور ده!؟؛ نو
انکير منکير نه چا ځپلی و تختوله!؟

▲ مينه دې پاکه پاتې مه شه؛ وای!
رب دې رسوا کړه چې تاوان دربانديې شمه

▲ د تکري خېټه خوله کې نيسه
ما ته د خېټې په ځنګ بيا راشه مينه

▲ له تندې غرېپ کولی نه شمه
په زړه مې ستا د یاری داغ دی وران به شيبنه،،

د لغمان سرغندوي بينجوماري له خپلو ملګرو سره په ګډه په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, له دې خواږه اواز د زار شم
وايې خو ته خو مزه ما ته راکوينه

▲ الکه تورې جامې و کړه
تورې جامې درسره ډېرې خوند کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د پېغلې ټګ د ټيوټا ده
کله بنړېړي کله اويا مېلو کې ځينه

▲ راځه چې دواړه ټال ته خېژو
ټال به بانه کړو سينې منځ به لګونه

▲ د سينې زور په اندازه که
تې مې خوړېږي سګنی بالغه يمه

▲ که مې ماشوم په ګېډه نه وی
ما به په غېږه کې زوږ کړی وې مينه

▲ کمپس مې ځي په ځای سوری ده
ستن به ورنه وړم يارہ تا به زورومه

▲ که دا دېوال په منځ کې نه وی
ما به په ډک غېشکي وېشتلی وې مينه

▲ خلک خروړي شي راتېر شي
له دې ملالې خولې به زه در تېره شمه

▲ په نيمه شپه راغلې لاليه!
ما دې خدای غرکه کړي چې خوله نه درکومه

▲ د نيمې شپې راتګ د ورک شه
دا جرجړی پڼی دې کلي خبروينه

▲ نيمه شپه مه راځه لاليه
پلار مې بوډا دی د شپې نبغ ناستي مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما بنګړي به دې په کار شي
چې کټ غلت کړې په رو، رو بی شرنګومه

بنګړو ته شرنګ ورکه جانانه
چرس مې اسکلي کټ د لار ته که مينه

بنګړي مې ستا په کټ کې مات شول
که نارينه يې وس (اوس) مې ډک کړه مړوندونه

ځما او ستا ياري په څه شوه
د شين غمی ګوټې زاری درته کومه

غم دې پر ما اجز تېرېږي
چې خوشحالي شي کوستېزن يې تېرونه

غمونه ټول په ما امبار دي
ته د ګولاب په شان تازه ګرځې مينه

غمونه راغله ډلې، ډلې
جانانه خپل بار دې تره خپل به ترمه

ياره کبرجنه داسې مه کوه!
ما سره دې ژمنه داسې مه کوه!

کټه! خلور دې بازوګان دي
پينځم مې يار شپېرمه زه درجيګه شومه

کټ ته مې خيره ببسم الله کړه
د کټ بازو مې جنغوزی ده مات به شينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ راځه، راځه کټ ته مې خېږه
موزي د بدو سرړی نه دی کوز به شینه

▲ موزي لا بله توره کړې
له درېنځي نه یې متیازې کړېدینه

▲ ما ته مې خپل موزیګی ښه دی
تر تناره پورې پوړکې راسره وړینه

▲ موزي ته غټ تیکلی ورکړئ
له خمیردان نه یې مچان شړلې دینه

▲ ما له مې خپل موزیګی ښه دی
چې کور ته ری (رای) شي اینځران پرې ټولومه

▲ که موزیګی دې راته مړ کړه
هم به غازي شې هم به زه درپاتې شمه

▲ ملګریه! دا خبرې مه کړه
په ما بی مړ کړې ته به رانه شې مینه

▲ که موزیګی مې درته مړ کړه
بیا به ګیله کړې چې تنکی دې کونده کړمه

▲ ملګریه! دا خبر سیې ده
هغه پخوانی میني وس نه شته ده مینه

▲ ملګریه! ستا به مزه نه وي
زما همزولې زنګوګانې ځنګوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ارمان به هله زما و کړې
چې سور پالنګ در ته يوازې پاتې شينه

▲ زما به الته ارمان درشي
چې مې د سخات پيسو ته و نيسې لاسونه

▲ چې اشنا لاړو ارمان راغی
چې لږ مې غېږ کې رانيولی و مينه

▲ تېږنګه مې مه نيسه په غېږ کې
د عشکه ډکه اوس له سيل راغلې يمه

▲ تېږنګه مې مه نيسه په غېږ کې
تينګه مې مور تړې نه يم زړه مې چوينه

کلي نه وتلی نه شم شرم دی
زړه مې په وړوکي الک ګرم دی

▲ يوه ورځې ما په خولګی موړ کړه
د سر مامور ځواب دې زه وايم مينه

▲ دا زه به توله درپه شاه شم
بيا به دې دا خبرې نه وي څه به دې کمه

▲ يوه ځلې راغی خوله مې ورکړه
لاره يې سيې کړه په غضب ککړه شومه

▲ که يوه خوله وی ما به درکړی
ته شمکوړوال يې همېشه کوې سوالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خولګۍ به خاورې تا له درکړم
په اور لړوني به دې شونډې و داغمه

▲ خوله به په زور درځيني واخلم
ستا په دادا مې ځلورنيمې روپۍ دينه

▲ ستا له دادا نه نه وېرېږم
که يو ټټو د چړو بار ورسره وينه

▲ ستا په دادا مې پور اوختی
ابله جمعه يې رانه پور وړې دينه

▲ څه خو نو تا ته داسې وايمه
ستا په دادا مې پنځوس نيمې روپۍ دينه

▲ دا پنځوس نيمې به دې درکړم
تا به پر شا کړم بيا دې خپل کاله ته وړمه ،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي کاري (قاري) عبدالحادي د لغمان کيسۍ ويونکي او سيدمحمد اوستاد په ګډه په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ نن مازيګر يې را ته و ويل
پس د ماښامه دې بيا دلته نه راځينه

▲ ښانګې چې ستا په نوم مې وژني
زه خو به داسې مرګ ته غاړه ورکومه

▲ د پېښور په ليکه کوز شه
جانانه زه دې سترګې مه شې ته درځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ لاس دې له چته رابهر کړه
ته د وطن پېغلو ته وايه! سلامونه

▲ جانانه ما د ځان نوکر کړه
ايجازه به دې تنخوا حسابومه

خالي مې د اشنا د ناستې ځای دی
ژړا ته که راځې زړه مې نرې دی

▲ شينو ستا ورونه! بد ماشان دي
هر مادزيګر را ته په برېتو لاسوهينه

▲ چېر ته په غرونو کې مې ګورئ
په ابادۍ کې مې ليلا ده زړه مې چوينه

▲ دا نيمه شپه توره تياره ده
د يار ليدو ته لېونی راغلی يمه

▲ دا نيمه شپه توره تياره ده
باران ورېږي شپه به چا کره کومه

بيا نه درځمه د ستا په کلي
دردونه مې په زړه منډلي

▲ په کنډو اوړي پنا کېږي
د ګشمالو جونې ټوپک ورسره وړينه

▲ څوک په مليشا کې اوسېږي
د پېښور جونې دعا ورته کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ته د دوبۍ په مېړو ورکه
له ګول نازکه ياره خدای به دې ساتينه،،
د پېښور محلې شوکې سندغاړې په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, ځان مې بې وسه راته ښکاري؛ اوو!
وه!؛ چې مې اشنا د بل په خوا کې و ليدنه

▲ کنه!؛ دومره په بخت بيداره نه يمه
وه!؛ چې اوبو وړی يار به بيا په لاس را شينه

▲ ای!؛ د غره په سر مې دې يار کور دی
ما توتکۍ کړې چې کړه وره ور شومه

▲ اي!؛ مسافري ته دې ځان جوړ کړه
وه!؛ د زېړو ګلو باغ په چا سپاري مينه

▲ څوک چې د يار کلي ته لاړ شي؛ دوګړيماره!
وه!؛ مناسب نه ده چې خفه يې و لېږينه
د لغمان سرغندوي باجهماري سندرغاړې باچاخان لغماني په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, جانانه زه دې ساز خبر کړم
چې خپله مور مې ټنده نه مچو کوينه

▲ جانانه پلار د دد ښکارېږي
د درکړې ږوږ ګورئ په هر مجلس کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ای خولګۍ زه د خدريوان کړم
ځکه ولس کې د هر مير کور له ورځمه

▲ ربه له غيبو مې ثواب کړې
هغې دنيا کې مجردانو د صف شومه

▲ ربه د هغې دنيا مې خير کړې
چې مجردانو صف کې زه ونه دريږمه

▲ بيا به سرکوب غونډې ولاړ يم
د ټول عالم مخکې به زه مختورن يمه

▲ ربه د هغې دنيا مې خير کړې
بې پته يار مې د يهودو نوکر کړمه

▲ ښتنه! ژوند عمر مې خير کې
ړبن جيويش مې د لالا ډېون کوينه

▲ ژاخو جانانه خدای دې واخله
نه دې ښايست شته نه دې سم دي اندامونه

▲ خداېږو درکړ دې رانه جوړ کړ
چغځۍ کوراک ومه څرمه د متاک شومه

▲ ياره زوزان ته ساډيزم شوم
د غم دردونه مې ړنجې له منځه وړينه

▲ دادا دې سم درسره پوی کړه
دا په دا داج به دې په دانګ را له راوړينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ جانانه مانه ګيله مه کړه
د لغمان خلک درغلي نه کبلوينه

▲ ربه رښتينی مې سالار کړې
دا کوږ ړبن به هميشه ژنل ومه

▲ زما پر تا د ستا پر مادي
چناک ګټلی داوړ زه نه درکومه

▲ په دوارو لاسو مې زيندي کړه
سادې سودې ملګرې څه دې و ستايمه

▲ ياره سادو سابت دې پلار دی
په ساړ پوکي دا سابيری راغور ځوينه

▲ نامه دې شته حضور دې نه شته
چرلنده ياره په بېديا دې لټومه

▲ يار مې په لوبو کې څرو دی
ځکه لوبغالې له په دنګو ګامو ځمه

▲ غمونه نور دې رانه شړه
ما په شپه غاله کې سبک ته نه پرېږدينه

▲ ستا د دوستی کتاب مې جوړ کړه
په هر څپرکي کې جفا ليکلې راځينه

▲ نا ځواني دې پينی له ګوره
ژوي له ژوو سره څومره ښه کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ فردوس پښتو ويوکي وايي
ځکه ژاپن رنګرۍ په ژۍ ږغرله وينه،،
د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه
,٥:١٤ pm ٠٩ /٠١/ لېږدی. ،، (صفي الله، ١٣٨٨ لېږدی، ٢٤٩ چوپړی)

▲ ،، موږ له قـوي پوليـس پـه کار دي
ږبن پوليس خلک ميوزيک کندک له وږينه

▲ وطن تـکړه شپه ميري غواړي
چې ملک دښن له اوږدې شپې شيـبې کوينه

▲ خـدای شته دا خـرنګه عسکر دی
چې ملک وردۍ کې د دښن سوسيس راځينه

▲ د ستا ګناه نه ده ملګـريه
د اکاډمـی له خـنګه پـټ تېر شوی يينه

▲ زه درتـه لنډ تـورم غږومه
ږبن عسـکر راتــه کاږه ګامونـه ږدينه

▲ لاليه! يو دوه راتــه وايــه
موزون کدم ډولونـه زه درتـه وهمــه

▲ زه به د ستا لـوري له ګـور کړم
تعلـيم کـدم مې کبلوه چې خوښـه شمه

▲ که سترې مه شې راتـه وايې
زه به ژوند، ژوند درله ويـم چې مير مې يينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ تـه بريالی اوسـې فردوسـه!
له درسـه وروسـتـه الله پامـان دې و واينه

▲ له خدمتي ځيني راسـتون شه
مور په خـپې لوخـو تيرګړو پلـه ته درځينه،،

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوبيمه کوټه E۱۰۲ ,۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۵۱ چوپړی)

▲ ,, وطـن تـم تـول کافران راغله
ژر را پاڅيږه چې جوړه جهاد له ځونـه

▲ د بوست له ور به زه درتـېر شـم
غاړه غړی دې له کالـه راځـه مينه

▲ دا وطـن نـه جـوړيږي ياره
غـټ او واړه يې بلواګر جـوړ شوي دينـه

▲ دا بـچـي څـه بـچـي دې ياره؟
لکه لړمې بچي خـپله موركـی خورينـه

▲ مونږ به ګاډيلي جواري خوارکړو
چې پر وطـن مو کـراری حـالت راشينه

▲ ای کـنو ژنـو ميرځمـنو
ښـي له ښـندو سـازوی خندا راځينه،،

بوست، د فکيرانو کلی، لښکرګاه، هيلمند، ۲۰۰۷/۱۲/۲۹ زيږدی
Roshan BTS site HLM ۰۳۰, ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ دښمن زمونږه پاکستان دی؛ خدایه!
نه اېنګلېسان نه امریکایان نه روسیان دینه

▲ د ډارنډکې زو ډارېږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي څرګنه

▲ څاڅکي هوس څارل څاړي ده
څپان، څپان څپاڼ، څپاڼ غواړي خورلنه

▲ ځاځل جوګر جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جیجیونتې ترښتې شینه

▲ چټي چټي چرلنډیه یاره
ځنځوونکې ځغونځونکې جیجرۍ یمه

▲ د شرمېدلې زو شرمېږه
د تخت سیالۍ کې مېړني اوړ څرمه وینه

▲ په درنو غېږو څربولېږه
په څلورځنډو کې د غبرګو څکل څکه

▲ چې څه دې کښت که کښت بی ټول کړې
زړه دې دنیا که ګشمالی کرې خاونده!

▲ ته دې له خپل مېرمن ډارېږې
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

▲ ما چې به اسپې څرولي
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ الله تـــالا شـــــولو مانعه!
ټولو كانونو مو تالا و لړېدنه

▲ تن مو هړپی د مرغلرې
پرې بې حسابه ميرڅمنو تاړاكونه

▲ لكه كوچى نوم دې بادرنګ دی
ماته په مينه باندې نوم ټاكې زردكه

▲ ,, راځه جومات كې قسم و كړو
نور به په زړونو لوبې ژوند كې نه كوونه

▲ زما ښبنتن باندې سوګند دی
رسـول الله له په پښتـو درخواسـت ليږمه

▲ د تبی غره د سر بنـــاماره
زموږ بـديداره افسانې دې غږوونه

▲ مورې د ستا مې نه منله
د مهترلام اوبـه مې پاس طرف ته وړينه

▲ زده كړياله ياره يوه ځل راشـه
چې دد وګـړي خواسـت ګاري راله راځينه

▲ زده كړياله ياره يوه ځل راشه
چې ضـدي پـلار مي خدرپوان له وركوينه

▲ چې هر څه و راباندې تېر شو
ناځوانه خوب كي خو راځه چې خوالي كړونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ته الته داډ باندې اوسېږه
دلته زما له ډېره تاو شو کېبلونه

▲ پښتو پښتنۍ کړې راته ماتې
ړبن ړبن سره مې خواکې نه پرېږدينه

▲ چې څه د زړه و پوره نه شو
که ژوند باکـــې و ننهواتې به درځمه

▲ ستا د کتو انداز را ياد شي
بې دريغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

▲ څښتن تعالا نه به دې غواړم
په دې دنيا دې خدران نه را کوينه

▲ الته به دواړه سره ګورو
څوک وفادار څوک بې وفا په دنيا ونه

▲ کله په خيال کې ورسره يم
کله په خيال کې يې راوړم رانه تم يينه

▲ کله تکدير راسره مل وي
کله بې رحمه تېوکې و کړې رانه ځينه

▲ فردوسه! ولې سودايي شوې؟
تکدير (تقدير) سودا راسره کړې مختورنه

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوبيمه کوټه E۱۰۲, ۳:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی. ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۳۷ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, محضې په خوله رښتيني وايي
راځه د زړه خوالي و کاندو مرګ راځينه

▲ راځه وېصال ته غاړه کېږدو
نور له هجرانه توبګاره شوم مينه

▲ مينه کې وېصل ټکی ورک شو
هجر کې و ګوره کوليات راغلي دينه

▲ په غېږ کې سمه را غورځيږه
ما برايي دريسي ډېر ژړلي دينه

▲ ستا رنګ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنګ د مکيانډې واړه ونه

▲ که يارانه نه کړې جانانه
داسې بيا مه وايه چې بيا له کلي ځمه

▲ زه دې رمته لېونۍ کړم
مينه دې واخله ما په خپل خيال کړه مينه

▲ چې زه پخوا په خيال کې بيا شم
نور به په ژوند کې مينه نه کوم مينه

▲ دا سترګي ما وژني جانانه
چې ترمې اوښکې يې سهار کې و وينمه

▲ په ګناهو توبې و کاندو
د پاک ښتن ډېر ګناکاره يو مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ له پــاک الله به فردوس غواړو
موږ ګناکار يې د ورتلو لـايـک (لايق) نه يونه

د ملا باکي غونډۍ په سر، د موسى کلا ولسوالۍ، هېلمند، ۲۰۰۷/۰۱/۱۶ زېږدى
Roshan BTS site HLM ۰۱۲, ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدى، ۲۲۲ چوېرى)

▲ ,, لاس کې به غټ لرګى د ستا و
لکه د غره شپنه چې سمې ته راشينه

▲ ځانه ښتن باندې دې سپارم
تودو ايرو باندې مې خپل يار و لړمه

▲ د غم سيلۍ را باندې راغله
نمجنې سترګې مې له خاورو ډکه وينه

▲ ولې په اوښ باندې سوره يې؟
ماته معلوم شول ګولې ستا تول فريبونه

▲ ځان د پشان د کوم کومرۍ کړه!
د خلاصيدو ځواب په ستونې کې واينه

▲ بنګالۍ پيغله درنه ښه ده
کوډګرې زه دې له خندا په ژړا کړمه،،
(صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدى، ۲۸۷ چوېرى)

▲ پرېږده چې ښې بلا و کاندې
نادان بچې دې د دښمن په لمسون دينه

▲ ځان سره تل په ژړا ژاړم
د يهودې مسى د دين تېکهدار شونه
(صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدى، ۳۲۹ چوېرى)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په پته، پته غلی وران شي
پټ رنګېدو پروژېم ستا له کور راځينه

▲ له ملو رنګ شي پاکستانه!
په زړه بدانه زړه مې وران تل له تا وينه

▲ کړېکي دي کوم شهيد رایاد کړم
که تېمرشاه، که ملالی که نجيب کړمه

▲ د سلګۍ زړه پر دغه شين دی
سلګۍ، سلګۍ، سلګۍ، سلګۍ ليدلې دينه

▲ پيغلو چکچکي کړئ الکه (حلقه) شئ
د پيغمبر اومتی څوک نه نازوينه

▲ ناوی لالی دې لاس نه نيسه
چې ننواتې ستا د زړه کور ته درځينه

▲ ناوی رو، رو کدم اخله
د ولس پيغلې په کتار درسره ځينه

▲ ناکی دنيا درته فردوس شه
مونږ د الله نه درته دا غوښتني کړونه

▲ بدی ملګرې دې خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغو کړينه

▲ که يې بوغان راباندې پلوري
زه پيرودونکې د ابی د ګسټ ګل يمه

زمونږ کور، مهترلام، لغمان، افغانستان ۱۳۸۵/۱/۱ لیږدی ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, د تورو ټکو برکت دی
تا غونډې خلک څوک منبر کې نه پرېږدينه

▲ سوګند په تورو ټکو کومه
که د نامه په خوله واخلم سرکوب به يمه

▲ موږ به دې هسې خاطر و کړو
کم اصل خلک څوک په پوځ کې نه پرېږدينه

▲ په سپينه ږيره کونيټوب کړې
ورانو کارو پسې د سپي په شانتې ځينه

▲ په سپينه ږيره سودايي يې
جومات کې کېنه عبادت و کړه ربنه

▲ د اسلام رنګه دې کړه بده
ساده سودی ايمامه څه دې و ستايمه

▲ اسلام بدنام خلکو بدنام کړه
ځکه يهودو باندې دين له منځه وړينه

▲ ګاونډ دې ورې ته چرګان خوره
داسې کارونه اسلام هيڅ نه کبلوينه

▲ اسلام د عدل انصاف دين دی
ځکه غريب غني يو ځای څڅلې کوينه

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه E۱۰۲, ۱۰:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۴۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, په لغمانيانو کې مې خوښ کړې
راځه، پردی يه زه دې خپله ومه

▲ ربنچينه سمه په سر کيږده
چړلنډيه ياره څوک به غږ درو کوينه

▲ ستا کوږ اوږ پاچ نه کربان شم
لکه جلغ زه درنه تاو راتاوه شمه

▲ چې د وېصال په خيال کې جوړ کړم
ببلتون ظالم مې سم دستي په منځ کې شينه

▲ ستا له اوبښتو سترګو ځار شم
په دا زرغونه سيمه يې سارى نه وينمه

▲ ته په ښايسته ډمبر ګرځيږه
زه په خامه کشونو ځم لېونی شومه

▲ پرېږده چې ستا تعليم پوره شي
مور مې خبره د کرارې مجلس کړنه

▲ ښاګليه ياره مه ځوريږه
که کېسمت و شو په هغه ځاى به يو شونه

▲ په رېګستان کې مې رېدي ده
ربه زرغون يې لوی يه وه ترې لرې يمه

▲ زمام کم اصلو ته سلام دی
څوک چې له ټبټه وره ځي سر ټېټه وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ربـه د ستا پـه ازمـوينه
ما خو له پيغلو شونډو رنګ خوړلي دينه

▲ ربـه د ستا پـه ارزونـه
ما يې په زنـه د ستا نـوم ليـکلـی ونه

بوست، د فکيرانو کلی، لښکرګاه، هېلمند، ۲۰۰۸/۰۱/۰۱ زېږدی
Roshan BTS site HLM ۰۳۰, ‹‹ (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ ,, بيا به کرې ورځ را په شا وې
لکه چې کوټې څوک په بار بلده وينه

▲ ستا به لاسونه زما غوږونه
لکه ګاډی جلب دې هر وخت کش کونه

▲ څنګ ته مې راشې راته نه ګورې
لکه هندو چې کليمه بده راځينه

▲ اوس په لکسس باندې ګرد مه کړه!
ماته معلوم دې واړه لوښي لرګي دينه

▲ ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شيطانان دې دوې لاسي سلام کوينه

▲ فردوس ته هغه وخت ورياد کې
چې د غوبله غوبل يې تا باندې کونه

▲ ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شيطانان دې دوې لاسي سلام کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ يه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور يې
په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه

▲ يه کربانه!؛ کربان وطنه څومره خوږ يې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

▲ ړانزړه مې وينې خپلې وڅښې
ړنګتيا يې څه ده ړنګ وي داغلي زړونه

▲ ړبن په بنه واړولم
څه به کړي مينه مې د يار په زړه دننه

▲ ړندې پېښې را باندې و که
د ژبې لاړې دې درمل د ړنګې زړه نه

▲ ننکۍ دې پاس څرځي ته نه ځي
بېګا په توره خړه و لاړه ترې شپانه

▲ نۍ غټه روغه، روغه جوړه
موږ ته بختي يې وه له ځای ځني خپه تله

▲ يږ خو داړلی نه يې ياره
له غره راغلی رنګ دي ځي راځي مينه

▲ ثابت کدم وسه جانانه
د ثانيه ګر په شان چورلېڅ تل له تايمه

▲ ثوابيروژې مه نيسه ياره
د يار په هېنده کې اجرونه کال کلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ضعيفه! هر څه په دنيا دي
ټېنګ يو الله دی چې مدام په دنيا وينه

▲ ضعيف بدن مې مه کړې خدايه
ضعيف بدنی د هر چا مهتاجه وينه

▲ ضربه، ضربه ضربي ضربې که
ضابط شيطان مو ضامني ضايعه کوينه

▲ يه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور يې
وه!؛ په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه؛ وی!

▲ نرۍ سينه نرۍ يې ونه
خدايه له ځای ځنې کمزورې دغه ترله

▲ ستا رنګ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنګ د مکياندې واړه ونه

▲ هواوېچه د ژمي نه ده
د خرګړي ورمه بوی نغښتی په شاړه

▲ غاښ مرغلرې لال دې شوندې
خوله دې غونچه کند دې خبرې په تول دينه

▲ تې دې کونځيت غاړه ايلبت ده
هډ دې کرستلې د ماوی او کورګل دينه

▲ ښه انګچه مينه انګولا که
غبرګ انګولل که ليوهکی سره ليوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۸۹ چوپړی

▲ په دا ژوند وند اکئ په څه که
د کودئيو يې کتار لاړ له انګړ لاړه

▲ تن مو هرپي د مرغلرې
پرې بې حسابه ميرڅمنو تړاکونه

▲ درون خوی درنې خبرې درنه ژبه
په غتو ټکو يې شتمنه څومره دړه

▲ لکه کوچي نوم دې بادرنګ دی
ما ته په مينه باندې نوم ټاکې زردکه

▲ سترګې رپ رپې دې لېزرې
ليدل يې ګوره د زړه سپينې تختونه

▲ د ډارنډکې زو ډارېږه
فرضې تواف ښې منډې نه غوارې څرګنه

▲ پيغمبرې ښايست دې ځار شم
د ټيک بارکی ټينګه مې نه غوارې مينه

▲ د مينې ليد دې راته ښکارې
د ژپې ژئ دې د زړه اور سروبه وينه

▲ عامر کفارو ته خبرې که
د الله رسول باندې څوک داسې کانې کرېنه

▲ مينې د عامر ته فکر ورې
زخمې يې يار دی پرې غاښونه تويونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د عامر مينه بويه مينه
له اننګو کړی باسي اوښکې يې ځينه

▲ پيغلو په خپل منځ کې ديره شئ
د پيغمبر اومتی څوک نه نازوينه

▲ بن جراح مينې ته ګور که
د زغرې پرې په غاښو لرې کوينه

▲ غښتليه! رټ شه ولاړېږه
پر دښن ګډه شخړه وړو چې تالا شينه

▲ تورې او سپرې مې دلې دي
چې پر راځي ما به په تن ترلي وينه

▲ زدهکړې پر زوی برکتي و که
چې پرې سوکاله شمه زه ته او برکته

▲ خدايه! جنت له بويه خوږ دی
د خاوند غيږې بوی مې زړه کرار وينه

▲ اه! د سفير فردوس خبره
چې بل کې سر کېښود ترې هر څه له سر ځينه

▲ ناوکی راشه په خير راغلې
مېږه دې تا ته هر کلی وايي مينه

▲ که يې بوغان راباندې پلورې
زه پيرودونکې د ابی د ګسټ ګل يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په يار مې دوې پورافسه کړي
کړنه يې نه شته نه شفرونه سګنالونه

▲ اه! د سفير فردوس خبره
له هغې نه زر چند ښکلې خدای را کړه مېرمنه

▲ واه په لولی پېغلې لېواله
مناسب نه دي خوله وېنخښتې سترګې دواړه

▲ ته کروندګره ناوې نه يې
چې هم ګوټنه کړې غورينه او کټنه

▲ اه! د سفير فردوس خبره
ګرځ شه! چې غوښې له الماسو لوړې ورينه

▲ زړه يې پر دې ښارګوټې نه دی
په دا او دا بلکن ولاړه وي ګولځکه

▲ راته يې شېر زوزات را وړي
له سترګو لرې لره زما ښکلې ګولوی‌يه

▲ دنده سهاره تر ماښامه
جانانه تاته په کې څه شی پاتې شونه

▲ دا د غازي غازی واده دی
چې د واده شپې يې د سمڅو منځ کې دينه

▲ دوکتورا ښکلي ځوانان وايي
کوناټور پوهنتون ته ځي ببرته راځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلي ۹۲ چوپړی

▲ د ګوډاګي واده به تېر شي
سپېږ بنه و نه کړه شولې دیګ دې و لړنه

▲ خدایه! د پېغلو باران و کړې
چې ښادر و غوړم ترې و ترم پنډونه

▲ زما په تور زندان ته تللی
زه د اتو زامنو مور یم زې بخښمه

▲ په اند او لید دې زېرې و شه
خلک دې ستایي د پردو په کتارونه

▲ زما زېرکه کور کې نه شته
زړه مې خپه دی هېواد خوند نه راکوینه

▲ دا باچاهي ده د ستا خپله
د ولس پېغلې په کتار درسره ځینه

▲ په مینه، مینه اتڼ کاندي
دا مېلمنې جونې په ورا راغلې دینه

▲ دېره په نوم د ناصرخان ده
ډېګې کاسې د اعظیم خان له کوره ځینه

▲ بر به مو بر ساتي برۍ
په بابېدلې بلۍ بابر بدان دینه

▲ په ټول واخکټ یې دعوا و کړه
یو دانه جیب یې خامخا په لاس درځینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ که زر کوسونه بارن و شي
که منځ کې يو غين وي راځي زمونږ پر کونه

▲ د ډارنډکي زو ډارېږه
فرضي تواف ښې منډې نه غوارې څرګنه

▲ څاڅکي هوس څارل څاړي ده
ځپان، ځپان ځپاڼ، ځپاڼ غواړي خورلنه

▲ ځاځل جوګر جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جيجيونتې ترښتې شينه

▲ چټي، چټي چرلنديه ياره
ځنځوونکې ځغونځونکې جيجرۍ يمه

▲ د شرمېدلي زو شرمېږه
د تخت سيالۍ کې مېړني اور څرمه وينه

▲ په درنو غېږو خربولېږه
په ځلورځنډو کې د غبرګو ښکل ښکه

▲ چې څه دې ښت که ښت بې ټول کړې
زړه دې دنيا که ګشمالی کړې خاونده!

▲ ته دې له خپل مېړمن ډارېږي
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

▲ ما چې به اسپې څرولي
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د ټپ دې ټولې وینې وڅښي
د کوسی زویه بله څه کوې دوبیمه

▲ زړه به دې تور له کوروالی کړم
چې ځوانی هندې کړم زړه سوی بیا نه لرمه

▲ له ایرانی مې زړګی شین ده
واده د ده خوټې بل ورورو کلوینه

▲ ناوکی لاړې! لاړې!، لاړې
پام دې کوه چې دې دردونه ورکوینه

▲ له تپ دې تولې وینې وکښې
د پیغلتوب پردې مې لاړې په برغنه

▲ ته خبر نه یې زه ډېر بد یم
پرتوړ دې باسم لاس او پښې دې پرې ترمه

▲ یا به زما په سترګو تور وي
یا دې لسم ځل یاره غېمې په ناورینه

▲ که پیغله کی لغمانۍ و که
چې په مستی کي دې له ښکي پانتې وهینه

▲ که مېره کی لغمانی و که
کوس دې چیې او په اوړو دې پورته وړینه

▲ دا لغماني څومره بدان دي
ملګرې پرېړده مېلمنې غی په چلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېبیلې ۹۵ چوپړی

▲ په کوس له هر لوري وردانګه
په کونه مه دانګه ړنګی دې د پلار خونه

▲ که پرې راځې په مخې راشه
ځپلی له چپ لوري ځوک نه پخښو کوینه

▲ ښځې کول دې سونتونه
ټینګ، ټینګ غوول یې دې فرضونه ثوابونه

▲ که ښځه یو ساعت کې خوښه
یو ساعت غوول یې برابر یو کال اجرونه

▲ وی خورې دومره سپک سړی ده
پرتوړ مې باسي په لکړه یې اچوینه

▲ د پښتنو درنې کنځاوې
وی خور او مور او نیا دې غیم هم دې مندینه

▲ د پښتنو درنې کنځاوې
وی ستا په لوی کوس کې تول غر ور و منډمه

▲ پښتون د بل کنځاوې نه که
وی ستا دا زېر کوس په زېرګل وغم او په ونه

▲ د پښتنو کانې در وښیم
چې کوس ور نه کړې وی ستا کوس و غیم خیرنه

▲ زما لس کلن غین چولک بولې
خدایږو د خوند ځکه یې و وینې په مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د پښتنو د غين له زوره
د نړۍولو کونې ځای ته نه راځینه

▲ که مې تر بېخه در کې کېښود
کوس به دې ريږدي پام به کړې چې دی ځنګونه

▲ ښځې هېندارو ښځې، ښځې
مور بېتالې يو چې عسکر غهيو کلونه

▲ ستا په سينو کې خوتې چوخ کړم
نرۍ دې ملا تن دې نازک کوس دې په وينه

▲ خپله له تولو غوره غيه!!!
د مېرمن يوه ربنت دين کې دا ده په درغنه

▲ نرۍ سينه نرۍ يې ونه
له ځای ډارنه او کمزورې دغه دړه

▲ پېږ يې تېتر دنګه يې ونه
خدايه! پر تا ټينګه ډاډمنه دغه دړه،،

د ختيځ لومړي نمبر څېړونکي د ټاټوبي ميلي پېيلې دي (صفي الله، ۱۴۰۳ ليږدی، ځای، ځای له ۱۸۳ څخه تر ۳۰۴ چوپړی)

▲ ,, ته خو کوچی وې کوچ دې و کړه
د څرې اور دې په کوڅه کې و شيندنه

▲ يار مې په بوسوکې ويده وه
چې مې پرې بو کړ پرتوغاښ يې و شلېدنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په چا به ځي په چا به نه ځي
څوک دې په زوره په چا ته نه منډي مينه

▲ د سحر غينه زه دې ځار شم
هره ټېله دې د زړه زنګ لرې کوينه

▲ د بام له سره مې سيي کړې
پرتوګ دې باسه غين مې کانګې کړي دينه

▲ له نامه پورته اجازه ده
له نامه ښکته مې ټېپر کرلي دينه

▲ ټېنګه مې مه نيسه په غېږ کې
تې مې خوږېږي سګنی بالغه يمه

▲ په ما دې خبېته نغاره کړه
راغلی مه وای د يوې شپې مسافره

▲ د سپينې خولې واک مې درکړی
د پرتوغاښ په غوټو مه وهه لاسونه

▲ کميس يې تې په سر سوری دی
لکه مرز چې له خلتې وتلی وينه

▲ د کوس په سر دې مچۍ و خوره
چې تر سبا يې تپوې اوبه يې ځينه

▲ د کوس په سر دې هتۍ جوړ که
غين مې بنوال دی ګندنې ورته راوړينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ کاشکې چې زه د ملک لور وی
ما به پرتوګ د کوناټو په سر ترڼه

▲ نيمه شپه شوه يار رانهغی
زويه! ويده شه چې په خپله پهسې ځمه

▲ سر دې چوټې کړه خوله دې راکړه
که پرې اغېره شوې لنډی بوکه به دې کړمه

▲ د زنې کنډ يې خوله کې راکړه
کند او نبات مې کابل جان کې بدې شينه

▲ ګول د ګولاب بوی د ښنځلې
سوری د ونې خوب د نجونو پر ورنونه

▲ خوله په خوله شونډه په شونډه
ژبه مې پرېږده چې ګيلې در له کومه

▲ جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله درنه کړم مرور ګرځې مينه

▲ په نيمه شپه راغلې لاليه
ما دې خدای غرکه کړې چې خوله نه درکومه

▲ يو ځلې راغی خوله مې ورکړه
لاره يې سيې کړه په غضب ککړه شومه

▲ که يوه خوله وی مابه درکړی
ته شمکوړوال يې همېشه کوي سوالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلي ۹۹ چوپړی

▲ خوله دې کتاب شونډې د پاڼې
د چار شنبې په ورځ یې ژو په و کومه

▲ ملا دا خپل سیرلی مې راکه
دا ستا په ګوړو لیلا خوله نه راکوینه

▲ د دونیا دوې ورځې ژوندون دی
مېرمن یې غیم چې په ژړا یې تېرومه

▲ د مور دې درې ښیکه کوس ده
د دادا زړه دې له خفګانه و چاودنه

▲ له رنګه توره مصلیٰ ده
په خوله کې خوند د چهارباغیٰ منې لرینه

▲ زما دې خېټه نغاره کړه
راغلی مه وی د یوې شپې مسافره

▲ د مور د درې جریبه کوس دی
د پلاړ دې خېټه مرتبان ده زړه یې چوینه

▲ د مور د درې جریبه خوله دی
یوه جریب راکړه چې شپتل په کې کرمه

▲ چې مور دې اخ! کړ ما در ښخ کړ
دادا دې جیګ شو زه یې له خوټو و نیومه

▲ په کوس دې خچه ګوته نه ځي
چې زور پرې راشي الیشنګ مولیٰ پرې ځینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په کټ کې سپینه، سپینه اوړې
په ما دې غوسل (غسل) په پټي کې واړاونه

▲ لمن دې ټوله خوله کې نیسه
د خپټي جنګ ته درته بیا راغلی یمه

▲ پرتوړ مې ځي پر ځای سوری دی
د خپټي جنګ ته درته بیا راغلی یمه

▲ پرتوړ مې ځي پر ځای سوری دی
ستن به ورنه ورم یاره تا پرې ځورمه

▲ پرتوړ دې سوړې، سوړې راوړه
چې هره سوړه یې ګندم ژړا راځینه

▲ په تس او پس دې پوره نه شوه
جانانه غرکه مې وهه چې بلاربه شمه

▲ دا دز او دوز دی زامن کیږي
زه د دله په کور کې شنده ناسته یمه

▲ خلک جوړه، جوړه خملي
ابۍ مې مره کړې ما یوازې خمله وینه

▲ جانانه ستا مزه ګی نه شته
زما همزولې زانګوګانې زنګوینه

▲ اول دې پېښې راته اوردې کړې
بیا دې درټولې کړې چې نه یې درکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ پاس په سينه مې غلی خمله
غړې به و نه کړم که ورسته درلاندې شمه

▲ يوه دې وه بله دې و کړه
اوس ورته اېنگ شه چې بانجان دې و باسينه

▲ چې موټکي وهل دې زده کړه
کمبخته زه يم په پڅې يې سولومه

▲ چې پسرلی شي غين سپرلی شي
کوس لېونی شي په بازو خوله لړوينه

▲ خدای دې په تنکه کوڅه راکه
چې لونګين دې په اوږو درواړومه

▲ خدای دې په تنکه کوڅه راکه
چې لونګين دې لکه وريځې و چېچمه

▲ خدای دې په تنکه کوڅه راکه
چې ته ځاری کړې زه دې ګنده خلاصومه

▲ خدای دې په تنکه کوڅه راکه
چې ته ځان، ځان کړې زه بانځان در و منډمه

▲ ما سره سمه سيالي مه کړه
لکه بې موره کوتې خوږ ته به دې کړمه

▲ ما سره سمه سيالي مه کړه
لکه د لارې خپلې و به دې شکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ما سره سمه سيالي مه کړه
زه لغمانی يم خره په ونه خېژومه

▲ له ګرېوانه مې لاس ورتېر که
په کولماني بېهي مې لاس و لګېدنه

▲ تا چې په کټ کې ماته شا کړه
تورې سمبې دې پر ما اور و لږونه

▲ ګول چې تازه و را دې نه کړه
مړاوی ګول چې را کوې زاره مې چوينه

▲ چارګول مې خوله کې ترې نه وېوړه
دا بوره مور يې ډېرانونه لټه وينه

▲ الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصری تورې واورونه

▲ ټوټې، ټوټې په توره راشې
چې پرهارونه دې ګندم خوله درکومه

▲ خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوړوينه

▲ موزې د کټ د ختو نه دی
لکه چرګوړی چنګېده پرې سبا شونه

▲ يار مې په خوله کې ژبه غواړي
عدت مې نه دی خپل کنلنګ جاري کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خوله دې له ګوړې نه خوږه ده
په لنډه زنه دې ګني کړلي دینه

▲ خوله به په زوره درنه واخلم
ستا په دادا مې څلور نیمې روپۍ دینه

▲ که ته مې روغ لېونی نه کړې
بیا مې د بنګو پیاله مه بوله مینه

▲ زه خو له شوکه مصرۍ وایم
ځوک چې د دِم ګومان کوي خرکوس به وینه،،

لغمانۍ نره له ټبکې وېستلې میلې ټپیلې دي (صفي الله، ۱۴۰۳ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ ،، راځۍ، راځۍ چې لنډۍ وایو
لنډۍ لاښې دي د یار غم غلتوینه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لیږدی، ۱۱۳ چوپړی)

▲ راځۍ، راځۍ چې لنډۍ پرېږدو
لنډۍ چړې دي د زړه ولې غوڅوینه

▲ ،، هابیل کابیل وو سره ورونه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۵ چوپړی)، (سلیمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لیږدی، ۴۷۲ چوپړی)

▲ ،، په سګنۍ تبه مر مه شې
خلک به وایي چې لیلا شوه بدشاګومه،،
(د لیکوال مور بي بي حاجي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, رب خو دې دا وارې راجوړ که

خلک به وايي بخت يې تور دی يار يې مرينه،،

(سلما شاهين، ۱۹۸۴ زيږدی، ۳۸۰ چوپړی)

▲ ,, خدای دې له دې لارې راجوړ کړه

خلک به وايي بخت يې تور دی يار يې مرينه،،

(د هېواد سرغندوی، تکړه، هېښنده او انقلابي سندرغاړی عبدالله مقری وايي)

▲ زما د عمر سره سمه

ميراث شي غمه په خندا دې تېرومه،،

(داود خان ۱۹۸۴ زيږدی، ۲۱ چوپړی)

▲ ,, مسافري ته دې ځان جوړ کړه

په چا مې سپارې که دې هېره کړم مينه،،

(حضرت محمد ويار، ۱۳۸۷ لېږدی، ۱۷۴ چوپړی)

▲ ,, تېکۍ کوه او بيا يې ليکه

چې په تولي کې شرمنده نه شي مينه،،

(حبيب الله رفيع، ۱۳۴۹ لېږدی، ۱۰۹ چوپړی)

▲ ناوې ښادي دې مبارک شه

داسې ښکارېږې لکه لعل او مرغلره

▲ رب دې رحمت پر دې تيکۍ که

ايله بيله زړه مې په ځای و لګېدنه

▲ زما په زړه دې پرهار و کړ

په تا دې و شي د مصرۍ تورې وارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مصرۍ کوه او بیا یې لیکه
چې په ټولي کې شرمنده نه شې مینه

▲ مصرۍ دوې درې سرې ته بس دي
له دې نه ورسته لغمانی سروکی کړمه

▲ خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګنې منګې لاندې خوله کبه ورکومه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالې کوکی لاس کله پرېخونه

د عمر کچه یې له یوه سلو شل کاله وړاندې کلمې نخسه کې شتون لرې، چې راټولونکی او پېخلیک یې معلوم نه دی په ملي ارشف کې خوندي ده په ۱۲۸۰ زېږدي کال کې (خوندې شوې، ۱۲۰ کلو وړاندې خوندي شوې)

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
زه په ملاله خولګی نه پرېدم لاسونه،،

استاد ګل پاچا الفت په خپل کتاب پښتو سندرې کې راوړې یا راټوله کړې او کتاب یې هم په ۱۳۲۵لېږدي کې چاپ شوی دی، له دې کتابه وړاندې په لیکلي بڼه د لنډیو کوم کتاب نه دی چاپ شوی، (۷۵ کاله وړاندې دا خوندي شوې).

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه

د محمدین ژواک، پښتنې سندرې په نوم لیکې (کتاب)، لومړی برخه، کې ۸۸ چوپړی (پانه) ، د خ ابېخی کې دربیمه او ځلورمه ګڼه لنډۍ ده، په ۱۳۳۴ لېږدي کې له چاپه تېر شوی دی، (۶۶ کاله وړاندې محمدین ژواک خوندي کړې دي) له د څخه ورسته ډېرو لیکلوالو لیکنې کړې په لنډیو لکه مجاویر.ا.ز ، عبدلروف بېنوا، صدیق الله رښتین،... . سلیمان لایق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ زما دې سر په کار ده ياره!
مال ده ښتروڅی چې زه اور پرې لړومه

يه کربانه!؛
▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

يه کربانه!؛
▲ زه خو همغه مسته ليلا يم
چې رنګ مې ژېړ دی له همځولو ببله يمه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پاړکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
څالي څولې کوخې اوږدې درته درځمه

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
د ډارن زويه! دورکاندې ته دې لېږمه

▲ سپوږمۍ سر وهه را خېژه
يار مې د ګولو لو کوي ګوتې ربېينه

ناکره بنه يې:.
▲ سپوږميه کړنګ وهه را خېژه
يار مې د ګولو لو کوي ګوتې ربېينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما لومړی ترکيبي لنډی:.

▲ سپوږمۍ سر وهه را خېژه

تېکو مرورړلو نه به تنده کړم دارنه

زما دوېيمه ترکيبي لنډی:.

▲ سپوږمۍ سر وهه را خېژه

له ډېرو هندو نه ونه وژنمه ژنه

▲ که د خانو لښکرې راغلې

زه تر ګوملې پورې مخې ته ورځمه

▲ که د خانو لښکرې راغلي

توري او سپري لېندهماره ورته ورمه

زما دوېيمه ترکيبي مصری، خو داسې کړني ناسمې دي، لوی وېار دی:.

▲ بې ننګي تا و کړه جانانه

د ټول عالم پېغور دې ماته راوستنه،،

(پښتو تولنه، ۱۳۵۴ لېږدی، ۱۷۶ چوپړی)

▲ زما په زړه دې بانه خښ کړه

سترګې په ورو پورته کوه نامردې مرمه

▲ استاذه خېر ده ما کامياب کړه

زه نا لايک د خيل جانان له لاسه يمه

▲ زلفې دې بې شماله ښوري

لکه استاد شاګرد ته لښته خوځوينه

▲ اخر به ټول جنت ته لاړ شي

چې کليمه يې د الله ويلې وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۰۸ چوپړی

▲ جلی ولاړه په لمانځه ده
پېرزو مې نه دی چې اوربل په خاورو ږدينه

▲ زکوة د خولې به زه در نه کړم
پر کلندرو انجونو نه شته زکاتونه

▲ د روژې هر ماښام اختر دی
توتې، توتې د پېشلمي د لاسه يمه

▲ له ما نه پټ مکې ته لاړې
کبول دې مه شه د الله په در سوالونه

▲ ورځ د جمعې وخت مازيګر دی
سترګې په ورو پورته کوه نامردې مرمه

▲ ,, کيتابه! ژر، ژر تماميږه
ما په وطن کې رنځوران پرېښي دينه

▲ د غره له سره مې سهيې کړې
پرې به دې نه دم د کېږدی لاندې اوربله

▲ شين خال دې ستوری د اوکاب دی
د لويو غرو پر سر يې مړاوي کړل ګولونه

▲ د نجلی تورو سترګو و سوم
کلی يې وران کې رانجه چا ورکړي دينه

▲ ګول د ګلاب بوی د ښځلې
سوری د ونې خوب د نجونو پر ورنونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خوله په خوله شونډه په شونډه
ژبه مې پرېږده چې ګیلې در له کومه

▲ د سپینو غاښو یې بربښنا شوه
چا ویل ږلی ده چا ویل واوره اوروینه

▲ خمارو سترګو نه دې ځار شم
چې یې را واړوې له ما اخلې غمونه

▲ سترګو دې جنګ را باندې راوړ
باڼه دې ځي تر شا لښکرې خبروینه

▲ نن مې جانان لیدلی نه دی
لکه باڼه لوړې ژورې لتومه

▲ نن مې جانان لیدلی نه دی
لکه د بنګو پیاله بیا خماره یمه

▲ کمیس دې تې پر ځای سوری دی
لکه ګولاب چې له پردې وتلی وینه

▲ په مخ دې پشم د باران دی
ما به ګومان د مرغلرو پرې کونه

▲ دیدن دې حج مخ دې مکه ده
سپینه سینه دې عرفات پرې درغلمه

▲ په لاس به تېر ساعت را نه شي
که وچې ونې زرغونې په اوښکو کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ اسمان ته لار د خلکو نه شته
د زمکي سر به را ته بلې لمبې کړينه

▲ په دنيا ښه راسره و که
په اخرت کې د هر چا ښه وي کورونه

▲ زما زړګيه! لېونيه!
ته له پردي عالمه! غواړې عزتونه

▲ سبا مي بيا د کډې وار دی
په سر به پنډې چلوم په زړه غمونه

▲ خوله دې کتاب شونډې د پاڼې
د چار شنبې په ورځ يې ژو په و کومه

▲ اوړی دې تول په غم کې تېر کړه
په ژمي راغلې له ما غواړې ژېړ ګلونه

▲ ستا د ديدن باران دې و شي
چې دغه تږې عاشکان په اوبه شينه

▲ که ته پر سپينه خوله مړ نه شوې
سوګند په خدای دی بې ننګئ ته دې ساتينه

▲ سپينه خولګۍ دې راته ژوې
که په چړو کې نرۍ لار وي در به شمه

▲ خلک به هر څه، هر څه وايي
جانانه مه د چا منه نه يې منمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خلک به هر څه، هر څه وايي
زه زوړ اشنا په نوي يار نه بدلومه

▲ اول مې کله، کله غم وو
اوس مې کتاب شو مشغولا په کې کومه

▲ زما د زړه صبرېدل ګران دي
اشنا چې راشي خوي کوي صبر به شينه

▲ که سل اويا کالونه تېر شي
هېر به مې نه شي ستا را کړي ځوابونه

▲ که چا رباب ليدلی نه وي
د شا ليلا سينه رباب زلفې يې تارونه

▲ د لونګين پر تار راخيږه
شپه پر پيزوان کړه خرڅ له خولې واخله مينه

▲ اوبه مې ښتې پيزوان مې لوند شو
په نري باد يې و چوم ژړا راځينه

▲ د هېندوستان لوري ته مه ځه
ته به ګني خورې ما به هېره کې مينه

▲ پر هېندوستان يې ګول کړلي
پر خوراسان ولاړه يم بوی يې راځينه

▲ سپينې سپوږمۍ ولې کبرجنې
سپينې سينې درته پرتې دي پر بامونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۱۲ چوپړی

▲ زلفې مې مه پرې كوه مورې
پر پرېكړې ونې نه كښني بازونه

▲ د بېلتانه په ژرنده راغلم
ګرهېپار يې خيږي دوې مين جلا كوينه

▲ ځوانان ژور كابر له لوېږي
لنګی يې كښنودي د ښځو په سرونه

▲ يار مې اېندو زه مسلمان يم
د يار له پاره د اېندوانو رسم كړمه

▲ يار مې اېندو زه مسلمان يم
د يار له پاره درمسال جارو كومه

▲ وطن د يار په سترګو خپل دی
چې يار نه وي څه وطن څه بې وطنه

▲ راځه، راځه چې سره ځونه
كه را ګرمي شوه توريپكی به سوری كينه

▲ راځه، راځه چې سره لاړ شو
يا به ياران شو يا به تورې خاورې شونه

▲ كيتابه ژر، ژر تماميږه
په وطن كې مې په خنجر پيلي زړونه

▲ ولې د بد راسره و كړه
زما په دنيا كې تمه وه چې يار لرمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, ولې د بد راسره و کړه؛ جانانه!
چې د کیامت مخ مې په تا تور که مینه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۷۷ چوپړی)
یادونه: جانانه! پارنویکی د مصرۍ په پلنی مسره کې بېخباري راغلی چې ۹ مسره یې ۳ څپې ډېره کړې او ۱۲ څپې شوې، چې له پاینی یا اوړدې مسرې سره ۱۳ سره ټول تال شي. دا مصرۍ ښځه نوری ته اړونده ده چې ۲۵ څپې کیږي او دا لرغون دود دی.

▲ خاونده بیا دې پسرلی که
له تشه ډاګه د لونګه بوی راځینه

▲ د پلار مې حک راباندې نه شته
یو وار ګېډۍ کړم بیا یې اور ته و نیومه

▲ ملا دا خپل سېرلی مې راکه
دا ستا په ګوړو لیلا خوله نه راکوینه

▲ زړه مې سوندک دی د پولادو
د جانان مینه خزاني زه به یې ساتمه

▲ خدایه کوچې په کوچ روان کې
چې ښایسته بدرنګې ګډې ودې ځینه

▲ زما ځواني دې عبث تېر کړه
لکه اخور له ګولو ډک غوایي یې خورینه

▲ زړګی مې ډک دی له ارمانه
لکه کمکی کندو چې ډک شي له بارنه

▲ مصرۍ مې ډېرې و ویلې
زیاتې چې وایم د زړه غم مې ډېره وینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د الکه موري جنتۍ شي
الک دي جوړ که د لونګو بوی یې ځینه

▲ ما درته ویلي پېغله و که
پېغله ګنی دی بند په بند مزه کوینه

▲ ستوري اسمان ته غېږه ورکړي
زما بې اکله (عقله) اشنا غېږ نه راکوینه

▲ زړګی مې ستا خبرې غواړي
لکه د للمې غنم غواړي بارانونه

▲ توره را واخله سر مې پرې که
د جدایي خبرې مه کوه مینه

▲ زړګیه!؛ تا چې پر مخ خپېره راکړه
په ژړا ډکې سترګې چا ته واړومه

▲ ما ته کاغذ او کلم راوړئ
یوه څو مصرۍ په وینو سرې یار ته لیږمه

▲ مشواتې وچ او کلم خلاص شو
کلم مې اوښکې تويې وي پرې سترې شومه

▲ اسمانه کړنګ وهه رالوېږه
پر ما کیامت (قیامت) دی چې پر تېولو کیامت شینه

▲ زړه مې ستا له لوري تور شو
لکه د ژمي دود چې تور کې دیوالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ اسمان په ستورو ښايسته دی
لکه کمکۍ جلۍ چې و وهي خالونه

▲ ما په تدبير کې عمر تېر که
تکدير(تقدير) را وران که د تدبير بسته بارونه

▲ پر لويو غرو د خدای نظر وي
پر سر يې واورې ترې چارپېر دي ژېړ ګلونه

▲ پسرلی شو ونې شنې شوې
زما د زړه ونې بړلی وهلې دينه

▲ په سترګو وړوند شې راته ګوره
په چالکچه اوربل مې ايښې دي ګولونه

▲ په سترګو ړوند په غوږو کوڼ شې
په ژبه ګونګ شې چې و نه وايې حالونه

▲ سلام، سلام سپينې سپوږمۍ
پيغام مې يوسه د همزولو تر کږدۍ يه

▲ سهر سبا دی باد لګيږي
راباندې واچوه لنګۍ دواړه لاسونه

▲ د سپينې خولې تن راته کيږده
چې د چړو په څوکو لار وي در به شمه

▲ الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصرۍ تورې وارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ چې خدای قاضي شي میزان راشي
ستا د جفا تفسیر به الته غوړومه

▲ مصرۍ دي ډېرې ښو یې وایم
چې ښو یې وایم د زړه غم رازیاته وینه

▲ د تورو جنګ وای ما به کړی
د نصیب جنګ دی ورختا ولاړیمه

▲ ټوټې، ټوټې په توره راشي
چې پرهارونه دې ګنډم خوله درکومه

▲ تور به رنجک سور شي په وینو
سالم په تن بې ننګه را مه شي مینه

▲ توري به نه کړي نو به څه کړي
چې سپین مړوند یې زه د سر لاندې کومه

▲ په تور ټوپک وېشتلی راشي
د بې ننګۍ احوال دې را مه شه مینه

▲ په وینو رنګ توره دې راکه
راشه په سرو شونډو یې زه در پاکه کمه

▲ تورې به نه کړو نو به څه کړو
چې مو شیدې د پښتنې رودلې وینه

▲ جانان مې سر په وطن کېښود
په تارو زلفو بې کفن ورته ګنډمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ولې دلګیر ولاړ یې یاره
خدای به اسان کړي د دنیا مشکل کارونه

▲ زما او ستا به روغه نه شي
لالی یه! ته یې خام تما زه کبرجنه

▲ که واوري پرېوتې په غرونه
نامراده یاره د هوسي په دود را درومه

▲ ورشه له بلخه! دنیا راوړه
په کورنۍ دنیا مې پلار نه درکوینه

▲ یوه خو دې بن راباندې و کړه
بل راته وایې چې ورا ته سره ځونه

▲ پر ما د بنې بنتوب تېر دی
زه د دوزخ د لمبو څه پروا لرمه

▲ تپه تیاره ده نه دې وینم
په چارکنجه اوربل دې کېږده مشالونه

▲ د بېلتانه مې ځان شاګرد که
ما ترې شروع لا کړي نه وه اک (عاق) یې کړمه

▲ خال به د یار د وینو کېږدم
چې شینکي باغ کې ګول ګولاب و شرموینه

▲ جانان مې جنګ کې توره و کړه
ځکه امزولي را له کوښې سموینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ کاشکې زما د منګول باز شي
د زړه کفترې به درکړم تا به ساتمه

▲ ,, کاشکې زما د منګول باز شي
د زړه کفترې به ورکړم دا به ساتمه

▲ نن مې د زړه توتي خفه ده
يو ځو لنډۍ د خپواکۍ ورته کومه

▲ نن مې د زړه توتي ټپي ده
يو ځو ټپې د خپواکۍ ورته کومه

▲ نن مې د زړه مرغۍ خوښحاله
يو ځو ټيکۍ ناوې ملګرې ته کومه،،

▲ نن مې د زړه توتي خفه ده
يو ځو مصرۍ د ازادۍ ورته کومه

▲ پښتنو خدای ته سر، سر تور کئ
چې خپل قوم د ننګيالو ملګرۍ کړينه

▲ ترپ له ميدانه احتياط نه دی
په بدنامۍ کې سپي موزيان په تبه مرينه

▲ پر سپين ميدان به درسره يم
زه پښتنه له تورې نه ترپم مينه،،

(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۵۱ ځخه تر ۱۵۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ اسمان په څه کودرت ولاړ دی
کديمه! خدايه نه يې ستن شته نه يې تيرونه

▲ که ته پر سپينه خوله مړ نه شوې
سوګند په خدای دی بې ننګۍ ته دې ساتينه

▲ اس پښتو زور را باندې و که
د کميسه مخ مې پر ځای استر يې ځينه

▲ آس بادرو د ياری ټانک دی
کټک مکر کې بی پاخه شي زېرګولونه

▲ په هوا لاړې توتکی يه
سلام مې وايه مسافرو په ټوليه

▲ ټيک په تندي پيزوان په شونډو
اوګی په غاړه د جلی مزه کوينه

▲ ټپه په وار راسره وايه
ما ته بې واره ټپه خوند نه راکوينه

▲ ټيکی په سرو شونډو مزه که
لکه بلبله چې چربانګ نارې و هينه

▲ ټپ خو په دواړو لاسو کيږي
اشنايي هم له دواړو خوا مزه کوينه

▲ ټول صورتونه تار په تار شو
را ټول بی نه کې د ماسلو په لوړونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ټيکۍ سيي که بيا يې وله
چې په ټولې کې شرمنده نه شي مينه

▲ ډوډۍ مې و خوږه مږه شم
نه به د چا په در ولاړ يې مسافره

▲ ډډه وګۍ ډډه دې غاړه
ما په کې نغاړه مسافر راغلې يمه

▲ که دې خندلي راته نه وی
غريب سړی وم خپله لار به مې وهله

▲ لنډۍ په لنډه، لنډه وايم
چرې زړګی دې پرې خفه نه شي مينه

▲ يار مې اېندو زه مسلمان يم
د يار له پاره درمسال جارو کومه

▲ يار مې اېندو زه مسلمان يم
اېندو رام، رام که ځه به خپل دين چلومه

▲ حسن خانه زمونږ خانه
نه دې بل خان شي نه دې واخلي ماجيبونه،،
(د ليکوال پېژند ځرګند نه دی لرغونی په ليکانی بنه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ځای، ځای له ۱ څخه تر ۶۵ چوپړی)

▲ ,, که په ميوند کې شهيد نه شوې
زما لاليه بې ننګی ته دې ساتينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ سپوږميه منځ د اسمان راغله
بې ياره خوب نه شته که ما له نه را ځينه

▲ جانان په ځين کې راته کوږ شو
د جستو څوکې لګوم خوله ور کومه

▲ ما ته ځولی ګولونه راوړه
زه د اور بل د پاسه چتر جوړومه

▲ پر لويو غرو د خدای نظر دی
پر سر يې واورې ورويې پای يې ګولونه

▲ کلم په لاس ګوتې مې ربږدې
د عاشکۍ (عاشقۍ) مصرۍ په زړه وهلې يمه،،
(عبدالروف ، ۱۳۳۷ ليږدی، ځای، ځای له ۳۵، ۵۸، ۱۴۲، ۶، ۱ چوپړی)

▲ ,, سينه مې تخت بالښت مې زلفې
که بې پروا اشنا پرې سر ولګوينه،،
(سيداګل، ۱۳۸۵ ليږدی، ۱۱۸چوپړی)

▲ ,, ته دې له خپل مېرمن وېرېږه
خلک پردو په سې کلا ته واوختنه،،
(صفي الله، ۱۴۰۳ ليږدی، ۱۱۸چوپړی)

▲ الله!؛ پر مخ دې داسې پرهار کېږدم
چې مور دې وېر کړي پلار دې ږېره و شکوينه

▲ ,, په دېوال غلې، غلې راغله
په بلی کېناسته ګيلې راته کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ که له دولت مجبوره نه وی
مابه مې یار د سرو په تول اخستی ونه

▲ مسافري په بې غمي که
اصیل زاده یم په نامه دې ناسته یمه

▲ مادزیګر هر بوټی تازه شي
زه لکه تریخ هر مادزیګر کې بد کې یمه

▲ پاس په سینه مې غلی سمله
تابه په تورو غرو کې کړي يې شبګیرونه

▲ که ته مې روغ لیونی نه کړې
بیا مې د بنګو پیاله مه بوله مینه،،
د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي منور او سید محمد اوستاد سره په ګډه په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ يه‌کربانه!؛ هوښیار هغه چې پردي خپل کې
کم عقل خپل پردي کوي ژړا راځینه

▲ فکر کوم سودا کې ډوب یمه
چې مې دیدن اشنا په کوم ځای کې کوینه،،
د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي منور اوستاد په ټنګټکور کې ويلې دي.

زه به تمه د وفا و کرم له چانه
وفادار چې مې ګڼلو لاړه مانه
یواځیتوب مې شوله برخه دې دنیا کې
چې زه پاتې شوم په دې پاتې کاروان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپې د يار غېږ کې ويده شوم
سبا مې بيا د يار غمونه پاسوينه

په تصور مې ځان باچا که
چې سر مې جګ کړه د دوهی ملنګه ومه

دا سيد باچا ميدان کې نه شته
زړه مې خپه دی ميدان خوند نه راکوينه

ميرويسه! ولې ورختا يې
چې شپه پخه شي راپيدا به شي مينه

سيد باچا تا زېرى ورکړئ
ميرويس لګيادى په ټپو دې يادوينه

ميرويسه! همدغه دې مطلب و
په دې ميدان کې نور ځوانان هم شته مينه

جانانه زېرى مې دربانديې
زموږه کېده ستاسو کلي ته راځينه

جانانه زېرى مې دربانديې
پلار مې رضا شو اوس مې تا ته درکوينه

تول صورتونه تار په تار شو
را تول بی نه کي د ماسلو په لوړونه

چندان مين دربانديې نه ومه
کړه وکړه په لاره تلي مين دې کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ريباره خدای دې سزا در کړي
لېږلی ما وې کار د ځان ته و وېستنه

▲ ريبار ورکوټی و اوس لوی شو
اوس چې د يار خوا ته ورځي شکمن پرې يمه

▲ په کباړي کې يې دوکان دی
دغه کېښت د يار محمد مزه کوينه

▲ په کباړي کې يې دوکان دی
چې مونږه ور شو زموږ ډېر عزت کوينه

▲ زړه مې کابل دی نه ورانيږي
يار مې دوکې دی په توپو يې ورانوينه

▲ خدايم د کابله پسې تېر کړه
چې ببر ته راشې ياره نه دې يادومه

▲ کارونه! وران بچي يې مړه شه
چې په عاشک د لېوني ګومان کوينه

▲ کور يې د مرګ په تبه وران کړې
چې په دوستۍ کې ځنې تېرې ټکوينه

▲ په خدای سپک کړي نه درنيږي
که د کاپ غرونو په ځادر کې و تړينه

▲ سړی په رنګ نه سړی کيږي
سړی هغه دی چې يې خوی د سړي وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مار کړه په ټېټه تار اوچت که
لایک (لایق) دې نه یم پاک الله درکړې یمه

▲ افسوز، افسوز ارمان، ارمان دی
دامې ارمان دی چې اشنا به چېرته وینه

▲ خالونه یې تول د مخ خالونه
د زنې خال یې مرور په خوله کوینه

▲ که د جمعې په شپه رانغلې
که ته ژوندی یې زه دې په مړو حسابه ومه

▲ چې مسافر په کانو ولې
جلۍ لمن به دې خدای نه زرغونه وینه

▲ د مسافرو د رب مل شي
باران به اوري ځوک به ځای نه ورکوي

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
چې ځای جارو کې په کې واخلې کدمونه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
شونډې دې پو کې په بلا دې و وهمه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
ما به لاهو کې په نوبنار به و خیږمه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
خوږې خبرې دې مزه کئ په تالوکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي سيد محمد اوستاد د دې لنډۍ اوږده مسره (۱۳ څپيزه يا پاينۍ مسره) غلته ويلې ده، ديارلسمه څپه باندې ترنګتوک ناسم راوستی دی، رښتنې پښبله (حکمي کافيه يا نرۍ واله يا عالميه قافيه) د دې ټپيلو په کې نه شته، په هې (ـه) ابېڅې اړينه بايد بشپړه شوې وی، د لنډۍ ويلو خوند يې په خوږغږۍ کې پيکه او اکپکټکېدونکی کړی دی. چې دا ترټولو ستره غلتې ده؛ هېڅ سندرغاړی يې ناسم و نه وايي او د هې ابېڅی او ترنګتوک غوندې په څوړ يا په لوړ په کې و ساتي دا د ټاټوبي د ميلي ټپيلو رښت (قانون) دی.

د همدې له پاره ميرويس شوکي (شوقي) شينواري ورته ګړندی وايي او پوی وي يې چې غلتې دې و کړه؛ سمې يې وايه، سندرغاړي خو ډېر ژر د سترګو په اشارو، د مخ له رنګ او د ټپيلې له مانا ژر پوهېږي، د دې ناستو او ټپيلو د چارپېريال ډېرې سرې تودې لرې، دوی دې چې په دې دوديزو ټپيلو وګړې ژر پوی وي او انګېزې په کې ښاندي.

يو سندرغاړی خپل ځواب هېڅ نه پرېږدي، ژر او ګړندی ځواب ور ته په بله وګړنې ټپيله کې وايي. که د دوی په ګډه ټنګټکور ته پام و کړئ چې سندرې په کې وايي دا اړينه درته روښانه کېږي. د دې غلتې لنډۍ کره او روغه بڼه په دې ډول ده، اړينه ده چې داسې يې ويلې وی (وای).

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
خوږې خبرې دې مزه کړئ په تالوکه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
پاس په تالو کې دې خندا مزه کوينه

▲ خندا د سر په بدله دی
چې سر پرې ورکړم باکي (باقي) دار به څومره شمه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
چې ځای جارو کې په کې واخلې کدمونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکي
چې دا درغلی ستا هر وخت کې شونډې بوکه

يادونه: د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي سيد محمد اوستاد د پورتنۍ لنډۍ په بڼه چې مې يادونه ورښخه و ګړه دا هم غلته و يلې، ناسمه يې لوستې، ترګنګټوک په کې شتون نه لري.
په لاندې بڼه يې روغه بڼه ده چې و يلې يې وی نور دې په راتلونکي پېر کې هېڅ يوه تن د ټاټوبي ميلي پېبلې (لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصرۍ) پرته له هې (ابېښې) لړ (رديف) ښخه نه وايي. دا لاندې يې کره او روغه بڼه ده.

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکي
چې دا درغلی ستا هر وخت کې شونډه بوکه

▲ مسرې سيي کړه بيا يې و له
چې په ميدان کې خجالت نه شې مينه

▲ څه د کوران (قران) ټکي خو نه دي
داسې الک په اکو بکو تېرومه

▲ که د کوران (قران) ټکي دا نه دي
لوټ دې اخستی بنه مجلس کوه مينه

▲ دغه مجلس ته خدای راوستی
ميرويسه! وروره ملا دې و تړه مينه

▲ که ته بلد زه نابلده
دا جوړه مار مې دلته نه شته دی مينه

▲ د جوړه مار ارمان د مه کړه
که دا ته وايې زه به سم درته ويمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په انګرېزۍ کې به شروع شم
ته يې سپين ږېرې چې خفه نه شې مينه

▲ ګوره دا ملک د پښتونو دی
ته ما انګرېزه نه يې راسوتی نه يې مينه

▲ پښتو بدله په اېنګلېش شوه
کمپوټري ده پښتو نه خوښېږي مينه

▲ د خلکو نه خوښ يې جانانه
مور هغه حساب کې نه حسابونه

▲ (هوواريو وېلکم) په خير راغلې
فرهاده تا ته هرکلی وايو مينه

▲ زه ما ارمان ختلی نه دی
لاسونه جيګ کړه غېږ ته بيا راشه مينه

▲ د ملکنډ د سر توتي وی
په زړه مې نه وی د خواږه جانان غمونه

▲ غم به دې هله درمعلوم شي
چې خدای دې زما غوندې محتاج د بل چا کې نه

▲ د ملکنډ د سر توتي وی
را سره نه وی د خواږه جانان غمونه

▲ په مسافرو مې زړه بد دی
اوس مې کيسه د بنګالي مسافر شونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ زه تر هغې ورته ولاړ وم
د جانان سپین مخ يې کبلي (قبلې) ته واړونه،،

د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي ميرويس شوکي (شوقي) شينواري او سيد محمد اوستاد سره په ګډه په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ،، وه!؛ ما ته دې خپل جانان را ياد که؛ وای!
وه!؛ دومره پرېشاني زلفې مه ګرځه مينه

▲ وه!؛ فرياد له خوږو زړنو خېږي؛ وای!
وه!؛ چې زړه يې روغ وي هغه به څه فرياد کوينه

▲ وه!؛ ملاتړلی يار مې مړ دی؛ وای
ملاتړلې شړی و کڅم و ژاړمه

▲ چې کله، کله مې راياد شي؛ اوو!
لکه يتيم د دېوال خواته و ژاړمه

▲ او!؛ ستا به زړه مينه يادېږي؛ نو
د ظالمانو لاسه کور کې ناسته يمه

▲ يه!؛ خلک په پېغلو مينېږي
يار په زړې باندې مين دی مړ به شينه

▲ او!؛ ځان دې زړو جامو کې جوړ که
لکه په وران کلي کې باغ د ګولو وينه

▲ يه!؛ اول به موږ کره راتللې
اوس په ځادر مخ پټوې چې پېغله شومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ او!؛ په کوژدړني مين مه شي
ته به ولاړ وي هغه به بل ډولی کې ورېنه

▲ وه!؛ کشرى د ستا مشرى زما شوه
په منځني افسر به ښه لی واچونه

▲ او!؛ که يوه خوله دې ما ته را کړه
زړه به مې ښه شي خوله به بيا در کړم مينه

مرېږ، مرې اوښکې څڅومه په ګرېوان کې
پاکې پنډې تېرومه په ميران کې
د خمارو سترګو هسې ګناکار شوم
د زړه غم په وينو رنګې زه بيمار شوم

▲ زه بې له تانه وطن څه کړمه؛ وه!
که بوټې لونګ کانې تولله له زرو شينه

▲ اول به کله، کله غم وه
اوس مې دوتر شو کروندې په کې کومه

▲ وه!؛ يار به په ټوکو مرور وي
زما به زړه ترې په ربنتيا چودلی وينه

تيراواله ماما څه چې څو ګرمې ده
پټکی را واخله بيا زمونږ کلي ته ځونه

▲ ما ويل چې زه به يار ته ژاړم
يار له بازاره سترګې سرې راوړې دينه

▲ ځان دې زرو جامو کې جوړ که
لکه غريب پټکي کې ګول ټمبلی وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د غره په سر د ګولو وېش دی
نه مي جانان شته نه د ګول تمه کومه

▲ وه!؛ ليلا په منډه، منډه راغله
په لېوني اشنا يې واچول لاسونه

▲ ورې، ورې په ټوپو مړه شي
ته لا ورې يې په يار وايې سلامونه

ستا سو په کلي کې راتلم کراره شپه وه
وربځ خوره وره وه، نر، نرى باران وه

▲ سپرلی خو بيا په تيرا راغی
د مسافرو په کې نه شته نصيبونه

▲ دا رحيم شا په غوږ کې ياد کړم
ګيله به و کړي چي موږ ځوک نه يادوينه

▲ په زړه کې پټ را باندې ګران يې
ځکه په خولې خبرې نه در سره کړمه

▲ په خولې ويلی يار ته نه شم
خدای يې په خپله مهربانه که مينه

▲ په سفر تلې در پورته نه شوم
ګيله و نه کړې زه سلګو نيولې ومه

▲ يه!؛ کله به وم کله به نه ومه
يه!؛ زما ياري په رنګې مه شمېره مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ يه!؛ په وېخبنې يوه ورځې را نغلې؛ نو
په خوب کې نخبنې را کوې چې بلاربه شمه

▲ يه!؛ وېښته مې يار له غمه سپين شو
خلکو ته وايم د بچو غمخوارۍ شومه،،

د تيرا سرغندوي سندرغاړي محمد اشرف تيراوال اوستاد په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ،، نورې د هيچا او!؛ کډې نه ځي!؛ نو
دا يو پښتون دی او!؛ کډې بښکته پور ته وړينه؛ ای!

▲ او يه کربانه!؛ د پښتنو، نو!؛ مشران نه شته؛ نو
په هر سنګر او!؛ باندې ببځايه ځکه مرينه؛ ای!،،

▲ ،، روړه يو ډک سګرټې راوړه؛ نو
زه يوې شپې ته د يار غم غلتومه

▲ وه!؛ خدای به په خپله مادزيګر؛ وی!
د چينارونو سر ته مه خيږه مينه

▲ يه!؛ جانانه تېرې کانې سمې؛ نو
يوه جونګړه ستا ديدن ته جوړومه

▲ وه!؛ د درياښونو لامبوزن يم؛ اوو!
نصيب مې خوار شو د لخښتي اوبه مې وړي نه

▲ وی؛ امانتي مې ګور کې کيږدی؛ که کيږدی نو
وی!؛ که يار خبر شي ما به خپل وطن ته وړي نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مخامخ مه راته دربېږئ! اوو!
زما د زړه ستني کړېږي در په سې شينه

▲ وئ!؛ جانانه زېرى مې دربانديږ؛ اى!
وئ!؛ پلار مې رضا شو اوس مې تاته درکوينه

▲ وه!؛ د يار په کلي کې مې شپه وه! اوو!
زما پوښتنه يې په درپيمه مياشت کونه

▲ اى!؛ اوربل مې مخ بانديږ را پرېږدى !اوو!
او!؛ لکه شپونکى چې رمه غره ته و شړينه

▲ وه!؛ اول مې فکر درته نه وه؛
اوس مې د زړه ستني کړېږ در په سې شينه

▲ اى!؛ زما په سترګو ورته ګورئ! وه!
او؛ جانان ښايسته دى او که خداى زه لېونى کړمه

▲ وو!؛ پخوا د سيډک (صدق) يارني وې
دا اوسني خو توجارت (تجارت) په کې کوينه،،

د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي ميرويس شوکي (شوقي) شينواري او پهلون هوتخيل سره په ګډه په ټنګټکور کې د شمشاد تلويزيون په يوې سترې ناسته کې ويلي دي.

▲ خدايه! دوې مخو ښځې خرې کې
ما ور په سې کړې چې لګى يې تاوومه

▲ څوک د وطن په نوم شهيد شو
چا د و وطن په وينو جوړ کړل بېلډينګونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خاوره خو مور مورې ترې پيدا يو
چې لېوني وي هم مور نه بربندوينه

▲ پرېږده چې ښې بلا و کاندي
نادان بچي دي د ښمن په لمسون دينه

▲ تور پنجابي مې خپل مېړه کړم
د پښتنو په سيمه درې وار کونډه شومه

▲ ستا د غيرت پايله همدا شوه
يوه مېليون مړي دوي مو رنګ شو دېوالونه

▲ زموږ د جهاد پايله روښانه
څه چې يهود مشران وايي هغه به وينه

▲ راغلی مه وی انقلابه!
ډېرې دې کونډې کړې ښېرې درته کوينه

▲ سترګې مې پټې کړم خير غواړم
که نه يې غواړم يتيمان له لوږې مرينه

▲ بې ورونو خور په کوڅه راغله
ناره يې و کړه شپه به چا کره کومه

▲ ښه ده چې اېښه يې زړګيه!
که ته بېرون وای پرتا لا ډېر دي غمونه

▲ ښنګه دې خواره کړمه خدايه!
چې همسايه مې د خولګۍ تمه لرينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. پایله

ګواکې داسې بویم! چې د ټاټوبي میلي پېبلې د مینې ژبه ده، د مینې په ژبه ټول ښېل ژبي په ټوله نړۍ کې پري پوهېږي او په پینی واله ښه زموږ د پېبلو پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) کټ مټ لېږد وي، ستاسو لوستونکو او اورېدونکو پر واندونو، اندونو، ولولو اغېزه کوی شي.

د مینې په ژبه پنځې دي، ځکه موږ له رښتیا څخه خپل برداښت په ولولې ښه انځور کړي دي. همدې ته ادبیات (لیټریچر) هم وایي چې لوېدیځوال بیا د ټولو له چاپه راوتو اثارو مجموعې ته وایي. که ادب پوهې، زیرکۍ، ښه سلوکو کړه وړه (اخلاقي تهذیب) او لوړوالي (فضیلت) ته ویل کیږي.

او په اصل کې ادب هغه پوهه او روزنه ورکول (ریاضت، استعمال، عادت او رواج، مشق؛ کارکول، مشق، کول، پرله پسې عملي کول، د پېښې په توګه یو کار کول، تربیه کول) دي، چې انسان ته لوړوالی ورپه برخه کوي، په خپلو کړو وړو کې یې له سهوې او ښویېدنې څخه ژغوري. داسې وګڼۍ چې و تاته مې و وې! ځکه چې هر پښتون باندې د خپلې ژبې ادبیات لازمي او اړین دي، که هغه په هر علمي مسلک کې وي، له دې پرته مو ژبه بډایه او ځواکمنه کېدل نا شونې دي.

د ټاټوبي میلي پېبلې هر یوه یې یو ښېړ رښت (قانون) دی او پښتون پښت به د ویښتیا او پرمختیا لور ته بیایي، هغه کسانو چې د دې ټولنې وګړو سره جفا کوله هغو ته مې نغوته کړې او د نیوکې لاندې مې په یوه نه یوه ښه نیولې دي.

دا زما ښه بخت هم نه دی، چې تر اوسه پورې مې پښتون پښت له کتابه سره اشنا شوي نه دي، بل دا زما لیکی داسې دي چې د لوستونکو سویه، مزاج، او مېلان رسېدلی نه شي. او د خپل پښت ډېری زده کړیالان د پردۍیو ژبو پېبلنو او پېلنې (شاعرانو او شاعراني) پېبلې (شعرونو) کې خپل مزاج ویني،

لکه د ابوعبدالله جعفر بن محمد رودکی، ابومنصور دقیقی، ابوالقاسم فردوسی طوسی، ابوالمجد مجدود بن آدم سنایی غزنوی، فریدالدین ابوحامد محمد عطار نیشابوری، جلال الدین محمد بلخی یا مولوی یا رومی، ابومحمد مصلح بن عبدالله شیرازی سعدی، نظامی ګنجوی، ابوالفتح عمر بن ابراهیم خیام، خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازی؛ میر، غالب، انیس، اقبال، جوش، یګانه، فراق، فیض، راشد، میراجی، عزیز حامد مدنی، ناصر کاظمي، مجید امجد، امرؤ القي، النابغة، زهیر، طرفة بن العبد، لبید، عنترة، عمرو بن کلثوم، الحارث بن حلزة، الأعشی، عبید بن الأبرص؛ А. С. Пушкин, Л. Н. Толстой, М. Горький, А. П. Чехов ,А. Н. Толстой , Н. В. Гоголь , И. С. Тургенев М. Ю. Лермонтов , Ф. М. Достоевский , А. И. Куприн,Н. А. Некрасов, И. А. Бунин

(c) ketabton.com: The Digital Library

William Shakespeare, John Milton, Samuel Taylor Coleridge, William Wordsworth, Lord Byron, Percy Bysshe Shelley, John Keats, Emily Dickinson, Robert Frost, T.S. نورو....

پردۍ ژبو یا فارسي ژبو کښلې (لیکي یا کتابونه) لوسته (مطالعه) کوي یا یې پېیلې له یادو یادوي (شعرونه حفظوي). چې شروع درته و کړي ته به وایې نېمچه فارسیوانان یا پنجابیان، عربان، روسیان یا انګلېسان دي.
زما د پښتون پښت نوی نسل او د ادب مینوال په همدومره پوی شي، چې زموږ میرڅمن موږ ته په درنده سترګه نه ګوري، بد مو یاده وي، ټېټ او وروسته پاتې مو بولي، په درناوي مو نه یادوي، نو د هغو میرڅمنو خبره په هره بڼه چې وي، مه منئ!؟ چې خپل یو ژبی (له خپل پښته مو، ورته څهره، یو شان ونه، خوی، دود او په کومه بڼه مو چې زموږ مور ډوډۍ پخوي او په ختری لمونځ کوي په همغه بڼه مو بل پښتون یو ژبی یا بل پښتون ورور هم په ورته کړنه کړ وي). خپل پښتون پښت باید په هېڅ صورت و نه وژنو، موږ داسې ټبر وو چې اسکندر مقدونې مو مات کړی وه، ۳۴۰ کاله وړاندې له میلاد څخه په کنړ اسمار دره کې؛ اسکندر ژور زخمونه خوړلي وو، اسلام دین مو د اسیا په لویه وچه کې رسولی دی او له هیندیانو څخه مو عربان مسلمانان ژغورلي.
همدا زموږ لوی پښتون پښت و چې اوس ټول لر او بر ۷۰ میلونو ته رسیږي، هم دا یو پښت و چې انګریزان مو درې وارې مات کړه، د نړۍ له باچاهۍ مو را وغور ځول، همدو انګریزانو موږ په منځ کې یو خط کش کړ، ترسو چې دا پښتون پښت چې ۷۰ میلونه کېږي نېمګړی، ناتوانه کړي او د نورو لاس ته یې محتاجه کړي.
موږ په ربښت کې که سره یو شو او ټول پښتون پښت سره یو شي نو ۷۰ میلونه په ټوله نړۍ کې یو زورور او بډایه ځواک کېدلی شي او د خپل پښت هر وګړی به مو بډایه شي، هر څه به مو خپل وي بیا به افغانستان لوی کور وي، خپل کوشني بېل شوي کورونه به له خپل لوی کور سره یوځای وي. لکه د پلرونو ۷۰۰۰ کلن پیخلیک چې د پینۍ داسې پښت و چې ښارونه یې ودان کړي وو، عصري ژوند یې وګړو ته تیار کړی وو، دښمنانو ته یې زورورې ماتې؛ د پنده ډک درسونه ورکول، که لر له بر سره ګډ شو، په لر به د لر همغه سرغندوي پښتانه، خان عبدالغفار خان او خان صمد خان کهول واکمن وي، ټولو پښتنو ته به بېشمېره ښېګڼې رسوي، له دوې مخې به بیا لري وي، په ښکاره به لوی کور وي د افغانانو.
د ټاټوبي میلي پېیلو کې همداسې ازانګې شتون لري چې برې یې ترلاسه کولی شئ په زیار سره، هندسي بڼه د هرې بڼې پېیلې د مانا له لوري حرم ته ورته دي، چې یو ټکی یا هېڅ ښکارېږي چې هر څومره یې ببخ لوري ځئ نو ببخ (قایده) یې غټېږي او درندیږي! دا چې د پښتو ادبیاتو له مخې د پښتون پښت هر سیمه په ځانګړي بڼه پېیلې کې ځانګړی سرغندوی (مشهور) نوم لري. لکه لمپاکا (لغمان) په لنډیو، ټپو، ټیکیو، مصریو، نیمکۍ (سروکه، پام) لنډیو، نیمکۍ (سروکه، پام) ټپو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمکی (سروکه، پام) ټیکی‌یو، نیمکی (سروکه، پام) مصری‌یو، لنډی ایزو، ټپه ایزو، ټیکی‌ایزو، مصری ایزو، انکی‌یو، لنډکی‌یو، غبرگی‌یو، پټی‌یو کې او کابل په غزلو کې، غزني د اټن نارو کې، سویل کندهار په نکلونو کې، پېښور په پېړان (نظم) کې، پکتیا په کاکړی‌یو کې او ننګرهار په چاربېتو کې، بلخ په بدلو کې.
نو په خپله یوې لنډۍ چې د ټاټوبي ميلي پېيلي برخه ده په لاندې بڼه وایم:

▲ سترګې رپ رپې دي لېزرې
لیدل یې ګوره د زړه سپینې تختوینه

زما په دې پورتنۍ لنډۍ کې ټینګاره تشبې (موکده تشبې) شتون لري. ټینګاره تشبې (موکده تشبې یا موکده تشبه یا ټینګه، جدي، سختګیره، درست، سمه، پرځای، دقیقه تشبې): چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول (حذف) شوی وي، یا په کې شتون و نه لري ټینګاره تشبې ګڼل کیږي.
په دا پورتنۍ لنډۍ چې سړو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسره کې سترګې له لېزرې سره تشبه کړې ده چې سترګې مشبه، لېزرې یې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ رپ رپې (رپول، رپول) یې د تشبې وجه ده؛ په پاینۍ مسره کې سترګو لیدل د زړه سپینې سره تشبه کړې ده چې لیدل مشبه، سپینې یې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ له سترګو یې تر زړه پورې واټن یا چې د لېوالتیا حس لېږدوي او اثر یې رنګ پړک وړي، نظر یا ګور! یې د تشبې وجه ده؛ ټینګاره تشبې (موکده تشبې) یې ځکه بولم چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول شوی یا په کې شتون نه لري.
پورتنۍ لنډۍ مې د منځپانګې، سکالو، محتوا، موضوع یا مسلې له مخې لاندې ډول لري، له الیده بسپېنې ورکولو سره. بډاینې، غنايي یا بزمي لنډۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay) ده: غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وايي. او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ دي چې د شاعر د احساساتو، عواطفو بیانونکي او ځرګندوی وي. دغه احساسات خامخا د انساني مینې (محبت)، مینه ناك، له مینې ډك، لېوالتیايي (عشقي)، پارونې، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر یا اغېزمن شوي وي.
سکالو یې پر بزم او یا د یادویګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مینه یا لېوالتیا راڅرخي.
بډاینې، غنايي یا بزمي لنډۍ ده.

په درناوي او رټ سپڅلي پښتونولي
ماستر اینجینیر صفي الله فردوس
د وټساپ نرمکالي اړیکه: ۹۳۷۸٦۹۰٤۷۹۹+
بریښنالیک: Safiullah_firdows@yahoo.com
Safiullah.janan@gmail.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. ژبپانګه (وييزپرمه: د کره ليکنې پښتو په پښتو تشريحي وييکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سټه په لاندې لښتيليک کې کښل شوي)

بېلګې:-

وی د ابېڅې په سټه	مانا، د چوپړي ګڼه له ټکی لرونکې کامې او ټکي نه ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.

۱. اې (ا، الف)

ابا:	پلار، د مور خاوند، د مور ځښتن، د مور ساتونکی، د مور ميړه، والد.؛. ۲۱، ۳۱ او ۱۴۰چوپړي کې (مخ پاڼه کې ، مخ کې ، مخ صفحه کې، مخګڼه کې) شتون لري.؛ . ۱۵۸
ابليـس	شيطان ؛. ۴۳ او ۸۸
ابېڅه:	يوه توری، يوه حروف، ښځېنه لړ نوم دی يا مفرده ښځېنه وی ده. لکه:. ا (اې)، ب (بې)، ت (تې). ؛. ۱۹، ۲۰، ۳۳، ۳۵، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۸۰ او ۲۱۰
ابېڅې:	ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابيټ له اې څخه تر يې پورې. لکه:. زمونږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅې: الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زورواله هې(ه يا ـه)، زورکی هې(ه يا ـه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق دوديز: ا؛ غږېز(فونوميک): a؛ نوم: اې (اه، زور)؛ بېلګه: اره، اړ؛ غږېزليک ará, aṛ. ؛. ۳، ۶، ۱۰، ۲۳، ۲۸، ... . او ۲۰۷ چوپړو کې شتون لري (او ۳۱ وارې نور په بېلا بېلو چوپړو کې راغلی دی).
ابېڅی:	يوه توری، يوه حروف، نر لړ نوم دی يا مفرده نر ويکی دی. ا (اې)، ب (بې) ت (تې). ؛ ۱۱، ۲۴، ۱۰۵، ۱۲۶، ۱۷۵، ۷۶ او ۱۸۵ چوپړو کې راغلی دی.
ابېڅي	ډېر نوم د تورو دی نر وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابيټ له اې څخه تر يې پورې. لکه:. زمونږ د پښتو ژبې ٤۹ ابېڅې: الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زورواله هې(ه یا ــه)، زورکۍ هې(ه یا ــه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق). ؛ ۱۷۶

اټکل: نظر. ؛. ۱۳۹

اچیان: د غوایانو هغه جوړې ته وایي چې کروندګر پرې کرونده کولبه کوي. له کده واړه وي او وطني یا لغماني یې هم بولي، ځانګړتیا یې: په بېړه کار کوي او زر ستړي کېږي، د پېرېدلو بېیه یې ارزانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې زیاته ده. دوېیمه بېلګه یې انکیان نومېږي. له کده لوړ وي او زراعتي یا کونړي یې هم بولي، ځانګړتیا یې: ورو کار کوي په ډېر طاقت سره او زر نه ستړي کېږي، د پېرېدلو بېیه یې ګرانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې کمه ده. درېیمه بېلګه یې چېپیان نومېږي. چې چپه ښکرونه لري او کم پیدا کېږي. ؛ ۱۳۹

احمد خان: ۱. د پښتنومیر، باچا ابدالي، دورانی، احمد شاه بابا. ۲. احمد خان زما د نیکه نوم دی چې د لغمان شیخ د محمد ظاهر شاه د پېر د تالبانو لوی مشر د شهید حبیب الرحمن اوستاد. ۳. احمد خان د احمد خان نیکه ملګری مې د لغمان سرغنوی پېیلن شیخ ؛ ۱۳۹

اخته: مشغول. ؛. ۵۵، ۱۶۴، ۱۷۲ او ۱۷۳

ادم ذات: بشر، انسان، ژوی د حضرت ادم (ع) اولاده، اشرف المخلق، بنې ادم. ؛. ۱۳۹

ارو: راګ دی: سا دي دي ګا دي ما نا دي په دي ګا ما پا ني سا. ؛.۱۳۹

اړک په اړک: بغل په بغل، طرف په طرف، تاو را تاو. ؛. ۱۳۹

اړم: د پښتو ژبې سرغندوي لیکوال شاعر محمد اسمعیل اړم پېتار منځنی نوم دی. ؛. ۱۳۹

اړمه: تکیه، پایه، ډډه. ؛. ۱۳۹

اړنګلاندې: اړنګمن، مشکوک، د اشتباه لاندې، اړنګ بړنګ، شک او تردید. ؛. ۱۳۹

اړیکه: رابطه. ؛. ۱۷، ۳۸، ۴۲ او ۱۳۷ (ټول ټال ۱۰ وارې نور)

ازاریان: د ازار جمع ده، خلکو ته مصیبت ورکونکی. ؛. ۱۳۹

ازانګې: انګ. ؛. ۱۳۶

اسارت: غلامي. ؛. ۱۳۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشنا: ملګری، دوست، انډيوال. ؛. ۲۷، ۲۹، ۳۷ او ۲۰۷ (ټول ټال ۳۶ واريږ نور)
ازرده: ډېرزيان رسونکی. ؛. ۱۴۰
اغېزښندني: اثرلرونکي، يکړ يې اغېزښندنه کېږي. ؛. ۵
اکتدار (اقتدار): دوران. ؛. ۱۲، ۳۱ او ۵۳
اکلياتوريس: مندکه، خسته. ؛. ۱۴۰
اکېډمي: دارالتعليم، اکاډيمي، د تعليم جونګړه، د زده کړې کور، اکاډمي، هغه ځای چې الته د افلاطون د مدرسې پيروي او نظرې زده کړې ورکول کېږي. ؛. ۱۴۰
اکۍ: کاکۍ. ؛. ۲۵ او ۸۹
اېلا: خوشې، روان. ؛. ۱۴۰
الګ: بېل، جلا، جدا، اليده. ؛. ۱۴۰
الواک: نظر، تيوري. ؛. ۵
الماسک: تالنده، په اسمان کې د ليکې په بڼه برېښنا ده. ؛. ۱۴۰
امرو: راګ دی: سا نا دي پا ما ري ګا دي ني سا ني سا ري ګا دې سا. ؛. ۱۴۰
انا: نيا، ادکۍ، د پلار مور، د نيکه مندينه، د نيکه ارتېنه، د نيکه مينا، د نيکه ميرمن، د اکا ښځه، د بابا کور ودانه. ؛. ۹، ۱۴، ۱۵ او ۱۸
اندکي: کوشنی فکر، يا کوشنی پام. ؛. ۱۴۰
انکړ: اکر، حالت او وضع (بد انکړ) ؛. ۱۴۰
انګار: سکروټه. ؛. ۲۰ او ۵۵
انګاره: سکروټه. ؛. ۱۴۰
اننګوړې: انارک. ؛. ۱۴۰
اوتې بوتې: بې هوده خبرې، چټې او بې باکه خبرې. ؛. ۱۴۰
اوب: اوبدل يا (بافت). ؛. ۱۴۰
اورپکي: جګړه مار، جنګ اچونکي، وسله وال، د کلاشينکوف ريشته داران. ؛. ۱۴۰
اورغونکی: وزګوړی، د اوزې بچی. ؛. ۱۴۱
اوږدپېری: اوږد پړاوی. ؛. ۱۷
اوږدمنګی: اوږد عمری. ؛. ۱۷
اونيزه: هفته وار. ؛. ۱۴۱
اېنجينېر: يوه فرانسوي وئ ده. هغه څوک چې طبيعت په خبرو راولي، د طبيعت ژبه ده چې زي روح شيان په خبرو راولي، برداښت، طاقت، ظرفيت، څرګند والي او ځانګړنې يې معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته وايي چې د يو شي په باره کې په زهن کې پلان جوړوي او بيا يې د خطونو په واسطې سره کښني يا ترسيم او تياره وي. ؛. ۲، ۳، ۱۷ او ۲۲۱، ټول ۲۱ وارې راغلی دی.

ای‌ينـه: اپنداره، هنداره. ؛. ۱۴

ايستی: وېستلی. ؛. ۱۴۱

ايډال ويس: دولسپانی، ټيکګولی، ټيکوی، يو ګل دی چې ستوري ته ورته بڼه لري، په رنګ سپين دی او داسې غرو يا د ځينګوړا د پربښو په درزونو کې شنه کېږي، دا ګل د سيويس هېواد ملي ګل دی چې وګړي سکي لوبه کوي او په ډېره مېړانه سره لاس ته راوړي چې پيداکول يې ګران کار دی، د دې راوړل د زړه ورتيا نښه ده، دا ګل يو ملګری بل ملګري ته د لاس نښې له پاره ورکوي. ؛. ۱۴۱

ايمام(امام): هغه تن چې په ټول کران کريم د الله کتاب عمل کوي او په دونيوي علومو کې لوړې زده کړې و لري. ملا هغه تن چې کوران(قران) کريم ليکی، لوستل او ويلی و وسي، پېشواء، هغه مير چې کوران کريم ليکی، لوستل او ويلی و وسي، هغه مشر تن چې کوران (قران) کريم ليکلی، لوستل او ويلی و وسي او پرې عمل کوي يا کړليږي.؛. ۸۴

۲. آ

آر: اصل. ؛. ۱۶

آړوتی: شرطی. ؛. ۱۶

آس: اس، اسپ، ډېرنوم نوری يې اسپې ده. ؛. ۷۸ او ۹۳

آند: فکر، نظر، اند. ؛.۱۵، ۳۶، ۴۴ ... . ۱۳۵ (ټول ټال ۱۰ وارې نور)

۳. بې (ب)

بابل: په اېراک يا عراق هېواد کې د ښار نوم دی. ؛ ۱۴۱

بابېز: ناڅيز. ؛. ۱۴۱

ببولالې: هغه شعر ته و ويل کېږي چې په هغه کې د ناوې ښه ستاينه، يادونه او تعريف کوي. د واده په هغه وخت کې وايي چې د ناوې سينګار تمام شي نو پېغلې سر يوه دايره جوړه وي او ناوې يې په منځ کې کېښنوي او ښه ستاينه، يادونه او تعريف يې په شعر کې کوي. نومونړي شعر ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببولالې وايي. پاتې شونې دې نه وي چې د پېغلو په ديرا کې هغه مېرمنې ګډون کوي چې هغه واده شوي او يا کوژده شوي وي. بې مېړوخه او انجونې نه شي کولی چې په نوموړي دايره کې ګډون و کړي. ؛. ١٤٢

بادار: مالک. ؛. ١٤٢

بادرنګ: سبزي ده. ؛. ٧٩ او ٨٩

باغه ګل: د الينګار ولسولۍ کې د کلی نوم دی. د ګمبه او ځخره نومي کليو د سيند نه پورې. د تورئ کلا نه مخ په غره لورته په درځنئ سيمه کې پروت دی. ؛. ١٤٢

بځري: زره. ؛. ۴ او ۴٢

بدرنګه: مخنته. ؛. ١۴٢

بډه: د ماشومتوب ملګری، د کمکيوالي ملګری، وړکيتوب انډيوال. ؛. ١٠، ١١، ٢١ او ١٨٧

برخوردار: کامياب، بهره مند، بريالی. ؛. ١۴٢

بشپړ: تکميل، مکمل، پوره. ؛. ٣٣، ٧٨،... . (ټول ټال ۴٨ وارې نور)

بغبغئ: توروزرې جنګي ځرخي الوتکه، توره کوشنئ ځرخي تياره، توره کوشنئ مرغئ (سمال بلکبرډه). ؛. ١۴٢

بلواګر: شورشي. ؛. ٧٧ او ٢١١

بګئ: ټانګه. ؛. ١۶۴

بنګئ: څارګره الوتکه، څارکښې بېپيلوټه الوتکه. ؛. ١۴٢

بڼ: باغ، فردوس. ؛. ٢، ٣ او ٢٢٠

بوستان: بڼ، وچبڼګی، باغ، فردوس، بهشت، جنت. ؛. ١٢٩، ١۴٢ او ١٨٢

بوژن: دهشت، بلواګري، ډاراچول. ؛. ١۴٢

بوږ: راټول. ؛. ۶

بوږولي: راټول کړي، راټولولي. ؛. ٨ او ٢١٠

بوږم: راټولوم. ؛. ١۴٢

بوږوم: راټولوم. ؛. ۴٠

بولن: معقول، بولنې (معقولې). ؛. ١۴٢

بولنده: کومانده. ؛. ١۴٢

بولندويان: کومندانان.؛. ١۴٢

بيديا: ټټنګ، بيابان، دښته، صحراء. ؛. ١۶١

بيره: تيز، ګړندی، رټ، ځځبېکی. ؛. ١۶٠ او ١۶۵

بېړنئيو: عاجلو. ؛. ١۴٢

بې زبانه: حيوان، کم طاقت، عاجز. ؛. ١۴٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: نمونه، ورته بڼه، مثال. ؛. ۴، ۹، ۱۲، ... . او ۲۰۰ (۱۱ واري نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلي دي)
بېهان: بیهي، بیی، د منو په شکل خیران ګردان پوټکی لري او زېړرنګ. ؛. ۱۴۳

٤. پې (پ)

پار: ساعت، وار. ؛. ۱۰۹
پاتوړی: وارث، اصلي پټساتی. ؛. ۱۴۳
پټون: کشر، وروسته پاتي. ؛. ۱۴۳
پردېس: مسافر. ؛. ۱۲۵
پرلغښتی: ټولوالهیز، سېستماتیک. ؛. ۱۴۳
پرګی: غرنی میوه ده چې قهوهیي او برګ رنګ لري، البته زړي یې خوړل کېږي. ؛. ۱۴۳
پړ: چپه، نسکور، ژېړمخی، زېړمخی، ملامت. ؛. ۵۵، ۱۳۹ او ۱۶۵
پړونی: ښځینه ټکادر، ټیکری. ؛. ۱۶۴
پسد: سم دم، رمټ، جوړ تیار، هوښیار. ؛. ۱۴۳
پښت: نسل. ؛. ۴، ۱۳۶، او ۲۰۱
پښیله: کافیه یا قافیه ؛. ۱۵، ۱۹، ۳۰، ۳۵، ۱۲۶، ۱۷۵ او ۲۰۷
پلاوی: استازی. ؛. ۱۴۳
پلنګ: پړانګ. ؛. ۱۲
پلو: د ټیکري هغه برخه چې په سینه پرته وي او له پیڅکو(څنډو، ژۍ) پیل او د ټیکري تر نیمایی پورې وي. ؛. ۱۷۲
پلوه: اړخه. ؛. ۳۶، ۱۵۰، ۱۵۵، ۱۷۹، ۱۸۶، ۱۹۵ او ۱۹۹.
پلوري: خرڅوي، خرڅلاو، خرڅول، پلورل. ؛. ۸۳ او ۹۰
پنځا: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. طبیعت. ؛. ۱۴۳
پنځه: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. ؛. ۱۹، ۲۴ او ۳۹
پور: قرض. ؛. ۱۴۳
پوروړی: قرضدار. ؛. ۹
پوړ: منزل. ؛. ۳، ۱۴، ۲۲، ۲۷، ۴۱، ۶۹، ۷۶، ۷۷، ۸۰ او ۸۴
پوپک: د ماشومانو یوه بېلګه لوبه ده. هغه خالي دروی چې د ولې وني د نازک ښاخ څخه لرګی د منځ ساکه(ساقه) یا ډډ اوباسي او پوستکی یې پاتې کېږي، چې ورته پوپک وایي. او ماشومان په خوله کې د غنمو دانې او یا نورې وړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانې اچوي او هغه د خولې په واسطه پوپ کوي. چې هغه دانه د پوپک په منځ کې په سرعت سره د نښې طرف ته درومي. ؛. ۱۴۴

پوښتې: پوښت، پوښتنه کول، سوال کول. ؛. ۱۴۴

پوهګړي: روڼ اندي. ؛. ۱۴۴

پيدايښت: زوکړه. ؛. ۸، ۱۵۲ او ۱۶۷

پيسو: مفرده وئ يې پيسه ده، هاميانئ، پيسې. ؛. ۲۲، ۲۵ او ۱۶۰

پېغله: باکيره جلۍ، بې مېړوخه، ناواده. ؛. ۲۲، ۴۷، ۸۲، ۹۴، ۱۱۴، ۱۲۹، ۱۶۰، ۱۶۵ او ۲۱۰

پيمانه: تله، اندازه. ؛. ۱۴

پينۍ: کائينات. ؛. ۸، ۱۲، ۱۹، ۲۲، ۲۵، ۷۵، ۱۳۵او ۱۳۶

پېيله: اشلوک، شبر، شعر، (نظم). ؛. ۱۲، ۲۶، ۲۷، ۳۶ او ۲۰۵ (ټول ټال ۳۰ وارې نور راغلی دی.)

پېيړن: پېيله، اشلوک، شبر، شعر، (نظم). ؛. ۱۲، ۲۵ او ۱۴۷

۵. تې (ت)

تابدان:

تان: درينځه. ؛. ۱۴۴

تېړ: ۱) تشکيل، رغونه، جوړښت، ۲) خوی، رويه. ؛.۱۵

تېړان: پړی، رسۍ، عوبدل شوې لومه. ؛. ۱۵۹

تراڼ: بونجی (مونجی) هغه څوک چې پزه پيته کوي او لنډه وي يې، پيت پوزی. ؛. ۱۴۴

ترخان: پيل، شروع، بريد. ؛. ۶، ۸ او ۹

تروګی: د لرګي چينچی، هغه څوک چې له ماليې څخه معاف وي. ؛. ۱۴۴

تاړاک: يو ډول ګيا ده چې غوا يې و خوري پرسبږي. ؛. ۱۴۴

تړانګه: ټول وژنه، عام وژنه، قتل عام. ؛. ۷۹

تعليم قدم (کدم): دره. ؛. ۱۴۴

تـل: شيړم حالت د سيستم دی، کې ورته وايي:- کله چې ګور پای ته رسي تعليم قدم پيلېږي. بيا شپه ميري سره په ګډه وايي يو!، خپلو پخښو ته ډب ورکوي. بيا وايي دوه! بيا خپلو پخښوته ډب ورکوي. بيا وايي درې! بيا خپلو پښوته ډب ورکوي. ؛. ۱۴۴، ۱۷۴، ۱۹۰ او ۲۱۲

تـل: ببخ، ژورتکی، ژوره نقطه. ؛. ۱۳۶

تمکه: همېشه، دايم. ؛. ۵۶، ۷۰ او ۹۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمکه: يو راز زهر او شيدې لرونکې بوټی، يو ډول غرنی بوټی دی چې د زهر پې لري. ؛. ۱۴۵

تمن: زهري شيدې کونکی. ؛. ۱۴۵

تنځرو: اشخار، تمنه، د اشخارو د بوټی څخه جوړه شوې پلنه چکۍ چې د صابون په ځای استعمالیږي. ؛. ۱۴۵

تنډوس: تمځرو، تنزرۍ، تمزری، يوه مرغۍ ده چې خوندوره غوښه لري. ؛. ۱۴۵

توتان: يو ډول ګیاه، يو ډول واښه دي چې د پسرلي په موسم کې راټوليږي. ؛. ۱۴۵

تود بڅری: تازه ميوه ده، د توت ډېرنوم. ؛. ۱۴۵

تور: پروتون. ؛. ۱۴۵

توران: په پړتيا تورن، ملامتيا. ؛. ۱۴۵

تورايته: تور کندهاري انګور دي بيخي تور. ؛. ۱۴۵

تورتوړو: يوه ډول تورانګور دي چې لږ شان سوروالی هم لری. ؛. ۱۴۵

تورتيلی: ګونګی. ؛. ۱۴۵

توركوټا: لمر سوځلی، هغه سړی چې تک تور وي، تورسوی شی. ؛. ۱۴۵

توره پانه: د ځای نوم دی چې د لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ مخې ته پروت کلی دی، د لغمان ولایت په مرکز کې شتون لري، یا د تورکوټه. ؛. ۱۴۵

توره خړه: بنفشه، يو ډول بوټی دی چې ارغواني رنګه ګل لري. ؛.۱۴۵

تورم: سهار وختي. ؛. ۸۷

توروټکو: د موسيکی يا د ډمتوب يوه اله د چې پوکوي يې او د تولۍ په شان اواز اوباسي.؛. ۷۶

توريشانه: د تورو نقطو جمع ده: قران کريم، مقدس کتاب، او پښتانه يې د الله تعالی له لوري رالیږل شوې مقدس کتاب قرآن پاک چې د حضرت جبرائيل امين ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی دی بولي. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی. ورته وايو او منوونکو ته يې مسلمان وايي. الله تعالی مونږ ته له يو لړ شيانو څخه په کلکه منه کړې يو چې هغه حرام دي او نه به يې کوئ: په ځمکه کې فساد، د پردو خبرې منل، يهودو او عيسويانو نه پيسې اخستل او لاس ورسره يو کول، د مسلمانانو وژل، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوږ غوښه خوړل، د یتیم مال خوړل، ظلم، منافقت،...
او له هغه سره شریک نیول دي. او بل لړ شیانو یې حلال
ګرځولي دي چې همیشه به یې کړئ: د انسان درناوی، د
پلار او مور درناوی، بېوزلو، مسافرو، لاروړکو،
کوشنیانو، سپینږیرو ته خواړه او اړي بابرول، یووالی،
لمونځ، روژه، زکات، حج، یوازې او یوازې د الله تعالی د
رضا له پار جهاد، ښه صلوک، ښه رویه، ارام خوراک
کول په ټیټ اواز غږېدل، د مشرانو احترام، پاک خواړه
خوړل، جغات، د مور اوپلار په وړاندې د اوف کلمه هم
نه ویل. ؛. ۸۴

توژن: تور بخنه، تورنګی. ؛. ۱۴۶

توکي: دوران، پریود. ؛. ۱۴۶

تولندی: موټر، لکه بګاتې، لمبرګیني، لکسیس، تیوټا او بنس تولندي
. ؛. ۲۲۲

تومن: شیرګرم، تړم. ؛. ۱٤٦

تونده: غوړه مړی. ؛. ۱٤٦

تېرې ګل (تیرګړی): د مهترلام په ولسوالۍ، د لغمان په مرکز کې د کلي نوم
دی. له مریم کوړې نه کوز لورته
(نوټ: نوموړې پرتې او اوارې سیمې پېخلیک دی. د
شپاړسمې پېړۍ سرونه وو، د کروندو د کرکیلې د مالیاتو
غونډولو راپوروونه چې به سلطانت ته ورتله نو د دې
ختېځې پرتې او اوارې سیمې چې د الینګار او الیشنګ د
سیندونو او تړانګو په غاړو کې وې افغانستان باله، او نومه
وړی نوم به بابا ته ډېر خوند ورکاوه. او وروسته سلطان
احمد شاه بابا ابدالي دوراني د ټول افغانستان نوم کړ، چې
تر اوسه پورې پرې یادېږي.)
نو یو هندو سوداګر چې نوم یې تېرې ګلې نومیده او همدې
کلي کې اوسېده.
د وخت په تېرېدو سره نوموړی تیرګړی شو. او بیربل
هندو انګړ هم په همدې کلي کې وه. هغه وخت چې سلطان
احمد شاه بابا ابدالی دورانی له هندستان څخه راستون شوی
وو، نو ډېری ګڼه هندوان ور سره راغلي وو او په دې کلي
کې ژوندګړشوي وو. ډېری ګڼه وګړي په دې اند دي چې
نوموړی له پخوانه د تېري ګل په نوم وو او وروسته
تیرګړی شوه. د لغمان زوړ ښار یې هم بولي. ؛. ۱٤٦

تیندار: د تره ښځه یا کاکۍ. ؛. ۱۷۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. ټې (ټ)

ټاټوبي:. د پېل پېر مېنه، لرغون د زوکړې ځای، د پښت د ډېرودو ځای، هېواد، وطن. ځ. ۵، ۶، ۹، ۱۰ او ۲۲۱

ټپټپی:. موټرسيکل، موټرګارډ. ځ. ۱٤۷

ټپه: د وی يا ويکيي له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوې سرې پيېلې (پېيړن، اشلوک، شېر يا شعر) ته وايي چې د ټپ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډک شېر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ئ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم ټېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټپې د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د ټپې توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره، يه الکه، يه پښتونه، يه کربانه، کنه او داسې نور... .)،

د پښبلې يا قافيې کلمې يا غونډلې نه لري. خو د دوېيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټپه بايد د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنده ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، ټپه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پيېله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټپې په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرتولو ټپو، باندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه رښت (دودی یا قانون) د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټپې لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې ټپې، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۲۹، ۳٦، ۳۹، ... . ۲۰٦ (ټول ټال ٦٥ وارې نور)

ټپې: ټپه یې یوون نوم دی، یا مفرده وۍ یې ټپه ده او ټپه ډېرنوم ټپو (نارینه وۍ) او ټپې (ښځېنه وۍ) کېږي. ؛. ۱٦، ۱۷، ۱۸ ... . ۲۰۸ (ټول ټال ۳٦۴ وارې نور)

ټپه ایزې (ټپیزې): د وۍ یا ویکیي له پامه ټپه ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګټلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټپه ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ. لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټروییکي، سټربل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښني، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، ښنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ويل کېږي او د ښپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښتو کلمي يا غونډلي لړې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېيمې او درېيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ايزه بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ،هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودي، ،ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم، ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، ټپه ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېيمه مسره يې ۱۳ ښپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ايزې، د لومړی او دوېيمې مسرې ځلورمه او اتهمه ښپه او د درېمې مسرې ځلورمه اتهمه او دولسمه ښپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه ښپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم ښپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا لنډۍ ايزې مېچې د ښپيزه او خجيزه ټولوالي سره سره پر يوه نازورنه ښپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي ښپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې ښپې خوږغږي د ټپه ايزې مېچې د ښپيزه او خجيزه ټولوالي ترڅنګه د ټپيزې يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه ښپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني توکونه په يوه پير کې له دغو درېوارو ښپو څخه هره يوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خوږ.غږ.ي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفونی (euphony) بلل کېږ.ي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره ستېه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ. څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره ټپه ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پېیله له درو سره ټپ یا درو سره زخم یا درې زخمه یا درې ټپه، درو سره ټپه ایزې، څلور سره ټپ له څلور سره ټپه ایزې سره، پېنځه سره ټپ له پېنځه سره ټپه ایزې سره، شپږ. سره ټپ له شپږ. سره ټپه ایزې سره، اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ایزې سره، اته سره ټپ له اته سره ټپه ایزې سره، نهه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ټپ له نهه سره ټپه ايزې سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ۶. ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰ او ۱۵۱

ټاپی: ۱) په نښه شوی، ټاپه شوی۲) په ټکو لوخسی (خصی) شوی، ټپي شوی، ټکيدلی. ۶. ۱۵۱

ټاپن: مهر لګونګی، ټاپه کونکی، چاپه کونکی. ۶. ۱۵۱

ټاټ: افسوس، ټاپ، ارمان، اوسوز، اوسوس. ۶. ۱۵۱

ټانټس: کم عقل، شوده، ساده، ناپو. ۶. ۱۵۱

ټانټوری: ټانټور، ټاندور، د څپياکې (چاپکو) ټوټې چې نغري کې يو دبل دپاسه اېښودل کېږي او په اسانه اور اخلي. ۶. ۱۵۱

ټبر: کورنی، کهول. ۶. ۲۴، ۳۷ او ۱۳۶

ټبوټبوک: غرنی بلبل. ۶. ۱۵۱

ټپر: سونډي ټوکر. ۶. ۱۵۱

ټټر: سينه، ټټری. ۶. ۹۶

ټټنګ: ۱) دښته، بيابان، ميره ، وچه دښته ۲) خالي لاس۳) د افغانستان په ختيځ کې د يو ځای نوم دی. ۶. ۱۴۲، ۱۶۱ او ۱۹۲

ټګمار: دوکه ورکونکی، غلط توونکی، ټېر وېستونکی، خوله په سروونکی، چل ورکونکی، فريبکار. ۶. ۱۵۱

ټنډان: پلن، پړسيدلی. ۶. ۱۵۱

ټنډه: وچولی، تندی. ۶. ۱۵۱

ټنګ: انګ، انګ لرونکی اواز، د بدبختی زيری. ۶. ۱۵۱

ټوکان: د تخرګ لکړه، امسا، ټاپوړی. ۶. ۱۵۱

ټول: واړه، درست. ۶. ۳، ۴، ۵،... . او ۲۲۱ چوپړی (ټول ټال ۳۵۹ واري نور دا وی په بېلابېلو چوپړو کې شتون لري.)

ټولګو: صنفونه، ټولګي، ټولګی يکړ نوم دی. ۶. ۱۵۱

ټولګوالو: هم صنفيان، ټولګيوال. ۶. ۱۵۱

ټولګی: صنف، کلاس. ۶. ۱۸۹

ټولواله: سيستم. ۶. ۴۰ او ۱۶۶چوپړی

ټيټ: کوز، لاندې. ۶. ۱۳۶ او۱۴۶

ټيټه: سويي لوړې، کوزې، لاندې. ۶. ۵۲، ۸۵ او ۱۲۵

ټيکی: د وی له پامه ټيکی هغه دوې سرې پېيلې ته وايي چې د ټيک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ئ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټيکی د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د ټيکی توکي دي لکه: وی، او، نو وئ!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وئ!، ای!، وه الله وئ!!، وا وی، وای وای، وروره!، يه پښتونه!، په کربانه، کنه ... .،)، د پښبلې (قافيې) کلمې يا غونډلې نه لري. خو د دوېيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټيکی بايد د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي. ټيکی د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېيله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټيکی په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرټولو ټيکيو، باندې يوه رښت د تطبيق وړ دی، ياني داچې د هرې ټيکی لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټيکی د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د دوېيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۲ چوپړی او ۱۰۰ وارې نور راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټیکۍیو:	ټیکۍ یې یکړه وۍ (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د ټیکۍ ډېر نوم دی. ؛. ۲، ۱۶، ۱۱۷... . (۱۹ وارې نور راغلی دی)
ټیکۍ ایزې (ټیکیزې):	د وۍ یا ویکیي له پامه ټیکۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوهیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټروییکي، ټروییکي، سټربل، اوسټربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله ویۍ!، وۍ، او، نو ویۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله ویۍ!!، وا وۍ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې...)، نومړي ټول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ويل کېږي او د ځپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښتو کلمې يا غونډلې لړې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېيمې درېيمې، څلورمې او پينځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره ټيکی ايزه بايد د ه (زمور خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، لنډی ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
او د لومړی ټيکی ايزې څلورمه او د دوېيمې ټيکی ايزې پينځمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې ټيکی ايزې، د لومړی او دوېيمې (د پورتنی څلور سرې مسرې درېيمه، او د پينځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې (پاينی مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا ټيکی ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالې سره سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستی نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او څلوېښتمه (د پينځه سره ټيکی ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) څپې خوږغږي د ټيکی ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالې ترځنګه د ټيکيزې يوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاينې ټوکونه په يوه پير کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او څلوېښتمه
(د پېنځه سره تيکی ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له يوه څه اغېز سره تيکی ايزې ته يوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کېدای شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ايزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ څپې ولري، د ديفتنګونه او پارنويکي سره، خو له نيمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هايکويۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېښتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې ټول په ډېرى بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره.
نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی يا ګړندی فرق يې وکولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.
د تيکۍ ايزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لرې ۳۱ څپېزې وي، څلور سره تيکۍ ايزې ۴۰ څپېزې وي، پېنځه سره تيکۍ ايزې ۴۹ څپېزې وي، شپږ سره تيکۍ ايزې ۵۸ څپېزې وي، اووه سرې تيکۍ ايزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶۷ ځپېزې، اته سره ټيکې ايزې ۷۶ ځپېزې وي، او نهه سرې ټيکې ايزې يې ۸۵ ځپېزې وي او لس سره ټيکې ايزې ۹۴ ځپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره ټيکې ايزې ۴۰ ځپېزې رانښلولې لړۍ لري او څلور دانې وويل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سټه ولاړ راځي، ډېرې ښې يې اته سره ټيکې ايزې ۷۶ ځپېزې وي چې دوې دانې وويل شي، ښې به بيا درې سرې ټيکې ايزې دي اته دانې يا دولس وويل شي، لړې ښې بيا پينځه سره ټيکې ايزې يا پېنځيزونې ټيکې ايزې دي چې پينځه دانې وويل شي ښې راځي، دا بيا له څلورو دانو شپږ. سره ټيکې ايزو سره خوا په خوا ځای نيسي.

د دې له پاره زما ځېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره ټيکې ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څلور او پينځه سره پېيله له څلور سره او پينځه سره ايز ټيک، پينځه سره رټ رمټ ايز يا پينځه سره سم برابر ايز او ايزې سره تشبع کوم، چې ورته ټيکې ايزه وايي، په دغه ډول ځېرې لري، درې سره ټيکې ايزې، څلور سره ټيکې ايزې، پينځه سره ټيکې ايزې، شپږ سره ټيکې ايزې، اووه سره ټيکې ايزې، اته سره ټيکې ايزې، نهه سره ټيکې ايزې او لس سره ټيکې ايزې... . په ښه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناويتوب درناوې ته چې په همغه شپېو او چارپېريال کې ويل کېږي نوموم يې. ټولې ځنګېرنې يې د ښادۍ د دې شپېو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، يوازې د ناوې ستاينه په کې کوي همدغه چارپېريال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ؛. ۱۵۳ او ۱۵۶

۷. جې (ج)

جانان: زما ريضائي نوم دی، زما ريضايي مور را باندې جانان نوم ايښی و، په دغه نوم به يې نوموله، ۲:) لالی، لېوال معشوق، حبيب، محبوب. ؛. ۴۷، ۴۸، ۵۱ او ... . (ټول ټال ۶۳ وارې نور.)

جرګه: د پښتنو دود مجلس چې الته فيصله کېږي. ؛. ۲۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

جغات: کوشش، ربړ، زیار، زحمت. ۶. ۱۵، ۱۴۶، ۱۸۵ او ۱۸۸
جګړې: جمع وی ده جنګونه، مفرده وییکي یې جګړه. ۶. ۲۱، ۲۵ او ۳۷ چوپړی.
جګړه: جمع وی یې جنګونه، مفرده وییکي یې شخړې. ۶. ۱۴۰ او ۱۵۷ چوپړی
جلا: بېل، جدا. ۶. ۱۵۷
جګا: (جګه)، کور. ۶. ۱۵۷
جلګۍیو: د جلګۍ مشابع ده چې د چمن وابنه دي چې څرکا لري. ۶. ۱۵۷
جنبان: لړزنده، لړزېدونکی. ۶. ۷۸ او ۹۳
جوګر: څېره، جونګړه . ۶ ۷۸ او ۹۳
جولا: غالی اوبدونکی، ټوکر اوبدونکی. ۶ ۱۷۳
جیجرۍ: کوزړۍ، کوزلۍ، د خاورو ګډوۍ، د خاورو ګډوه، د خاورو هغه لوښی چې لاستی لري اوبه په کې څښلی کېږي. ۶ ۷۸ او ۹۳
جیجکې: جمع وییکی دی د جیجی، هغه مرغۍ دي چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ۶ ۱۵۷
جیجی: د یوه مرغه نوم دی، هغه مرغۍ چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ۶ ۱۵۷
جیجیونتی : د موسیکۍ د کماچ ټاټ یو راګ دی، رکهب یې با دي دی په دوو ګندهارو (کومل ، تیور) او دوونکهار و ویل کېږي، ارو، امرو . ۶ ۷۸ او ۹۳
جیل خانې: زندان، بندیخانه. ۶ ۱۵۷
جیویش: هود، یهودي، بني اسراییل، د لغمانی بلا (بلحه) زامن. ۶. ۷۴

۸. چې (چ)

چاڼ: ستره، پاک، صاف شوی، پاک شوی، غلبیل شوی، کره شوی. ۶. ۱۵۷
چامبېل: جمبېلی، چامبېلو یې ډېر نوم دی، چلمېلي، یو ډول سپین ګل دی چې ډېر ښه بوی لري خوسپین یې ډېر پیدا کېږي. ۶. ۱۵۷
چانډو: یو ډول نشه ده چې افین (اپیم، تاریاک) په اوبو کې پخوي اوچلم کې یې څکوي. ۶. ۱۵۷
چپاول: ګوښه کول، چورول، تالاکول. ۶. ۱۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

چپېټ: ۱) چپېټ، ټوکمار، ټوکي، مسخرهچي، ټوقي، ملنډي، مسخره کونکی، دوړه مار ۲) کړتو، قړتو، قړتن، غورتن. ؛. ۱۵۸

چپېټ: ۱) تکړه الک، غټ الک، تندرسته سړی ۲) څرګنده، ښکاره، معلوم، چپټه. ؛. ۱۵۸

چټي په چټي: هسې بې فائیدي، محضې محضې. ؛. ۱۵۸

چرسي: له چرسو تن، هغه تن چې چرس څکوي، نشه کونکي مواد دي. چرس. ؛. ۶۸

چرلنډی: خاکساری، متواضع، چرلنډ. ؛. ۷۸

چرلنډی: متوازن، خاکسار. ؛. ۸۵

چغځې: مغز، مغځ. ؛. ۷۴

چغشکې: د ماشومانو کوچنیانو ځلمیانوښنې، د ماشومانوښنی، کوچنیانوښنی، ځلمیانوښنی. ؛. ۱۵۸

چوپړي: چوپړی یا مخ، پاڼه، ورقه، صفحه یې یکړ وي ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۶، ۱۰، ... . ۲۲۰ چوپړی (۱۵ واري نور ټول ټال کښل شوی.)

چوپړی: مخ، پاڼه، ورقه، صفحه لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ... . ۲۲۳ (ټول ټال ۲۲۳ وارې نور کښل شوی.)

چارمغز: غرنۍ میوه ده چې ګرد شکل لري. البته پوټکی او مغزیې خوړل، غوځان. ؛. ۱۸۲

چناک: چېناغ، یو نوع شرط دی، چې د چرګ د سینې دوې شاخه هډوکي په ماتولو سره پیل کېږي، دوې تنه یې په دې موخه تړي، چې د زهن چټک تیا، زکاوت پکې معلومه وي. دواړه تنه په دې ښېلګه سره تړه تړي چې که هر څه ما تا ته لاس په لاس درکاوه نو د هغه سیز له نیولو او اخستلو نه وړاندې به راته یاد وایي. که یاد بې و نو له نیولو وړاندې ورته واي چې یاد، که هېر یې و، مقابل لوری ورته وایې چې ,, ستا هېر زما په یاد.،،
نو په دی حالت کې چې یې سره په کوم څه باندې شرط تړلی وي هغه به ورکوي. لکه: وړو او غریبو د چېناغ ګټلو ناغه: ښېلګه- اینداره، ږومنځ، د بوټانورنګ، کالي، لونګۍ، پکول، د میلې مصرف.
ځوانانو او مینو د چېناغ ګټلو ناغه: ښېلګه- نوی کتابونه، ښه قلم، غوږکی، ټېسوټ ساعت، کمپیوټر، د سرو زرو ګوته، له ټنډې مچه، په زړه پورې ختي او کالي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شتمنو د چېناغ ګټلو وبه: بېلګه- د ښادی مصرف، موټر، د لوړ پوړو ودانیو کور، د حج مصارف، په نړیوالو هوټلونو کې مېلمستیاء، د باندنۍ هېوادونو د ډیسکوټیک مصرف، باندنۍ هېوادونو د قمارخانو مصرف پری کول.
؛. ۷۵

۹. ځې (ځ)

ځاځ: غصه، قهر. ؛. ۱۵۹

ځاځل: قهرول، په غصه کول. ؛. ۷۸ او ۹۳

ځانځارونی: ځاریدونکی، فیدایي، قربانیدونکی. ؛. ۳۱۰

ځانګړې: خاصه. ؛. ۱۵۹

ځانمرګی: ځان وژونکی، انتهاري، خودکش. ؛. ۱۵۹

ځانمنی: کړجنی، مغرور. ؛. ۴۰ چوپړی

ځدرانې: ځدران په پکتیا کې د یوه نامتو او مشهورې قبیلې نوم دی.
؛. ۱۵۹

ځغ: غویانو په اوږو یې ږدي، سپاره تړ، موټې، پال، تیر، رسی(تپړ)، ځونډي او غویه کنټرول وي. ؛. ۲۲ او ۲۵

ځغونځونکی: په ډېره اوبی ترتیب ګڼه ګوڼه راوستونکی. ؛. ۷۸ او ۹۳

ځلان: ځلانده، درخشانه. ؛. ۱۶۴

ځواکونه: پوځ، لښکر. ؛. ۱۵۹

ځنځوونکی: څاڅکی څاڅکی تویونکی، ټکی ټکی کوونکی، څڅوبی کونکی، قطره کوونکی. ؛. ۷۸ او ۹۳

ځینګر: ګڼي. ؛. ۱۵۹

ځینګوړا: لغمان ولایت د الېنکار ولسوالۍ، د نورلام بابا کلي سر ته لوري ته یو دنګ سپین په واورو پټ د اوږدو پرښو لرونکی غره څوکه ده. ؛. ۱۴۱

۱۰. څې (څ)

څاڅکی: څڅوب، چکک، څکک ، څڅیدنه، څڅوبی، قطره، څڅواکۍ. ؛. ۱۵۹ او ۱۶۰

څار: کتوکه، تعقیب، تر پام لاندې ساتل. ؛. ۱۵۹

څارل: تعقیبول. ؛. ۷۸ او ۹۳

څارکښې: پلټونکي، ډډونکونه، پلټنه کونکي، کتوکي، هغه وګړې چې د باز په بڼه رټه، رمټه، چابکه، تېنګه منګولې لرونکې وي او د ځېرکو کړنو پوهه و لري. ؛. ۱۴۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځارګره: کتوکه، ډډونه، د ځانګړو خدمتونو جلۍ، هغه پېغله چې د ټاټوبي د غلتو هامیانۍیو، ورانکارو، د ټاټوبي د رښت نه منونکو مخه نیسي. ؛. ۱۴۲

ځارونکې: پلټونکې، تر پام لاندې رواوستونکې، هغه جلۍ چې د باز ځخه تېزې سترګې او پام و لري چې ټاټوبي د غلتو هامیانۍیو، ورانکارو، د ټاټوبي د رښت نه منونکو په پټه او ښکاره ترلاسه کوي. نر یکی نوم یې ځارونکی او ډېر نوم یې ځارونکي دی.؛. ۱٦۰

ځاړي: بې اتفاقي. ؛. ۷۸ او ۹۳

ځپان: د اوبو توپان. ؛. ۷۸ او ۹۳

ځپاڼ: کتار، قطار، صف، چیل. ؛. ۷۸ او ۹۳

ځپرکی: فصل، برخه. ؛. ۱۹۲ او ۲۱۴

ځپوځو: ځپوځی، خاپوړی. ؛. ۱٦۰

ځپیز: ځپه ییز، ښځه نوړی یا ښځه نوم یې ځپیزه ده. ؛. ۳٦

ځپیزو: ځپه ییزو. ؛. ۱٦۰

ځځلو: سجدو. ؛. ۱٦۰

ځځلې: سجدې، مفرده وی یې ځځله یا سجده ده. ؛. ۸۴ او ۱۸۲

ځځبېکی: ګړندی، چټک، تیز، ژر، رټ، بیړه. جمع وی یې ځځبېکي ؛. ۱۴۲ او ۱٦۵

ځځوبکی: ځځواکی، قطره، ځاځکی. ؛. ۱٦۰

ځځځځکي: د اوبوپوکڼی، د اوبوپړومبی، بړبوکی. ؛. ۱٦۰

ځربولیړه: غټول کېړه، چاغول کېړه. ؛. ۱٦۰

ځرخباڼ: بازینګر، ځرخبانی. ؛. ۱٦۰

ځرګړو: ځرګړی، یو نوع غرنی بوټی دی، چې تارتار وابنو په شان دی، په زړه پورې بوی لري او اکسره د کوټو په غولي او جماعتونو کې یې د فرش له پاره اچوي لکه بروځې. ؛. ۱٦۰

ځرګه: بزبو، ترړی، حق دوسته مارغه، یوه ډول مرغی ده چې د شپې له خوا ځان په ونه کې ځوړند وي او حق نارې وهي. ؛. ۱٦۰

ځېرمه: ځرمه، نږدې، کم وخت. ؛. ۱٦۰

ځرو: د اور رڼا. ؛. ۷۵

ځکل: ۱) کم واټن، لږه فاصله، لږه لاره، ۲) ځښل، چښل، چیینل، چیکل، ۳) ځکل: په ژبه د یو شي کیفیت. ؛. ۷۸ او ۹۳

ځکل: د یو شي خوند کتل په ژبې سره، د یو شي کیفیت معلومول. ؛. ۱٦۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

څکه: څکاکه، روزي، هغه څه چې خوړل کېږي. ۶. ۷۸، ۹۳ او ۹۵
څلنۍ: چهار شنبه. ۶. ۱۶۱
څلورڅنډی: څلورکونجي، اطاق، کوټه، خونه. ۶. ۲۳
څلور لارې: چوک. ۶. ۱۶۱
څلی څولی: ۱) لوړې ژورې، څلې څولې۲) د لارې توښه. ۶. ۱۰۶ او ۱۶۱
څلېړ: د بېديا تالاو، د صحرا تالاب، د مېرې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډنډ، د تېتنګ حوض، د ښتې ډنډ، په دشته کی ډنډ، په تيتنګ کې ډنډ، په بيديا کې تالاو، جووړ، ترپلی، اود. ۶. ۱۲، ۱۶، ۲۱۸ او ۲۲۳
څورلېڅ: څورلېڅی، چورلېڅ، لټ، محور. ۶. ۱۶۱
څمڅه: د ځمکې په مخ درځ (درز) یا د ځمکی په مخ چاود. ۶. ۱۶۱
څمغېلی: وړه او زړه خيمه، وړه او زړه کيږدۍ، ۱: څپره، شيشی، برلک ډوری، د مرغانو شکنو (شکانانو) او نورو ځناورو د ډارولو دپاره په پټي او فصل کې درول شوی وي. ۶. ۱۶۱
څمغېلي څمغېلي: وتره (ځمکه)، وچه او لمده ځمکه. ۶. ۱۶۱
څنګزان: په ډډه، په اړخ، په یوه طرف. ۶. ۱۶۱
څو تر څو: ترڅوپورې، تر څومره پورې، ترڅومره زمان پورې. ۶. ۱۶۱
څورله: خنځير، خنزير، سرکوزی. ۶. ۱۶۹
څورلېڅی: لټ، محور. ۶. ۱۶۱
څوسيس: جاسوس، سوسيس، د ميرڅمن پټ مالومات، ځای، کچه، له ليکې شاته شتمني او ځواک پېژندونکی، دښن څارونکی. ۶. ۱۶۱
څوکړ: کوڅه، چوکړ. ۶. ۱۶۱
څوګير: انتظار کې ناست، منتظر، په څوکۍ ناست، د ښکار په طمعه ناست ښکاري. ۶. ۱۶۱
څولسيزې: سو دپې لس، لس کاله. ۶. ۱۶۱
څه او څه: پلانی او پلانی. ۶. ۱۶۱
څه نه څه: کم او زيات، لږ او ډېر. ۶. ۱۶۱
څښتن: الله، رحمان، رحيم، ساتونکی، الله تعالی، رب.۶. ۷۴، ۷۹، ۸۰، ۸۱ او ۱۹۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. خې (خ)

خاوند: بر، خاونده!، رب، الله، څښتن، ساتونکی. ۴. ۵۱، ۶۵ او ۷۸

خاوند: مېړه، ساتونکی، شا يا شاه. ۴. ۷۸، ۹۰، ۹۳، ۱۳۸ او ۱۷۴

خپنځېدو: خپنځېده، په ځمکه اوارېدل، په ځمکه تښته کېدل. ۴. ۱۶۲

خپڼ غوړی: غوړنرمی، غوړپوستکی، د غوړپېڅلی، د غوړ پوڅکی.۴. ۱۶۲

ختبځ: شرق، لمر خاته، هغه ځای چې لمر ترې را پورته کيږي، هغه سيمه چې لومړی پرنورو سيمو رڼا او روښانايي خپروي. ۴. ۳، ۱۶، ۳۲، ۳۶، ۱۳۶ او ۱۵۱

خځوک: خخوکی، د ځمکي مخ چاودنه. ۴. ۱۶۲

خچلی: ټپله کړی، پورې وهلی، اچولی، غورځولی، پورې وهل شوی. ۴. ۱۶۲

خدايږو: په الله قسم، په الله سوګند، په څښتن تعالی سوګند، په څښتن قسم. ۴. ۹۵ او ۱۰۶

خدريوان: هغه څوک چې د کلي مالونه بيايي او بيا ترې د مال په سر ډوډۍ غواړي، خدری، د غوبه ډوډۍ، غوبانه ډوډۍ. ۴. ۱۶۲

خدړ: ګدا، مسکين، خوار، غريب. ۴. ۷۳ او ۸۰

خدشه: شوکاره، په نوکانو ګرول. ۴. ۱۶۲

خدعه: دوکه، فريب، چل. ۴. ۱۶۲

خرپته: يو ډول خړرنګه واښه دي چې اواره دښته کې شنه کيږي، نری پاڼې لري او خلک يې خوري. همدارنګه د پېچ مرض يا د نسناستي دوا ده. ۴. ۱۶۲

خرپياڅه: يو ډول بوټی دی چې سپين ګلان کوي او نری اغزی لري. ۴. ۱۶۲

خرټی: غونډ، ګردی. ۴. ۱۶۲

خرټسکی: يو ډول بوټی ببخ چې ګرد يا غونډ منډ شکل لري او تريخ خوند لري. ۴. ۱۶۲

خرډګ: يو ډول سارنی بوټی دی چې پلنې او لويې پاڼې لري. ۴. ۱۶۲

خرډيګ: د بوټي نوم ده، موږکی، هغه کوشنی لرګی چې د مرغۍيو په دام (تلک) کې وي او ډوډۍ يا غوښه يا بل شی په پېل کيږي. ۴. ۱۶۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلې ۱٦٣ چوپړی

خر زوره: یو ډول وابنه دي چې دوه جلګه او شین لریو دا وابنه په ژمي کې څارویو ته ورکول کېږي. ؛. ١۶٣

خرسومبه: پښې (رواش) غونډۍ یو بوټی دی چې په غره کې ساره اوشګلن ځای کې شین کېږي، په اوړي کې تازه په تازه خوړل کېږي او په ژمي کې حیواناتو ته د خوراک په ډول ورکول کېږي. ؛. ١۶٣

خرسونه: د خرس جمع ده، یو ډول خوشبویه وابنه دي چې د ریشکې (ریشقې) په شان تخم کوي او خلک یې خور وا ته ور اچوي. ؛. ١۶٣

خرغوږی: خرغوږ، یو ډول خړ رنګه پټ لرونکی بوټی دی چې خلک یې د ځینو ناروغیو له پاره استعمالوي. ؛. ١۶٣

خرغوله: یو ډول بوټی دی چې د ویالو په غاړه کې شین کېږي او ځینې خلک یې پخوي، همدارنګه د هغه دانو له پاره چې سر یې نه وي وهلی د ملهم په ډول استعمالوي. ؛. ١۶٣

خرغینی: خرډګی، خرګی، خریږی، یو ډول مرخیږی، ګوڅی (د هنوانو ستوری، کاپرخولی، لیوه پسکی) دغه ډول مرخیږی نه خوړل کېږي. ؛. ١۶٣

خرمیږی: یو ډول نبات دی چې په سارا کې شین کېږي، که له ځمکې را وکښل شي په ولیو (ریښو) باندې یې ژولې نښتي وي. ؛. ١۶٣

خرواړه: یو ډول سارانې سابه (ساک) دي چې سورګل کوي او د پسرلي په سر کې پیدا کېږي. ؛. ١۶٣

خروړک: یو ډول سارانې سابه دي چې سپین او سره ګلان کوي د پسرلي په اولو وختونو کې پیدا کېږي او اومه خوړل کېږي. ؛. ١۶٣

خروه: د شین شوبی (شمشوبی) په څېر یو بوټی دی. (بل لوري ته انسان هر بوټي او پانې خوړلی شي خو چې غوړ و نه لري. لکه څېړی، نارنج، بلېټی یا روسی وله او داسې نور) ؛. ١۶٣

خره کی: یو ډول اغزی دی چې خلک یې په ژمي کې د پسونو له پاره وچوي. ؛. ١۶٣

خره واژ: یو ډول سابه دي چې د جوارو د بمبل په ډول ګل کوي او څاروي (حیوانات) یې خوري. ؛. ١۶٣

خریتی: ازدحام، د خلکو ګڼه ګونه . ؛.١۶٣

خړا وه: د سپو جنګ. ؛. ١۶٣

خړسان: کوره سان ، یو ډول نخي او سپین ټوکر دی. ؛. ١٧٣

(c) ketabton.com: The Digital Library

خړنګی: شينشوبی، يو ډول سارنی بوټی دی چې ګل يې شين اوپاڼې يې خړ دي او لوړوالی يې ۵۰ څخه ۷۵ سانتي متره پوري رسيږي. ؛. ۱۶۴

خولګی: وړه خوله، کوشنۍ خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولګوټی. ؛. ۶۳، ۶۴، ۷۰، ۷۱، ۷۴، ۱۰۵، ۱۱۰، ۱۳۴ او ۱۸۲

خولګوټی: مچو، مچکه، مچه. ؛. ۱۶۴ او ۱۸۲

۱۲. دې (د)

داج: ناوې د واده کالي، هغه کالي چې ناوی ته د پلار له کوره ورکول کيږي. ؛. ۷۴

دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر. ؛. ۷۴

دانګ: ټوپ، خيز. ؛. ۷۴

دانې: ګڼه. ؛. ۲، ۵، ۱۸، ... . او ۲۰۹ (ټول ټال ۴۱ واري نور.)

داوڼ: ټکری، شال، زړوکی، پوړنی، پړونی. ؛. ۷۵

دوچار: ګرفتار، اخته، مبتلا، ګير، ککړ. ؛. ۱۶۴

دد: ځناور، ځيرونکی ښاروی، ځيرونکی ژوی، وحشي حيوان. ؛. ۱۰، ۱۱، ۷۳، ۷۹ ، ۱۶۴، ۲۱۶، ۲۱۸ او ۲۶۴

ددو: د دد جمع ده، ځناورو، ځيرونکي ښاروي، ځيرونکي ژوي، وحشي حيوانات. ؛. ۲۱۶، ۲۱۸ او ۲۲۰

درخشان: ځلان، ځلاند، روښانه. ؛. ۱۵۹ او ۱۶۶

درزنۍ: پلن هوار ميدان ، سم ډګر. ؛. ۴۱

دروېشته: ګډې وډې، درشته. ؛. ۱۶۴

درغل: مکار. ؛. ۱۶۴

درکار: يو بوټی دی چې زېړګول (ګل) او سپين بيخ لري. ؛. ۱۶۴

درکړ: د بګۍ د ارابې ګردۍ الفه، د ګاډۍ ګردۍ ارابه، ګاډيله لرګی. ؛. ۷۴

درکړۍ: غوجل، د کورني ژويو خونه، د اهلي حيوانات کوټه. ؛. ۱۶۴

درغلي: خيانت، درغلنه، منافقت، چل (چريکي لار). ؛. ۷۵

درناوي: د درناوی يې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، ځيګی، ځيګتوب. ؛. ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۹۰ او ۲۱۰

دريځ: ممبر. ؛. ۲۵، ۱۸۸، ۱۸۹ او ۱۹۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبنانو: دښمنانو، میرځمنو. ۶. ۱۶۵
دبنن: دښمن، میرځي. ۶. ۱۳، ۲۳، ۹۰ او ۱۶۱
دبنځواب: دښمن بریا ته نه پرېځښودل، دښمن ته ځواب ورکول، هېواد پالنه ده، شمله ده، ننګ دی، عزت دی، ابرو ده، پښتو ده، او په کې بډاینې لو سرلوړی ته رسېږي. ۶.۱۶۵
دم ګړی: روانپېر، اوس محال، اوس. ۶. ۱۶۵
دنګ: لوړ، جیګ. ۶. ۲۲، ۷۵ او ۱۵۹
دود: دستور، د ژوند تګلاره، رواج . ۶. ۵، ۱۲، ۱۶ او ۲۲۰ (۲۹ وارې په نور په نورو چوپړو کې شتون لري.)
دوسیه: کېس، د کېسې تړلي چوپړي، د مسلې غونډی، مکتوب. ۶. ۱۶۵
دو هنی: دوشنبه. ۶. ۱۶۵
دوې ګرایه: دوې هومره، دوې چنده. ۶. ۱۶۵

۱۳. ډې (ډ)

ډاډ: مطمعین، باوري. ۶. ۸۰
ډګډګی: توروزرې لېږد را لېږد ځرخي الوتکه، توره باروړونکې ځرخي تیاره، لېږد را لېږد مرغی (شینوک). ۶. ۱۶۵
ډاډینه: تسلي، ډاډګیرنه. ۶. ۱۶۵
ډډون: تلاش، لټون، پلټنه، لټونه، پلټون. ۶. ۷۴

۱٤. رې (ر)

راخپنځم: پړ کوم، نسکوروم، راچپه کوم، چپه کوم. ۶. ۱۶۵
راستـــې: کوځې، لارې، کشونه. ۶. ۵۴
راستی: رښتیا. ۶. ۱۳۰، ۱۳۵
رپ: ثانیې ۱۰۰ برخه. ۶. ۴، ۱۴، ۱۶ ... . ۲۰۹ (ټول ټال ۴۴ وارې نور)
رټ: تیز، ګړندی، ځځبېکی . زړور، په زړه ببر، تکړه سر تېره: بې باکه: ځرګنکد، بر جسته، وتلی ۶. ۹، ۹۰، ... .
رټه: تېزه، بیړه، . ۶. ۱۵۹ او ۱۶۹
رټې: رټه یې مفرده وی ده، جمع وی یې ده بیړه، . ۶. ۱۶۵
رټی: تېزپېغله، ګړندی پېغله، ځځبېکې پېغله. ۶. ۱۶۵
رفتار: تګلاره، کردار، کړندلاره. ۶. ۱۶۴
رغاوه: صنعت. ۶. ۱۶۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنده: د ترکاڼۍ يوه اله (وسله) ده چې لرګي پرې تراشي، اواره، ثیقل کوي. ؛. ۶۴

رند: تېز غوځ ونکی، چالاک تن. ؛. ۱۶۶

رنګړي: رنګی، رنګړی يې مفرد وييکي دي ، لکه پټی چې له خځلو څخه پاک کړي او کبنت خپله اصلي بنه وه بنايي. ؛. ۱۶۶

روان سیند: الف: بېلهجې وييتون، ساده لغات نامه، اسان قاموس (ساده فرهنګ)، بې: سويي ولاړ سيند (دريا يا رود جريان دار). ؛. ۱۶۶

روښــانه: ځلانده، زلانده، درخشانه، معلومداره. ؛. ۱۵۹

روغمن: ډاکټر، هغه تن چې ناروغان په روغتون کې درملنه کوي، او د روغتيا په ټولواله (سيستم) کې ځانته مشر لري يا لوی روغمن (سرطبيب) چې دی بيا ستر روغمن (د روغتيا وزير) ته د روغتيا راپورونه، ليکونه (مکتوبونه)، يادونې او وړانديزونه مخې ته ږدي. ؛.۱۶۶

روغناوی: ساختاري، بنه يي. ؛. ۱۶۶

ريږدان: ځوځيدنه، تريدنه، لړزيدنه، ريږديدنه. ؛. ۱۶۶

۱۵. ړې (ړ)

ړبن: لېرجن، ناړجن، لاړجن. ؛. ۲۷، ۷۴، ۷۶، ۸۰ او ۸۷

ړبنه: هغه څوک چې لېړ يې بهيږي، هغه څوک چې لېړجن وي، هغه څوک چې ناړجن وي، هغه څوک چې لاړجن وي. ؛. ۲۷ او ۸۴

ړنجې: د غاښ ربنې، وليې، ولې، او د مات شوي غاښ پاتې شوې جرړې (ربنې)، مغري ړنجه. ؛. ۷۴

ړندې پيبنې: د پټو سترګو کانې. ؛. ۸۷

ړنګ: وران، ويجاړ، خراب. ؛. ۱۳۴

ړنګتيا: ړنګېدنه، ورانېدنه، منحابدنه، انحلال. ؛. ۸۷

ړنګرۍ: د چلم دروی، د چيلم نل، چلم نی. ؛. ۷۶

ړوند: وړوند، نابينا. ؛. ۱۱۵

۱٦. زې (ز)

زانګو: ماشومانو د خوب ټال. ؛. ۱۰۰

زده کړه: تحصيل. ؛. ۱۳، ۱۰۱ او ۲۲۱

زرغون: شين ، سمسور، زراغ، شنه. ؛. ۲۵، ۸۵، ۱۶۷، ۱۷۰ او ۱۷۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرغون شاه خان: زما غور نیکه و چې د عبدالرحمن خان په واکمنۍ کې د لغمان د شپه میرو (پولیسو) مشر و.؛ ۱۶۷

زړان: زړامبو، ژړاندو، زړاندو. ؛. ۱۶۷

زنکیان: هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي؛. ۲۱۰

زغرتیړی: زغرواسکټ، زرې. ؛. ۱۶۷

زوزات: ماشومان، واړه، کمکیان، اولاد، خیل خانه ؛. ۱۲، ۲۵، ۹۱، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۷۲ او ۲۱۴

زوزان: زوزات، ماشومان، واړه، کمکیان، اولاد،خیل خانه ؛. ۸

زوزان: تریخ اغزی، د اغزیو یو ببلګه ده چې ډېر زیات تریخ وي او د اوښانو خاص خوراک دی؛. ۷۴

زوکړه: پیدایښت ؛. ۲۰، ۲۷، ۳۷ ... . او ۲۰۹ (ټول ټال ۱۰ وارې نور راغلی دی.)

زیان: تاوان، نقصان، سویي ګټه، نا ګټه، بې فیدې، سوی فیده، لامفید؛. ۱۴۰

زیرسر: ذخیره ؛. ۱۶۷

زیګي: د زیرګی جمع ده چې په دي مانا سره ده: جیړه ګی؛ ششګی؛ جزګی؛ ځیوګی؛ څوځکی ؛جیشګی؛ سیزګی؛ ژیژګی؛ شیژګی. په لغمان ولایت کې څوداني څلی ته ورته ډول غر دی، زیګی یې مفرده وی ده . ؛. ۱۶۷

زیندي: له ستونی خفه ول.؛. ۷۵

زیندی: له ستونی خفه ول ؛. ۱۶۷

۱۷. ژې (ژ)

ژاپن: جاپان. ؛. ۷۶

ژاخو: بې ډوله، بدرنګه. ؛. ۷۴

ژبپانګه: وییپانګه، وییزېرمه، ویکبلري، ډیکشنري، (ذخیره زبان). ؛. ۱۳۸

ژرنده: د غنمو، وریجو، جوارو او وربشو اوړه کولو ځای. ؛. ۶۶ او ۱۱۲

ژړکوری: یو ډول غرنی بوټی دی چې خوندورې دانې کوي او خلک یې خوري په بدن کې د پټ زخم ښه کولو له پاره استعمالیږي او لرګي یې سوزوي. بله ببلګه یې تورکوری ده. ؛. ۱۶۷

ژغورند: ساتونکی، ژغورندونکی، نجاد ورکونکی. ؛. ۱۶۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژغونډی: هغه لرګی دی چې د غوایانو په سټ کې راځي په ژغ کې موقعیت لري اوغویان د کولبې حالت کې یوبل سره نه لرېږي. ؛. ۱۶۸
ژمنه: وعده. ؛. ۶۸
ژمنې: وعدې. ؛. ۱۶۸
ژنل: مښل، شاربل، زګول. ؛. ۷۵
ژنۍ: ځوان، ځلما، بلغا، مرد. ؛. ۱۶۸
ژونکه: حجره، سیل. ؛. ۱۶۸
ژوو: انسانان، اشرف المخلوقات، د حضرت ادم (ع) اولاد یا زوزات. ؛. ۷۵
ژوی: انسان، اشرف المخلوق، بني ادم، د حضرت ادم (ع) اولاد. ؛. ۲۲ او ۱۳۹
ژوی: دوې یمه مانا یې حیوان، څناور. ؛. ۱۶۴
ژۍ: غاړه، کناره، جۍ، پیڅه، څنډه، ۲) ژی: د اوبو مشک، ۳) ژې: د پښتو الفاباء لیکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف، ۲۰ حوف. ؛. ۲۳، ۷۶، ۸۹ او ۱۴۳

۱۸. ږې (ږ)

ږبن: وعده لرونکی، ژمنه لرونکی. ؛. ۷۵ او ۸۰
ږغرل: د زړه په غوږو او ریدل، د زړه له کومې اوریدنه. ؛. ۷۶
ږغېږي: اواز کول، ږغېدا،غږېدا. ؛. ۱۶۸
ږوږ: کوکارې، زوږ، شورماشور،غوریدا. ؛. ۷۳

۱۹. سې (س)

سابټ: بیخی، سوچ، بالکل. ؛. ۷۵
سابیږی: الوتکه، طیاره، جوز. ؛. ۷۵ او ۱۷۰
ساډی: بې عقل، کم عقل. ؛. ۸۴
ساډۍ: بې عقله، کم عقله. ؛. ۷۵
ساډو: لاپو، باټک، دوړمار. ؛. ۷۵
ساډیزم: روحاً او جسماً څوک په غذاب کول. ؛. ۷۴
ساړ: وچ، سوی، ترګی، تیندی نه لولپه. ؛. ۷۵
ساړه: سړه هواوېچه، یخ کېدل، د سړوبو وړمه، د یخچالونو اوا. :. ۱۷۱
ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، یوه بڼه. ؛. ۴۱ او ۷۳
سالار: مشر، میر، سرلوړی. ؛. ۷۵ او ۱۹۲
ستو: کوشنۍ قطره. ؛. ۱۶۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستغيونی: صعب العبور. ؛. ۱۶۹
سپوري: کنځلې، پوچې، بدی، زيرې، ژيړې. ؛. ۱۴
سجدې: ځښتن ته ځان ټيټ راوستل، ځښتن لويې ويل، له ځښتن سره د انسانانو د غړيدا موقع. ؛. ۱۶۰
سحک(سحق): د دوې ښځو سره سامان مښلو ته وايې. دوې ښځې چې له يو بل سره سامان جنګوې او خپل شهوت پوره کوي. ؛. ۱۶۹
سخهار: سخه هار، دباد دالوتلواواز. ؛. ۱۶۹
سربلند: سرفراز، سرلوړی. ؛. ۱۶۹
سربېره: له دې سره. ؛. ۱۶۹
سرداران: ماليکان، د مالداری ماليکان. ؛. سرداران
ســــرفراز: سرلوړی. ؛. ۱۶۸
سرکار: دولت، حکومت. ؛. ۱۶۹
سرکوب: خرس، سرټيټی، مختورن ، نسکور، ژېړمخی، زېړمخی، ملامت. ؛. ۷۴ او ۸۴
سرکوزی: ۱) سرټيټی، مختورن ، نسکور، ژيړمخی، زيړمخی، ملامت ۲) سرکوب، خنځير، ځورله، خنزير، خرس. ؛. ۱۶۱
سر ليک: سرليکنه، عنوان، سر خط. ؛. ۱۶۹
سر ليکنه: سر ليک، سر مقاله. ؛. ۱۶۹
سر ليکه: سردړه، سرلوحه، بورډ. ؛. ۱۶۹
سرمخ: سر صفحه. ؛. ۱۶۹
سروېړدی: بالښت، سرايړد، سروېړد، سروېښت. ؛. ۱۶۹
سزنۍ: د ماشوم تړلو پړی، هغه پټۍ چې ماشوم پرې تړي.. ؛. ۱۶۹
سستو: بې ايمانو. ؛. ۱۶۹
سقر: دوزخ، جيهون. ؛. ۱۶۹
سوکړکو: جواری. ؛. ۱۶۹
سکالو: موضع، مضمون، مطلب، مسله. ؛. ۶، ۱۴، ۱۶، ۱۸، ... او ۲۱۸ (ټول ټال ۱۹ وارې نور).
سوزني: د ماشوم تړلو پړی، هغه پټۍ چې ماشوم پرې تړي. ؛. ۱۶۹
سوکړکې: جواري. ؛. ۱۶۹
سول: عقل. ؛. ۱۶۹
سوله ستاړه: سوله ستاره، سوله بوله. ؛. ۱۶۹
سوله ييز: روغه ييز، سوليز. ؛. ۱۶۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سماوار: سماوات هغه مسي شی چې پکې اوبه جوشوي. ۶. ۱۷۰
سمه ده: سيې ده، صحيح ده، صيې ده. ۶. ۱۷۰
سندربوله: مشاعره. ۶. ۱۷۰
سنډا: د يو حيوان نوم دی چې په منځني ختېځ کې زيات پيدا کېږي. ۶. ۱۷۰
سواستفاده: ناوړه ګټه اخستنه، سوی استفاوه، بده استفاده. ۶. ۱۷۰
سوب: حاضر. ۶. ۱۷، ۱۷۹ او ۲۰۹
سودايي: چورتي، په سوداکې. ۶. ۲۷ او ۸۰
سوډی: لټ، تمبل، مټه. ۶. ۸۴
سوډۍ: لټه، مټه، تمبله. ۶. ۷۵
سوړ بڅری: الکترون. ۶. ۴۲
سوسيس: جاسوس. ۶. ۷۶ او ۱۶۱
سوګند: ږو، قسم. ۶. ۷۹، ۸۴، ۱۱۰، ۱۱۹ او ۱۶۲
سونتوکي: سونتوکي، د سوزيدو توکي. ۶. ۱۷۰
سونلرګی: د سوزيدو لرګی. ۶. ۱۷۰
سويل: جنوب. ۶. ۱۳۷، ۱۷۱، ۱۸۸ او ۲۱۰
سيوا: زيات، اضافه. ۶. ۱۷۰
سيوس: په شمالي اروپا کې يو نامتو هېواد نوم دی، چې د نړۍ ناوې او زرغون هېواد دی، د دنيا جنت يې هم بولي. ۶. ۱۷۰
سيوسيوۍ: توره سابيړۍ، توروزرې څرخي الوتکه، توره څرخي تياره، توره مرغۍ (بلکبرډه). ۶. ۱۷۰

۲۰. شې (ش)

شاړه: ويرانه، خرابه ، شاړو، . ۶. ۸۸
شباب: ځواني، ځوان کيدل. ۶. ۱۷۰
شپه غاله: ليليه، د زده کړيالو له پاره د هستوګند ځای. ۶. ۲۷، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۸۰ او ۸۴
شتۍ: تير، سوفار، خدنګ. ۶. ۱۷۰
شلګر: هغه نرم پټې چې د شولو کرکيلې له پاره يې چمتو کړی وي، د شولو نهل کولو له پاره تيار پټی له چې له ابو ډنډ. ۶. ۱۷۰
شليتې: کنجرې. ۶. ۱۷۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمن ګل: شمن ګال: د مهترلام په ولسوالۍ کې سویل لورته پروت د پښتنو کلی دی. خاله خیلو نه کوز او له جوګي کلا نه پورته. ؛. ۱۷۱
شنډ بخري: نیوترون. ؛. ۱۷۱
شوغکی: يو نوع واښه دي چې د پسرلي په موسم کې په دښته کې شنه کېږي او شغې يې خلکو پسې نخلي. ؛. ۱۷۰
شيبر: په باميانو کې د يوې سمې نوم دی چې ډېر ساړه وي په کې او يو ډېر لړلی زوړی (کوتل) هم لري چې د شيبر کوتل يې بولي. ؛. ۱۷۱
شـيطان: ابليس، ازازئيل. ؛. ۱۳۸

۲۱. ښې (ښ)

ښکرور: زورور، طاقت ور، زناور، ځناور، سوپر فاور. ؛. ۱۷۱
ښکالو: د پخښو غږ. ؛. ۱۷۱
ښکالوه: سرخج، بحث، مباحثې. ؛. ۲۲
ښوونځو: مکتبونه، ښوونځي، د ښوونځی جمع ده. ؛. ۱۷۱

۲۲. غې (غ)

غجکې: لکه دوې تاره (دمبوره) غوندې د ولسي موسيکۍ يوه ډېره ښه اله ده. ؛. ۱۷۱
غزال: هوسۍ. ؛. ۱۷۱
غړيالي: ړوب، عضلاتي، تنومند. ؛. ۱۷۱
غږلېږدی: ژغ لېدی، لوړغږی، لوړويونکی، لاوډ سپـيکر. ؛. ۱۷۱
غوټه: ډمبوسکۍ جلۍ، غوښه ور. لکه: هېلمندۍ جلۍ غوټه وي. **غ**وټه لنډ وې (و يا واو) باندې زورنه ده، مخکينی ابېځه غې (غ) دی پر دې زور په ښه غږ راځي لړ لوړ لوستل کېږي.؛. ۱۸۰
غوټه: سر ورمنډل په اوبو يا توکو کې. لکه: وا!؛ لغمانۍيه! دا د لغمان سين دی په کې غوټه شه! له اوبو دې وېره ورکوي. **غ**وټـــه منځنی کچې غږ د وې (و يا واو) باندې زورنه ده، مخکينی ابېځه غې (غ) دی پر دې پېخ په ښه غږ راځي لړ لوړ لوستل کېږي.؛. ۱۸۰
غوټه: ټړل. لکه: ای!؛ لغمانۍ جلۍ د ټيکري پيڅکې دې غوټه کړه. **غـ**وټه اوږد وې (و يا واو) باندې زورنه ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکينی ابېڅه غې (غ) دی پر دې اوږد پېخ يا اوږ مد په بنه غږ راځي لږ لوړ لوستل کېږي.؛. ۳۱
غوټئ: د ګل هغه حالت چې خلاص شوی نه وي. ؛. ۱۷۲
غورځاوڼ: د يوې ډلې غړی. ؛. ۱۷۲
غورځنګ: نهضت، مومنټ، جنبش. ؛. ۳۷
غورينه: ګلماله. ؛. ۹۱
غوړغوړ: په اسمان کې د الکترونونو د تصادم صوت دی، غوړغوړی بابا، په وربېځ اسمان کې سړو بڅرو د ټکرونو غږ. هغه غږ چې له تندر او تالندې څخه وړاندې وي؛. ۱۷۲
غوږکی: ټيلېفون. ؛. ۱۵۸
غوندې: ورته؛. ۲۶، ۲۷، ۷۴، ۸۱، ۸۴، ۸۸، ۱۲۸، ۱۶۳، ۱۷۱، ۱۸۲ او ۲۰۵

۲۳. کې (ک)

کاروان: پير محمد کاروان، شاعر ليکوال زما د ادبي بهېر د ۲۰۰۴ کال اشنا. ؛. ۱۷۲
کاروان: وچه بېړئ، د اوښانو کتار، قطار، قافله، کافله. ؛. ۱۲۲ او ۲۱۱
کاکئ: د کاکا ښځه ، د کاکا مندينه، د کاکا ارتينه، د کاکا مينا، د تره ميرمن، د تره ښځه، د تره کور ودانه، تينداره. ؛. ۲۱، ۲۲، ۱۴۰ او ۱۴۶
کاڼه: هغه څوک چې اوازنه اوري. ؛. ۱۷۲
کبلئ: د هوسئ زوزات، د هوسئ اولاد، د هوسئ بچی. ؛. ۱۷۲
کابلئ: هغه انجونه چې د کابل د سيمې وي، ټاټوبي د پلازمينې پېژند پاڼه و لري. ؛. ۱۷۲
کټ مټ: يوه شان، ورته، هم شکل. ؛. ۱۴، ۱۳۵، ۲۱۳، او ۲۱۷
کټينه: د چرسو پرې شوې ګرده چې پټئ ډډ ساتي. ؛. ۱۷۲
کډوالئ: مهاجرت، کډوان، کډوال، مهاجر. ؛. ۱۷۲
کرئ: ټول، درسته، واړه، ګر سره. ؛. ۸۶
کړئ: ګردئ، حلقه، دايره. ؛. ۱۹، ۲۹، ۳۵... . او ۲۰۸ (ټول ټال ۲۳ وارې نور)
کلام: ويناوې، خبرې. ؛. ۱۷۲
کلام: خبره، وينا. ؛. ۱۷۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله خور: سر خوړونکی، کله خورک، يوه بيلګه الوتونکی دی چې زېړه سينه، تور سر، اوږده لکۍ او ډبله چنګه مښوکه لري. چتکی يو بلګه وړوکی الوتونکی دی (امريکايي وړه مرغۍ) خوري. او ماشومان يې کافر الوتونکی هم نوموي.. ؛. ۱۷۳

ککرۍ: کپړۍ، سر، ځکيسر. ؛. ۱۷۳

ککی: ځنکی، زانکی، ټنکی، ښکلی ماشوم، ډولي ماشوم، هغه ما شوم چې په مور ډېر ګران وي. ؛. ۱۷۳

کم اصل: بې نسبه، سوی اصيل، ډم، ناين، جولا، نداف، قوال، بازينګر، نځی. ؛. ۸۴ او ۸۵

کوراک: غوزانو يو ستره بېلکه چې ډېر سخت وي او ماشومان يې د څلورمغزو په لوبو کې د ټکي په ځای استعمالوي. ؛. ۷۴

کوره سان: خېرسان يو ډول نخی اوسپين ټوکردی. ؛. ۱۶۳

کوږ: ناسم، سوی سم. ؛. ۶۱، ۷۵، ۸۵ او ۱۲۱

کولمان: په لغمان کې يو غرنۍ سيمه ده چې وګړي يې په کولماني (پشه يي) ژبه خبرې کوي. ؛. ۱۰۲

کوکۍ: ۱) ډوليوزې، شا وزرې، (پکه بي بي، شاه پرک). ۲) مشره خور ؛. ۲۱ او ۱۰۵

کوټۍ: کيسکی ،د خره بچی. ؛. ۸۶

کونده ګل: د الينګار په ولسوالۍ کې شمال ختيځ لورته پروت د کلی نوم دی. په نورلام کې د ډکرې کلا نه پورته. ؛. ۱۷۳

کونړي: د کونړ، د کونړونو، د کونړ ولايت چې مرکز يې اسد اباد او ښار يې چغسرای دی (ځکه يې کونړونه بولي چې څو کونړونه لري لکه خاص کونړ، بر کونړ، کوز کونړ په کې دي). ؛. ۱۳۹

کوهی: ساه. ؛. ۱۷۳

کهول: کورنۍ. ؛. ۸، ۲۰، ۱۳۶، ۱۵۱ او ۲۱۰

کېڅليک: د کبر(قبر) شناخته، د مزار لوحه. ؛. ۱۷۳

کېږدۍ: خيمه. ؛. ۱۷۳

کېلمان: په لغمان مرکزکې د ميدانيو سيمې څخه کوز د ملايانو کلی دی، تانده سيمه ده ورته کېلمان وايي:. ؛. ۱۷۳

۲۴. ګې (ګ)

ګاډيلې: ګرده ګردۍ، تاوه حلقه، د ګاډۍ ټير. ؛. ۷۷

ګټيالۍ: ګټونکې ښځه. ؛. ۱۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګډا: نڅاء، بازي. ؛. ۱۹۳
ګر: ظلم، ستم. ؛. ۵۶، ۱۴۶ او ۱۸۸
ګريان: ژړا. ؛. ۸۲
ګس: کين، چپ. ؛. ۱۹۰
ګسټ: کين، چپ. ؛. ۸۳ او ۹۰
ګسمټي: کينمټی، چپکو. ؛. ۲۱۱
ګسمټۍ: کينمټې، چپلاسې، په کين لاس د ليک ليکلو جلۍ. ؛. ۱۷۴
ګوابښ: ګوابښنه، ګوت ښندنه، خبرداری، اخطار. ؛. ۱۷۴
ګوټپېر: ګوټليد، زاويه ديد. ؛. ۱۷۴
ګوټنه: خيشاوه. ؛. ۹۱
ګور: قبر. ؛. ۴۵، ۵۰، ۵۱ او ۱۳۲
ګور: کتل، د شپه ميروبيا د ساتونکو په سيستم کې هغه حالت دی چې تر پېڅه قدمه واټنه پورې امير ته پاتې شو لاسونه سره تړي په ورنو کلک نيسي او د مير په لور ګور کوي د تعليم قدم په بڼه تيرېږي. ؛. ۱۸، ۹۰، ۱۳۷ او ۱۹۲
ګويا: وينا، په خبرو اخته. ؛. ۱۷۴
ګويان: په خبرو، ږغا، غږا، وينا. ؛. ۱۷۴
ګيځ: سهار. ؛. ۳۲

۲۵. لې (ل)

لالا: ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خوږ مشر. ؛. ۷۴
لاليه: پر مېرمنې چې خپل خاوند ډېر ګران وې نو په لاليه يې رابولي. شرين، خوږ، شاټ. ؛. ۶۷، ۷۶، ۹۸، ۱۰۶ او ۱۲۰
لالۍ: پر مېره چې خپله مېرمن ډېر ګران وي نو په لالۍ يې رابولي. شرينه، خوږه، شاته، ګبينه، جنتبوی، اومتۍ. ؛. ۱۷۴
لانجه: جنګ او جدل. ؛. ۱۷۴
لا وياړي: سوی وياړ، بې وياړه، نا فخره، لاغرووره. ؛. ۱۷۴
لرليد: دوربين. ؛. ۱۷۴
لرليد: ورستۍ ګنه، راتلونکي بڼه. ؛. ۲۷، ۴۰، ۱۴۷،... . او ۲۱۱ (ټول ټال ۱۳ واړې نور)
لرې ويشتونکی: لېندوک، سنيپر، لرېويشتونکی ټوپک، لېندوک باندې تارول (يوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پټ او لرې ځايه وېشتل، له لرې او پټ ځايه وېشتل، يوړ يو وېشتل. ؛. ۱۷۴

لړ (رديف): لړ (رديف) داسې تعريف کوو چې هغه غونډلې، وييکي (ويوکي يا وی) او ابېڅې چې په تول او تله برابر يا مقفي شعر په پای کې د ټولو قافيه والو مسرو په يوه بڼه او يوه مانا تکرار راځي ورته رديف وايو.
تر ټولو ډېرې پېيلې (پيرانو، شپرونو، شعرونه يا اشلوک) د پښتو ژبې د ,ه ، ابېڅې باندې پښبله (قافيبه) او لړ (رديف) شوي دي. که د ,ه ، ابېڅې د هرې وييکي له بېل بېل ابېڅې و منو نو د ,ه ، ابېڅې په کې لړ (رديف) راځي. لکه وينه، دينه، شينه، ځينه، بينه په د غو وييې پښبلې کې د ,ه ، ابېڅې لړ ده. يا قافيي دې چې د ه رديف لري. ۱۵، ۱۶، ۱۹، ۳۰، ۳۵، ۱۲۷... .او ۲۰۳ (ټول ټال ۴۶ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

لـړان: د سطرونه غونه، رووی، قطار، ځنځير، د عنوانو مخ، لکه: ليکلړ، د ليک يا موخو د عنوانو مخ، ليک د سطرو غونه. ؛. ۱۷۵

لړزان: رېرډان، ځوځېدنه، ترېدنه، لړزيدنه، اېن ديدنه. ؛. ۱۷۵

لړی: پروسه. ؛. ۱۳، ۱۵۶، ۱۸۷، ۱۹۶، ۲۰۰، ۲۰۴ او ۲۰۹

لښل: لېږدېدل، کډه کول. ؛. ۱۷۵

لغاز: طنز. ؛. ۱۶ او ۲۹

لغمانی: هغه کس چې په لغمان سيمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سيمه کې پيدا شوی وي، د نوموړې سيمې ژوند کړ او پېژن پانه يې و لري. ؛. ۳۷، ۹۴، ۱۰۲ او ۱۰۴

لغمانی‌یه!: ای! لغمان وګړينه!، بلنې غږ يا ناره ده د لغمان ژوندګړ ته. ؛. ۱۹۴، ۱۹۸ او ۲۰۷

لمپاکا: د لغمان ولايت پخوانی نوم دی. ؛. ۱۳، ۱۶، ۲۱، ۲۲، ۲۴، ۱۳۶ او ۱۸۰

لنډ پر لنډی: لنډ ګنډ، په لنډو. ؛. ۱۷۵

لنډپېری: لنډ پړاوی. ؛. ۱۷۵

لنډ منګی: لنډ عمری. ؛. ۱۷۵

لنډ ليدی: لنډ وينی. ؛. ۱۷۵

لنډون: مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای يې د سر، پيل ابېڅې يا د پيل پېژند ابېڅې راځي. لکه: ت. و (تخنيکي وی)، ا. غ ,, و. غ ،، (اقتصادي غونډله يا وټيزه غونډله)، اېنج

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اېنجينېر)، س (ساينسي)، ک (کيميا)، ر (رياضي)، ح (حساب)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوريت)... ؛. ۲۱۴

لنډوين: نږدې ليدی، لنډفکری. ؛. ۱۷۶

لنډۍ: په لغات کې لنډۍ هغه دوې سرې شعر ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او ځرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډک شعر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د لنډۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، ګرانه، وروره، يه کربانه! کنه او داسې نور) د قافيې کلمې يا غونډلې نه لري.
خو د دوېيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ بايد د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرتولو لنډۍ يو، باندې يوه ربښت (قانون) د تطبيق وړ دی، يانې دا چې د هرې لنډۍ لومړی مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته او دوېيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې لنډۍ، د لومړی څلورمه او اتهمه څپه او د دوېيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸... . او ۲۲۰. (ټول ټال ۱۸۶ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍيو: لنډۍ يې يوون (يکړ يا مفرده) وی ده، د لنډۍ ډېرنو يا جمع وی يا لغات لنډۍيو کېږي. ؛. ۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸... . او ۲۲۰. (ټول ټال ۲۴ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍ ايزې: د وی يا ويکيي له پامه لنډۍ ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې د لټکي سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بنې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (پلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.
د کوشنۍ لنډۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې يا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږ وي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوزي د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله يې يا درنه يې ,,ۍ ،، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرویيکي، سټربل، اوسټربل، پارنویيکي، بلنویيکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وئ!، وئ، او، نو وئ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وئ!!، وا وئ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ښنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کیږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لړې لري. خوډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کیږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده ټوک ګڼل کیږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکون

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوږ.غږې وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره ستېه د ترنګتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کبسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کبسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پينځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویي، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډیرای بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره لنډۍ ایزې نوم باندې نومومم، چې دې پښتو درې سرې پېیله له درې سرې لټکي یا درې سرې لنډۍ ایزې، څلور سره لټکي له څلور سره لنډۍ ایزې سره، پېنځه سرې لټکي له پينځه سرې لنډۍ ایزې سره، شپږ سره لټکي له شپږ سره لنډۍ ایزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره، اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ايزې سره، اته سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ايزې سره، نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډۍ ايزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري.
ځ. ۱۴۹، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰ او ۱۸۸. (ټول ټال ۱۸ وارې راغلی دی)

لوبغالې: لوبغاله يې مفرده وی ده، سټېډيوم، د لوبې ميدان. ځ. ۷۵ او ۲۱۱

لور: سمت، اړخ. لکه: د لمپاکا لور ځخه د وګړو ګڼه ګونه په لوړي پېر کې افريکا، اروپا، ته تللي دي.
لـور لنډ وې (و يا واو) باندې زورنه ده، مخکينی ابېځه لې (ل) دی پر دې زور په بڼه غږ راځي لږ لوړ لوستل کيږي. ځ. ۲، ۳، ۵، ۹، ۱۳ او ۲۱۷

لور: بچۍ، لورکۍ. لکه: بلا (بلحه) د لغمانۍ لور ده.
لـور منځنی کچې غږ د وې (و يا واو) باندې زورنه ده، مخکينی ابېځه لې (ل) دی پر دې پېخ په بڼه غږ راځي لږ دروند لوستل کيږي. ځ. ۲۲، ۵۸، ۸۶، ۸۷، ۸۸،... .

لور: دروزګر له وسپنې جوړ کړی لور، لکه: د اکا لور پخ دی.
لــور اوږد وې (و يا واو) باندې زورنه ده، مخکينی ابېځه لې (غ) دی پر دې اوږد پېخ يا اوږ مد په بڼه غږ راځي ډېر روند لوستل کيږي.
دا د پښتو ژبې يوه رښت دی چې ځينې وی لکه ۱) لور، ۲) لور، ۳) لور په يوه بڼه ليکل کيږي خو لوستل کيږي په بېل بېل سا باندې، چې په کره بڼه يې د اواز په لوړ والي او ټيټوالي (اينټانيشن) کې او د ابېځې او غونډ په زورنه کې بېلوالی او بېلې بېلې مانا لري. چې پښت يې په غونډلو کې وايي په غږ يې روغ پوهيږي او مانايي روښانه کوي. لکه هدا درې وۍ او پورتنۍ د ۱) غوټه، ۲)غوټه، او ۳) غوټه ماناوي. په همدې بڼه د (!) غږ چې د اواز بېلوالی په ګوته کوي. ۱) حامده! راځه. په دې غونډله کې (حامده!) نر نوری دی يا نر نوم دی، يا نر ته غږ کوو.
خو په ۲) حامده راغله. په دې غونډله کې (حامده) ښځه نوری دی يا ښځه نوم دی، يا ښځه ته غږ کوو. چې دا څرګندونه په کره بڼه په لاس راکوي چې له نر نوم سره به اړينه غږه (!) راځي او ښځې نوګه نوم بې غږې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ندايې) وي. غبره (!) يا (ندايه: Exclamation) چيغه، کرى که، د تعجب نه ډکه چيغه. که!! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چيغه غبره غبر ور کوي. ؛. ۱۸۰

لوربنود: لورى ښودنکی، قطب نما. ؛. ۱۸۱

لوري: سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لورى يې مفرده وی ده. ؛. ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۷ وا ۲۱۳ (ټول ټال ۲۰ وارې نور راغلی دی)

لوښه: خاصه. ؛. ۱۸۱

لوکاټ: يو ښه ميوه ده چې په لغمان کې خورا ډېر دي او په زياته ګڼه ثمره هم نېسي، ژيړ رنګ اوقهوه يې دانې لري. ؛. ۱۸۱

لوګر: لوګر ولايت چې مرکز يې پل عالم دی، د ميسو چينه په کې ده يا ميسو عينک ښار. ؛. ۱۸۱

لولی: شليته، ورانه ښځه، سپکه جلۍ، له خبرې اوړېدونکي ښځه، بېوفا. ؛. ۹۱

لوېديځ: لمرپرېوته، غرب. ؛. ۱۴، ۱۳۵ او ۱۸۸

ليکلړ: د ليک د عنوانو مخ، ليک د سطرو غونه، لړ ليک. ؛. ۷۵ او ۱۷۵

لينده ماره: غيشي ويشتونکي ربړي غولکه. ؛. ۱۸۱

لېوکټی: د لېوه زوی، لېوهکټی. ؛. ۱۸۱

لېيل: شاهدي ويل، لل. ؛. ۱۸۱

لېيلي: هڅولي، جغات ورکولي، تشويق کولي. ؛. ۱۸۱

۲۶. مې (م)

مالګنې: مالګانې، مالګنې. ؛. ۱۸۱

مانده: هغه ځای ته ويل کېږي چې پر سړک باندې اوبه په لنډو واوړي، چې نوموړی ځای پر سړک د سيلاب يو ناساپي راتلو له پاره جوړ شوی وي. او هلته سړک موړ او يا چړايي جوړه وي. نو که پر سړک داسې ځای شتون و لري چې اوبه ترې اوړي نو پښتو ژبه کې ورته مانده وايي. (واش) او د اينجينېرۍ له پامه که پر سړک داسې ځای شتون ولري چې اوبه ترې اوړي د اوبو اندازه په کې تر دېرشو سانتي‌يو پورې او يا د کوشنی‌يو موټرو تېرونه په کې ډوب نه شي نو مانده پرط جوړه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د دېرشوسانتيیو نه اوبه زیاتې وي نو پولچک پرې جوړه وي. د بېلګې نومونه یې. لکه: د محمد ګل باچا مانده، کندي مانده، خروټو مانده، باغ میرزا مانده، هرمل مانده، کټل مانده او د شختراى ماندې. ؛. ۱۸۱

مندینه: ارتینه، مینا، میرمن، ښځه، کور ودانه، د ژوند ملګرې. ؛. ۲۱، ۹۵، ۱۴۰ او ۱۷۲

مټاک: سخت منځی، پوچ، خالي غوز، تش منځی، کورک، چارمغز چې منځ یې لرګی وي. ؛. ۷۴

مانیز: معنایي، معنوي. ؛. ۱۸۲

مچو: مچه، مچکه، خولګۍ، چپو، خولګوټی. ؛. ۷۳ او ۱۶۴

مردان: په کوزه پښتون خوا کې یوه منطقه ده، چې تخبی ځځه سو واټن ړومبی راځي. ؛. ۱۸۲

مرغومی: پشیرلی، د پسه هغه بچی چې عمر یې له یوه کاله کوچنی وې مرغومی یې بولي، که له یوه کاله یې عمر لوړ وې ورى یې بولي، او که چیره یې عمر له دوې کلو پورته شي نو مګ یې بولي. ؛. ۱۸۲

مړوندان: مړوندونه. ؛. ۱۸۲

مسجد: مومنانو د ځځلې ګډ ځای، مسلمانانو د عبادت تمځای، د لونځ ځای، چې یوازې الله تعالی ته په کې عبادت کیږي. ؛. ۲۷

مسره: د پېبلي نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت ته مسره وایي چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دوې مسرې لري. ؛. ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۵، ... . ۲۰۸ (ټول ټال ۶۱ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مسرې: مسره یې یوون نوم دی یا د مسره ډېرنوم دی؛ د پېبلې یوې کړۍ یا کړۍ، بند یا بیت ته مسرې وایي چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ یوه مسرې وي. ؛. ۱۹، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۵، ... . ۲۰۸، ۲۰۹ (ټول ټال ۹۷ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مصباح: ځراغ، چراغ، د شیدو یا د شرابو پیاله. ؛. ۱۸۲

مصرۍ: د وۍ یا وییکي له پامه مصرۍ هغه دوې سرې پېبلې ته وایي چې د لرغون مصرۍ تورې، مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګټلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېبلې ده چې زموږ لرغونو پښتنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ئ او ... .،، د مصرۍ لرغون اهرمو غوندې چې ترننه يې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصرۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د مصرۍ توکي دي لکه: وۍ، او، نو وۍ!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وۍ!، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای، نو، يه کربانه!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ... .)، د پښبلې (قافيې) غونډلې (کلمې) نه لري. خو د دوبيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره مصرۍ بايد د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده.

په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېيلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصرۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرټولو مصرۍ يو، باندې يوه رښت (دودی يا قانون) د پلې (تطبيق) وړ دی، يانې دا چې د هرې مصرۍ لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته، او دوبيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوبيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ... . ۲۱۸ او ۲۲۰. (ټول ټال ۳۰۲ وارې نور)

مصرۍيو: مصرۍ يې يکړه وۍ ده، يا د مصرۍ ډېرګنې نوم دی. ؛. ۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ... . او ۲۲۰. (ټول ټال ۱۸ وارې نور)

مصرۍ ايزې (مصريزې): د وۍ يا ويکيي له پامه مصرۍ ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او ځرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګټلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ مصرۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوستربارۍ، غونډلې يا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګټوک؛، يې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوزې د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله يې يا درنه يې ,,ۍ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترويیکي، ترويیکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، انديښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د مصرۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لړې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصرۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه،، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، مصرۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصرۍ ایزې پېنځمه او د دوېیمې مصرۍ ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ ایزې، د لومړۍ او دوېیمې (د پورتنۍ پېنځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسره څلورمه او اتهمه څپه او د پېنځمه او شپږمې مسرې (پاینۍ مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا مصرۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. د هې ابېڅې دی چې غږ یې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نیسۍ او ه یا هه ووایئ نو هوا ویچې او د نس ډکېدل او تشیدلو باندې پوهېږی چې همدې ته ترنګتوک وایي، مانا دا چې د پیلنۍ مصرۍ ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصرۍ ایزې یې ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلوېښتمې او اته پېنځوستمې) ځپې خوږغږې د مصرۍ ایزې مېچې د ځپېزه او خجیزه تولوالې ترڅنګه د مصرۍ یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه ځپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاینې توکونه په یوه پیر کې له دغو درېوارو ځپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه ځلوېښتمې (د شپږ سره مصرۍ ایزې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه ځلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې ځپې له یوه څه اغېز سره مصرۍ ایزې ته یوه خوږغږې وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه ځپه هم ایوفونې (euphony) بلل کېږي چې پېنتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمې توک کېدای شي. غوره ستېه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په تولهٔ کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ ځپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکې سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، ځلور ځپېزۍ، پېنځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، نهه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هایکویي، پتۍ (تې خورو اړوندې پېیلې)، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې تولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالۍ ولري، د دې له پاره چې دا تول په ډېرۍ بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلۍ دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو تولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالۍ یا ګړندۍ فرق یې وکولۍ شي، ورته ګڼلې وي او د تولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې تول پښتون پښت کولۍ وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۸۷ چوپړی

د مصرۍ ايزې د څپې شمېر ښېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي، څلور سره مصرۍ ايزې ۴۰ څپېزې وي، پينځه سره مصرۍ ايزې ۴۹ څپېزې وي، شپږ سره مصرۍ ايزې ۵۸ څپېزې وي، اووه سرې مصرۍ ايزې ۶۷ څپېزې، اته سره مصرۍ ايزې ۷۶ څپېزې وي، او نهه سرې مصرۍ ايزې يې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصرۍ ايزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره مصرۍ ايزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او څلور دانې وويل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي، ډېرې ښې يې اته سره مصرۍ ايزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې وويل شي، ښې به بيا درې سرې مصرۍ ايزې دې اته دانې يا دولس وويل شي، لږې ښې بيا پينځه سره مصرۍ ايزې يا پينځيزونې مصرۍ ايزې دي چې پينځه دانې وويل شي ښې راځي، دا بيا له څلورو دانو شپږ سره مصرۍ ايزو سره خوا په خوا ځای نيسي.

د دې له پاره زما څېرنه دا سپيني ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره يا څو مخه مصرۍ ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پينځه او شپږ سره پېيله له پينځه سره او شپږ سره مصرۍ ايزې، مصرۍ تورې او مصرۍ ايزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېرنې لري، چې ورته مصرۍ ايزه وايي، په دغه ډول څېرې لري، درې سره مصرۍ ايزې، څلور سره مصرۍ ايزې، پينځه سره مصرۍ ايزې، شپږ سره مصرۍ ايزې، اووه سره مصرۍ ايزې، اته سره مصرۍ ايزې، نهه سره مصرۍ ايزې او لس سره مصرۍ ايزې... . په ښه مندل کېږي. او مصرۍ ايزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې داسې دي. ؛. ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶ او ۱۷۸

مطعم: خوراک. ؛. ۱۸۷

مل: بډه، ملګری، انډېوال، دوست، اشنا، يار. ؛. ۴، ۵... . ۲۱۹ او ۲۲۱ (ټول ټال ۵۷ وارې نور)

ملګري: دوستي، اشنايي، بډه والی. ؛. ۱۰، ۱۴۱ او ۲۱۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

منبر: درېځ، د تبلغ د ودرېدو ځای، (مونبړ ورته ډېر زيات درناوی لرو او هميشه دا په پام کې نيسو چې غلته خبره او کوم ناوړه وينا، ترېنه سوی استفاده ونکړو.
ځکه چې حضرت محمد(ص) به له منبر نه د اسلام دين، کره شيان، مقدس کتاب، قرآن پاک چې د حضرت جبرائيل امين ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی د الله العظيم له لوري، هغه پوره مسلمانانو ته و رسوه او ابلاغ کاوه يې. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی او منوونکو ته يې مسلمان وايي.
الله تعالی مونږ ته له يو لړ شيانو څخه په کلکه منعه کړې چې حرام دي (حرام يې بولي) او نه به يې کوو، لکه:.
په ځمکه کې فساد، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوږ غوښه خوړل، د يتم مال خوړل، ظلم، منافقت، له يهودو او عيسويانو سره لاس يو کول او پيسې تر اخستل، پټ پردی کېدل، يووالی نه کول... ، او له هغه سره شريک نيول.
بل لړ شيانو يې حلال ګرځولي دي چې هميشه به يې کوو، کله:. د مېرمن ټول ربنت ورکول، له هغوی سره ښېګڼه کول، کالي او خواړه ورته چمتو کول، لمونځ، روژه، زکات، حج، يوازې او يوازې د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه سلوک، ښه رويه، ارام خوراک کول په ټېټ اواز غږېدل، د مشرانو درناوی، پاک خواړه خوړل، جغات، د مور او پلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ويل... ؛. ۸۴

منځه: منځی، هسته. ؛. ۸، ۱۵، ... . او ۲۱ (ټول ټال ۱۲ وارې نور)

منځه ګل: د البېنګار په ولسولی کې سويل لوېديځ لور ته پروت د کلي نوم دی. بدياباد (بديع لاباد) کې. ؛. ۱۸۸

منځی: هسته. ؛. ۱۸۲

منګي: د اوبو لوښي، ګړي، مفرده وی يې منګی دی. ؛. ۱۱، ۱۰۵ او ۱۰۶

منګنی: خزانې. ؛. ۱۸۸

موټي: مفرده وی يې ده ، موټی، سوک. ؛. ۱۵۹

موخي: سوله وي، موخل، مخل. ؛. ۱۸۸

مورچل: ډګر، سنګر. ؛. ۴۷

موزي: حسود. ؛. ۴۸، ۴۹، ۶۳، ۶۹ او ۱۰۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

موزون کدم (قدم):

د کدم هغه بـېلګه ده، چې زموږ د هېواد افغانستان د شپه میرو په سیستم کې له لمړني حالت پیل ځخه شروع، تر ۲۵ متری واټنه پورې چې د شپهمیرو میر ته نږدې کېږي.
کله چې د شپه میرو ټول ټولګی له شپغالي او یا له ټولګي ځخه د پریټ میدان ته را وضي. نو د پریټ په میدان کې د کشونو په پیلني ځای کې شپهمیري په لمړني حالت او سکون حالت کې ولاړ وي.
چې دایي لومړی حالت دی. نو کله چې میر یا کومندان یې ورته و وایي:- اسلام علیکم ورحمته و برکاته؟
په ځواب کې شپهمیري وایي:- وعلیکم ورحمته و برکاته!
او بیا ورته (کومندان) وایي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې شپهمیري وایي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!. او که چېرته سر پټې ودانی، تالار، ټولګی، ځغاسته، حال، وې نو بیا ورته شپهمیري په ځواب کې یوه ځل له پاره ژوند! وایي.
او یا (کومندان) وایي چې ځنګه یئ؟ ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او که خدای په امان وایي؟ نو بیا ټول شپهمیري یې علمي او نظامي د درجه (رتبه) ګوري او وایي :- بریالي اوسئ مل پاځوال صیب!!! (یا نور......).
په دوېیم حالت کې ورته وایي:- تیار شئ!
نو شپهمیری هر یو تن ځان برابروي.
په درېیم حالت کې ورته وایي:- ارام شئ!
نو شپهمیری هر یو تن ځان پټه خوله کوي.
په ځلورم حالت کې ورته وایي:- مرش!!!!؟
شپه میری هر یو تن (یوه کدم یا یو قدم) پښې پر ځمکه یو وارې وهي او په ګډه سره یو اواز کوي (هوو!).
په پـېنځم حالت کې ورته وایي:- یو- دوه!!!؟
شپه میری هر یو تن دوې کدمه پر ځمکه وهي او په ګډه سره یو اواز کوي له هر قدم سره (هوو!)، وایي.
چې هر کله میر (یا دریځ، مشرانو، لویانو، درې ګونو چارو استازو، د افغانستان دننهنیو چارو وزیر، ولس مشر یا د هېواد د ازادئ په ورځ د تېرېدوکې) ته ۲۵ پـېنـځه وېشت قدمه واټن پاتې شوه.
تعلیم کدم پیله وي؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاتې شونې د نه وي چې د ښوونکي یا د میر له امر نه ورسته. په تعلیم قدم کې پښې په ځمکه وهي او ورسره اواز کوې.
هر کله چې تر پښیځه قدمه واټنه پورې امیر ته پاتې شوه لاسونه سره تړي په ورنو کلک نیسي او د میر په لور ګور کوي.
په شپږم حالت کې ورته وایي:- تعلیم کدم !.
بیا شپهمیري سره په ګډه وایي یو!، خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بیا وایي دوه! بیا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بیا وایي درې! بیا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
او موضون کدم (ارامه تېرېدل، ارام قدم، هوسا حرکت) کوي.
د کرښې (صف) تړلو یا برابرول د شپهمیرو (پولیسو، څارواکي) په تېرېدوکه (رسم ګزشت، پریټ) کې د هېواد د ازادۍ په ورځ نهه، نهه تنه په اوږدو او نهه، نهه تنه په لنډو وي ۹X۹ په هره یو ټولي وې چې ټول سره ۸۱ تنه کیږې.
چې نوموړي ټولي په لس ګونو ګڼه وي.
او افغانستان د شپه میرو سیستم تیارونه د ښي لور ته لوړ تنان وي او ګس لور ته ټیټ تنان (کسه) وي.
له ښي لوړ لور څخه د ۹X۹ تنیز کرښه یا (لین، صف) تړلو پیل کوي او په ګس ټیټ لور یې پای ته رسوي.
او د افغانستان د ملي پوځ سیستم تیارونه د لومړي کرښه یا (لینکه، صف) ته لوړ تنان وي.
نههم صف ته ټیټ تنان وي. له پیل لوړ لور څخه د (سرتېرو، ساتونکو، پوځیانو، اردو) ۹X۹ تنیز کرښه یا صف تړلو پیل کوي او د پای په ټیټ لور یې پای ته رسوي.
کله هم چې تېریدوکه بشپړیږي. د ګڼې شمېره یې سل زرو تنو شپه میرو، ساتونکو ته رسیږې.
نو ځکه د هر یوه شپهمیر او ساتونکي د درناوي (احترام) او سلامۍ له پاره د دوی ستر میر(هر یو :- د شپهمیرو ستر میر د افغانستان دننهنیو چارو وزیر... نوم یې... پلانکي صیب او ساتونکو ستر میر افغانستان د ملي د فاع وزیر... نوم یې... پلانکي صیب) په سر لوڅي موټر کې تیار سۍ ولاړ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۹۱ چوپړی

د ټولو برا بر شويو او تړل شويو ټولـيو په وړاندې تېرېږي.
نو ځکه په پښونه شي کوی چې د دوره ډېرو تنو په وړاندې په پښو تېر شي.
ځکه په سر لوڅي موټر کې تيار سی ولاړ وي او د ځودانو د ټولـيو په خواکې و درېږي.
د دوی په لور ګور کوي په نظامي سلامی ولاړ وي او ورته وايي:- اسلام عليکم ورحمته وبرکاته؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي يا ځانګړې بېلګه د شپه ميري يا ساتونکو وايي:- وعليکم ورحمته وبرکاته!
او بيا ورته وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي يا ځانګړې بيلګه د شپه ميري يا ساتونکو وايي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او بيا ورته وايي:- د شپهميرو ستر مير د افغانستان دننه نيو چارو وزير...... پلانکي!، يا د ساتونکو ستر مير د افغانستان د ملي دفاع وزير...... پلانکي!
په ځواب کې ټول همغه ټولي يا ځانګړې بيلګه د شپه ميري يا ساتونکو وايي:- بريالي اوسئ د شپه ميرو ستر مير د افغانستان دننه نيو چارو وزير...... پلانکي صيب!، بريالی اوسئ د ساتونکو ستر مير د افغانستان د ملي دفاع وزير...... پلانکي صيب!
له ټولو ټولـيو ته له تېرېدونه ورسته نوموړي ميران ځي او په دريځ کې ولس مشر د هېواد له ستر لويانو سره ولاړ وي او دوی ورته سلام کوي.
وايي :- د افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر ...... پلانکي صيب اسلام عليکم ورحمته وبرکاته!
افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر...... پلانکی وايي:- وعليکم ورحمته وبرکاته!
او بيا ورته وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې د افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر ...... پلانکی وايي:- ژوند!
او بيا ولس مشر ته لاس ورکوي او غېږه، ولس مشر ورته وايی مننه!.
او په خوا کې ور سره ودرېږي. تېرېدوکه پيل کـېږي.
او د هر يوه ټولـی په اړه ولس مشر ته ځانګړي معلومات وړاندې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره خبرې اترې او خپلې خوښۍ څرګنده وي.
د صف تړلو یا برابرول په عادي حالت کې ٤٥ پېنځه څلوېښت کسیزه ټولی وي.
د نظام جوړه ونه:
ټولی مشر لومړی وار وایي:- ارام شئ!
ټولی مشر دوېیم وار وایي:- تیار شئ!
ټولی مشر درېیم وار وایي:- د ښاغلي پاځوال صیب د احترام له پاره ښي لور ته ګور!
ټولی مشر څلورم وار وایي:- د ښاغلي پاځوال ته د درېیمې پوهنځۍ د زده کړیالانو د شتونوالي رافور،
ستاسو ښاغلي پاځوال په وړاندې اوروم!، وړاندې کوونکی شبیر احمد لغمانی!، د دیارلسو شپږ اویاوم کال د څلورم کال زده کړیال.
ښوونکي (فردوس یا د شپه میرو میر): مننه! وړانګور او ارام شئ ورکړه!
ټولی مشر په پېینځم وار وایي:- وړانګور!
ټولی مشر په شپږم وار وایي:- ارام شئ!
ښوونکي (د شپه میرو میر):- خپله موخه، ورمونه، وړانګوینې او د زده کړې کوم څېرکی د زده کړیالانو زهنونو ته رسوي! . ؛. ۷۶

میر:	مشر، سالار، ښاغلی. ؛. ۳۷
میره:	تېتنګ، دښته، بیابان. ؛. ۱۵۱
میره:	د مور بنه، د مېره بله مېرمن، چمتو ویسکي، تیار شراب، د بن زویه! مور. بنی ؛ ۲۱
میریالي خیل:	په مهترلام کې ختېځ لور ته د ډاګ په اخیره برخه کې د کوچیانو کلی دی. ؛. ۱۹۲

نې (ن). ۲۷

ناپایه پټ توان:	دننی زېرمه، پوتنشیل. ؛. ۱۹۲
نازغمور:	د تحمل وړ نه. ؛. ۱۹۲
ناانډوله:	کیسه، نکل، داستان یا ناول . ؛. ۲۱۲ او ۲۲۲
نانډوله:	نه جوړونکی، خرابی کونکی. ؛.۱۹۲
نانډولي:	نه جوړونه، خرابی کونه. ؛. ۱۹۲
ناوی:	ناوې، ناوکۍ. ؛. ۸۳، ۹۱ او ۱۶۴
ناوکۍ:	ناوې، ناوی. ؛. ۹۰ او ۹۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناکې: اک ته ورته جلۍ ، چې شفاف نازک مخ ولري له میده خالو سره. ؛. ۸۳
نڅا: ګډا، بازې، رقص. ؛. ۲۵ او ۱۷۴
نذر: شرط. ؛. ۱۹۴
نغوته: اشاره. ؛. ۱۳۵
نغوتنه: عشاره، تلمیح، کنایه. ؛. ۱۹۳
نقره: سپین زر. ؛. ۱۹۳
نګهبان: څښتن، ساتونکی، څوکیوالا. ؛. ۱۹۳
نګېرني: حس، مونث جمع وویکی یې نګېرني ده. ؛. ۱۹۳
نمره اول: د ښوونځۍ نوم دی چې ما په کې منځنۍ ښوونه کړي. ؛. ۱۹۳
ننداره: ۱) لیدنه، کتنه، ۲) نندارې یې جمع ده یا سینما. ۳) نندارتون : نمایشګاه. ؛. ۱۹۳
ننه توزې: قدمه ، مخکې وینا، سریزه. ؛. ۶، ۱۸ او ۲۶
ننه واتې: خواست دامن، ریباري. ؛. ۱۹۳
نټه: انکار، نه منل. ؛. ۱۱ او ۲۰
نټیالي: منکر. ؛. ۲۳
نوږی: جنس (نر او ښځه). ؛. ۱۱او ۱۲، ۲۲، ۱۴۱، ۱۶۰ او ۱۸۰
نوکر: خدمت ګار، غلام. ؛. ۷۲ او ۷۴
نوموړ: میړنی، نامتو، سرلوړی، سرفرازه. ؛. ۱۹۳
نومونوړ: د تسمیې وړ. ؛. ۱۹۳
نوموړې: مېړنی، سرغندوې، سرلوړې، سرفرازه. ؛. ۱۳، ۲۵، ۳۱... .، ۲۰۳ او ۲۰۸ (ټول ټال ۱۲ وارې نور)
نی: هفته. ؛. ۱۴۰
نیاو: عدل، داد. ؛. ۲۱۰
نیاو والي: محکمه. ؛. ۱۹۳
نیمکی ټپه: د وی یا ویکیي له پامه نیمکی ټپې هغې څو سرې پېیلې ته وایي چې څو ټپو سره دېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړني، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، واروار تړلې، ګرداني) پېیله ده؛ چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ڼ، ئ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړې دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټيکئ او مصرئ څخه ورسته. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنئ نيمکئ ټپې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوستربارئ، غوندلې يا کليمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي. په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته راځي. لکه يوستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوځي؛ د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي؛ کله زورکئ واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکئ واله يې يا درنه يې ,,ئ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټروييکي، ټروييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، انديښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وئ!، وئ، او، نو وئ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، زويه!، شېرينه، يا الله، يه، وا!، ولـه!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وئ!!، وا وئ، وای وای، نو، الله، کنه!، راځه!، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتينه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، ای الکه!، سفيره!، وروره!، فردوسه!، لغمانی يه!، بخته ميره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نوموړي ټول د نيمکئ ټپې توکي دي، چې کله هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې

ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي. د پښبلې غونډ او پښبلې کليمې يا غوندلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړئ، دوېيمې او درېيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. تر ډېره (هره يوه نه) پښبلې (قافيې) بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنئ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي. نیمکۍ ټپې د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. دربېمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې نیمکۍ ټپې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. په پیلنی، دوېیمې او درېیمې څپې د څلورګونو څپو ټولوالي باندې یې زورنه راځي او یا به د اوزونو ټېټوالي او لوړوالي په بڼه څپه باندې زورنه حس کېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکۍ ټپې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره، سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي.
مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د نیمکۍ ټپې مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د نیمکۍ ټپې یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي.
دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکۍ ټپې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره ستّه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د نیمکۍ رغښت پنځ کوي، د نیمکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکۍ هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پېنیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهنګینه پاینۍ څپې و لري، د دیفتنګونه او پارنویکې سره.
خو له ایزې، انګۍ، پټۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کیسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پیېلې)، کیسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجی، نا پېښلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ.
دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، (Dialogue له ستې بېلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې ښه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وې، پرې برلاسې وې، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نیمکۍ ټپه چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نیمکۍ ټپه ۴۴ څپېزې وي، پېنځه سره نیمکۍ ټپه ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نیمکۍ ټپه ۶۲ څپېزې وي، اووه سرې نیمکۍ ټپه ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نیمکۍ ټپه ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نیمکۍ ټپه یې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکۍ ټپه ۱۰۶ څپېزې وي.

چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکۍ ټپه ۴۴ څپېزې رانښلولې لړۍ لري، دولس دانې و ویل شي خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستړه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکۍ ټپه ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې نیمکۍ ټپه دي چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي؛ لږې ښې بیا لس سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمکۍ ټپه یا لسیزونې نیمکۍ ټپې دي چې پېنځه دانې و ویل شي بشې راځي. دا بیا له ځلورو دانو شپږ سره نیمکۍ ټپه سره خوا په خوا ځای نیسي، پرته له غبرګغږونو او پارونویکو .... . څخه.

د څېړونکي (زما) نیمکۍ ټپه څپېزه (څپه، سپلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېځو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل، ډول. ,Accent Morphemel: ،،) جوړښت په دې ډول دی:. ؛. ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۲۰۳ او ۲۰۶

نیمکۍ ټیکۍ: د وی یا ویکیي له پامه نیمکۍ ټیکۍ هغې څو سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، وارواړ تړلې، ګرداني) پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ څخه ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غوندلې یا کلیمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکی واله يې يا نرمه ,,ی،،؛ زرکی واله يې يا درنه يې ,,ی،،
او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرويېکي، ټرويېکي، سټربل، اوسټربل، پارنويېکي، بلنويېکي، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، زويه!، شېرينه، يا الله، يه، وا!، وله!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، کنه!، راځه!، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتينه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، ای الکه!، سفيره!، وروره!، فردوسه!، لغمانی يه!، بخته ميره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نوموړي ټول د نيمکی ټيکی توکي دي، چې کله هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کليمې يا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېيمې درېيمې، څلورمې او پېنځمې مسرې په پای کې ترنګټوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګټوک بشپړوي. تر ډېره (هره يوه نه) پښېلې بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده؛ په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي. نيمکی ټيکی د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېيمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې نيمکی ټيکی د لومړی او دوېيمې مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې (پاينی مسرې) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا نيمکی ټيکی مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې سره، سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوړ.غړ.ي د نیمکۍ ټیکۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د نیمکۍ ټیکۍ یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې یوه څپه کمبېږي او له موسکي پلوه خوړ. غږ. له لاسه ورکوي. دغه پاینې ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې (د لس سره نیمکۍ ټیکۍ يې نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې، څلوېښتمې، دوې شپېتمې، پېنځه اویاومې او څلور اتیاومې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره دوی ته یوه خوړ.غړ.ي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینی

مسره کې دی چې نوموړې مسره د نیمکۍ ټیکۍ رغښت پنځ کوي، د نیمکۍ ټیکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکۍ هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینی څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له ،، ایزې ،، (صفي الله ، د کب ۱۹، ۱۴۰۱ لېږدی، ۱۰ چوپړی)، انګۍ، پتۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپیزۍ، څلور څپیزۍ، پېنځه څپیزۍ، شپږ څپیزۍ، اووه څپیزۍ، اته څپیزۍ، نهه څپیزۍ، لس څپیزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخې، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، (Dialogue له ستې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي؛ ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی يا ګړندی فرق يې و کولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د نيمکۍ ټيکی د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نيمکۍ ټيکی ۴۴ څپېزې وي؛ پېنځه سره نيمکۍ ټيکی ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نيمکۍ ټيکی ۶۲ څپېزې وي؛ اووه سرې نيمکۍ ټيکۍ ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نيمکۍ ټيکی ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نيمکۍ ټيکی يې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بيا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نيمکۍ ټيکی ۱۰۶ څپېزې وي.
چې د څپو په ګڼه کې منل شوی ډېروالی راولي او د منلو وړ پېيلې رښت دی.

د څېړونکي (زما) نيمکۍ ټيکی څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سيليبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجيزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسيکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، او ږدوالی، کيفيت ښيي،: ټينګه , لهجه ،: تاکيد: بېلوونکی نښه: د وينا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. Accent, Morphemel: ،،) جوړښت په دې ډول دی:

چې تر ټولو غوره يې څلور سره نيمکۍ ټيکی ۴۴ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او دولس دانې و ويل شي خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکارولو په سټه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې يې اته سره نيمکۍ ټيکی ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې و ويل شي؛ ښې به بيا درې سرې نيمکۍ ټيکۍ دي چې دولس دانې يا شپاړس و ويل شي؛ لږې ښې بيا لس سره نيمکۍ ټيکی يا لسيزونې نيمکۍ ټيکی دي چې پېنځه دانې و ويل شي ښې راځي، دا بيا له څلورو دانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ سره نيمکۍ ټيکۍ سره خوا په خوا ځای نيسي. پرته له غبرګغږونو او پارونويکو... . ؛. ۱۹۹ او ۲۰۶

نيمکۍ لنډۍ: د وۍ يا ويکيي له پامه نيمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ يا سروکه لنډۍ) هغې يوې سرې او دوې سرې پېيلې ته وايي چې د يوه سرې او دوې سرې لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لرې.

او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. له لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ورسته. پښت (نسل) يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بنې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ نيمکۍ لنډۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې يا کليمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي. په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته راځي. لکه يوستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوځي، د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه ,,ی،، او زورکۍ واله يې يا درنه يې ,,ۍ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټروييکي، ټروييکي، سټربل، اوسټربل، پارنوييکي، بلنوييکي، انديښني، هيېجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وی، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، زويه!، شېرينه، يا الله، يه، وا!، ولـه!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای، نو، الله، کنه!، راځه!، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتينه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، ای الکه!، سفيره!، وروره!، فردوسه!، لغمانييه!، بخته ميره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نوموړي ټول د نيمکۍ لنډۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله منځ او ډېری وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د ﭙښﺒﻠې (قافيې) کليمې يا غونډلې لړې لري. خو تکراري لړونه (رديفونه) ډېر لري، خو ډېری وخت د لومړۍ او دوهيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره نيمکۍ لنډۍ بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د ﭙښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي. نيمکۍ لنډۍ د ﭙښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. دوهيمه مسره يې ۹ څپې وي له دفتنګونو ﭙرته. د هرې نيمکۍ لنډۍ، د لومړۍ مسرې څلورمه، اتمه څپه او دوې لسمه او دوهيمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، باندې زورنه وي؛ ځينې وخت دواړه غبرګغونډلې لومړۍ او دوهيمې مسرې ديارلس، ديارلس څپې وي، ځينې وخت نهه، نهه څپې وي، ځينې وخت، يوه غونډ، او يوه غونډله وي، چې څلور څپې، اته څپې، دوې لس څپې، شپاړس څپې او شل څپې ﭙﻴﻠﻪ وي او لږ وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي د غږ لوړوالي او ټېټوالي په بڼه ويل کېږي.

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا نيمکۍ لنډۍ مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې سره، سره پر يوې نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ ديارلسمې او دوهوېشتمې څپې خوږغږي د نيمکۍ لنډۍ مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې ترځنګه د نيمکۍ لنډۍ يوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د ﭙﻴﻠﻲ په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسکي ﭙﻠﻮه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني ټوکون په يوه ﭙﻴﺮ کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوې د ور مخکې ديارلسمې او دوهوېشتمې زورنې څپې له يوه څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغېز سره نيمکۍ لنډۍ ته يوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي. چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د نيمکۍ رغښت پنځ کوي. د ۱. نيمکۍ لنډۍ ۲. نيمکۍ ټپه ۳. نيمکۍ ټيکۍ ۴. نيمکۍ مصرۍ (۱. پام لنډۍ ۲. پام ټپه ۳. پام ټيکۍ ۴. پام مصرۍ يا ۱. سروکه لنډۍ ۲. سروکه ټپه ۳. سروکه ټيکۍ ۴. سروکه مصرۍ) غوره توک او منځې راځي؛ وار په وار سرباري، منځباري، بېخباري (تکراري، مکرر) ډول له لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ سره تړښخي لړ کېږي.

په ټوله کې غوره نيمکۍ (پام، سروکه) هغه ده چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ څپې و لري؛ د ديفتنګونه او پارنويکي سره. خو له ايزې، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هايکويۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ،

دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، (Dialogue له ستې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې ښه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي. ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رڼ بېلوالی يا ګرندی فرق يې و کولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو نيمکۍ لنډۍ چې درې سره لري ٣١ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ٣٥ څپېزې وي؛ څلور سره نيمکۍ لنډۍ ۴۴ څپېزې وي؛ پينځه سره نيمکۍ لنډۍ ۵٣ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۵٧ څپېزې وي؛ شپږ سره نيمکۍ لنډۍ ۶٢ څپېزې وي؛ اووه سرې نيمکۍ لنډۍ ٧١ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ٧۵ څپېزې وي؛ اته سره نيمکۍ لنډۍ ٨۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نيمکۍ لنډۍ يې ٩٣ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ٩٧ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بيا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نيمکۍ لنډۍ ١٠۶ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره نيمکۍ لنډۍ ۴۴ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او دولس دانې و ويل شي خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستړه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې يې اته سره نيمکۍ لنډۍ ٨۴ څپېزې وي چې اووه دانې و ويل شي؛ ښې به بيا درې سرې نيمکۍ لنډۍ دي چې دولس دانې يا شپاړس و ويل شي؛ لږې ښې بيا لس سره نيمکۍ لنډۍ يا لسيزونې نيمکۍ لنډۍ دي چې پينځه دانې و ويل شي ښې راځي؛ دا بيا له څلورو دانو شپږ سره نيمکۍ لنډۍ سره خوا په خوا ځای نيسي. د څېرونکي (ليکوال يا زما) نيمکۍ لنډۍ څپېزه (څپه، سپلاب، هجا ,, سيليبل Syllable‹‹ د ابېڅو شمېرلو) - خجيزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسيکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، کيفيت ښيي: ټينګه , لهجه ‹: تاکيد: ښلوونکی نښه: د وينا , ځانګړی، خاص او ښېل ، ډول. Accent, Morphemel :‹‹) جوړښت په دې ډول دی:. ؛. ٢٠١، ٢٠٢، ٢٠٣، ٢٠۴ او ٢٠۶.

نيمکۍ مصرۍ: څلورمه ډله نيمکۍ مصرۍ (سروکه مصرۍ يا پام مصرۍ):.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره يا څو مخه نيمکۍ مصرۍ نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پينځه او شپږ سره پېيله له پينځه سره او شپږ سره نيمکۍ مصرۍ، مصرۍ توري او نيمکۍ مصرۍ سره ورته ډېرې ځانګړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګېړنې لري، چې ورته نيمکۍ مصرۍ وايي. په دغه ډول ځېرې لري، درې سره نيمکۍ مصرۍ، څلور سره نيمکۍ مصرۍ، پېنځه سره نيمکۍ مصرۍ، شپږ سره نيمکۍ مصرۍ، اووه سره نيمکۍ مصرۍ، اته سره نيمکۍ مصرۍ، نهه سره نيمکۍ مصرۍ او لس سره نيمکۍ مصرۍ... . په ښه مندل کېږي. او نيمکۍ مصرۍ ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې له مصرۍ سره داسې دي. لکه:

د نيمکۍ مصرۍ (سروکه مصرۍ يا پام مصرۍ) ځانګړې ځانګېړنې

۱:- ډېرې ښايسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړۍ د لاستي برخه يې لنډه او دوېيمه برخه يې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز يې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثير کوي، ۴:- انسان په يو وار له منځه وړي، ۵:- يوه وار يې سړي ته بس دی، ۶:- بېلابېلې ښې لري، ۷:- درې خواوې يې سړی پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړېکې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کړل شوي، ۱۱:- لرغونې ځېړل شوي، ۱۲:- د مصر هرمو غوندې جوړونکی يې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زوروري دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې ګټه اخستل کېږي، ۱۷:- د ننندارو شيان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مينه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصرۍ تورې، ۲۳:- د مېرمنو د مستۍ او د سړو د سرلوړۍ توکي دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول يې ګران دي، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- ننندار چيانو ته يو ابلاغ وي، ۲۹:- مينه ناکې وي، انسان مينه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باريکۍ او مينه جوړول کېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې اوږدې نه دي غېږې نېول ورسره سړی ستړی کوي. ۳۳:- د ميسو اونګ، وسپنې ګډولې، د سروزورګډولې، د سپين زرو اونګ او لرګنې ښه اصلي او شلخي جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تاسو ته يې همداسې پرېږدم، په همدې بڼه يې پوښ کې کوم.
هرې نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ ټیکۍ چې دغه پورته ځانګېړنې ودرلودلې نو هغو ته نیمکۍ مصرۍ وايي. تاسو نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه، نیمکۍ ټیکۍ او نو بیا يې پېژنئ چې دا نیمکۍ مصرۍ دي؛ چې له مصرۍ سکالو سره برابرې وي او دغه خصوصیات لري. نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپه او نیمکۍ ټیکۍ دا پورته ۳۲ ځانګېړنې نه لري بېلوالی يې پر همدې کې دی.
د وی یا ویکیي له پامه نیمکۍ مصرۍ هغې څو سرې پېیلې ته وايي چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیابیا کولې، واروارتړلې، ګرداني) پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت يې جوت کړي دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ څخه ورسته. پښت يې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.
د کوشنۍ نیمکۍ مصرۍ د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلیمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي، د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک يې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله يې یا درنه يې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ،غبرګغږونه، ناټروییکي، ټروییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانه!، خانه!، اشنا، زویه!، شېرینه، یا الله، یه، وا!، وله!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا ویَ، وای وای، نو، الله، کنه!، راځه!، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتینه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه!، سفیره!، وروره!، فردوسه!، لغمانی یه!، بخته میره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې... .)، نوموړي ټول د نیمکۍ مصریَ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلیمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) هره نیمکۍ مصرۍ پښېله باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ،هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، نیمکۍ مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او د شپږ سره نیمکۍ مصرۍ درېیمه او د پېنځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې نیمکۍ مصرۍ، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي، په پیلنۍ، دوېیمې او درېیمې څپې د څلورګونو څپو ټولوالي باندې یې زورنه راځي او یا به د اوزونو ټېټوالي او لوړوالي په بنه څپه باندې زورنه حسکېږي.

له سیمه بیزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکۍ مصرۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې او يوه دېرشتمې څپې خوړغړي د نيمکۍ مصرۍ مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالي ترڅنګه د نيمکۍ مصرۍ يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوړ غږ له لاسه ورکوي، لکه په دوېيمه مسره کې دوې څپې ډېرې شوي دي او خوړ غږ يې ورته ځنډنی کړی دی. دغه پايني ټوکونه په يوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، يوه دېرشتمې زورنې څپې له يوه څه اغېز سره نيمکۍ مصرۍ ته يوه خوړغړي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کې دی شي.

غوره سټه د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د نيمکۍ رغښت پنځ کوي، د نيمکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نيمکۍ هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ څپې و لري، د ديفتنګونه او پارنويکي سره، خو له ايزې، انګۍ، پتۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپيزۍ، څلور څپيزۍ، پينځه څپيزۍ، شپږ څپيزۍ، اووه څپيزۍ، اته څپيزۍ، نهه څپيزۍ، لس څپيزۍ، هايکويۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښيليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ؛ دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، (Dialogue له ستې بېلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی يا ګړندی فرق يې وکولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي، ورته ګنلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نيمکۍ مصرۍ چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نيمکۍ مصرۍ ۴۴ څپېزې وي؛ پېنځه سره نيمکۍ مصرۍ ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نيمکۍ مصرۍ ۶۲ څپېزې وي؛ اووه سرې نيمکۍ مصرۍ ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نيمکۍ مصرۍ ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نيمکۍ مصرۍ يې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بيا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نيمکۍ مصرۍ ۱۰۶ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره نيمکۍ مصرۍ ۴۴ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او دولس دانې و ويل شي خوند رنګ او د نوي وخت او هندارو په ښکارووندو په ستّه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې يې اته سره نيمکۍ مصرۍ ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې و ويل شي؛ ښې به بيا درې سرې نيمکۍ مصرۍ دې چې دولس دانې يا شپاړس و ويل شي؛ لړې ښې بيا لس سره نيمکۍ مصرۍ يا لسيزونې نيمکۍ مصرۍ دي چې پېنځه دانې و ويل شي ښې راځي؛ دا بيا له څلورو دانو شپږ سره نيمکۍ مصرۍ سره خوا په خوا ځای نيسي. پرته له غبرګغږونو او پارونيکو... . د څېړونکي (زما) نيمکۍ مصرۍ څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سيليبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) ,- خجيزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسيکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، او ږدوالی، کيفيت ښيي،: ټينګه , لهجه ،: تاکيد: بېلوونکی نښه: د وينا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. Accent, Morphemel: ،،) جوړښت په دې ډول دی:. ؛. ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸ او ۲۰۹.

نياوتون: ستره محکمه. ؛. ۲۰۹

نياو وزارت: عدلي وزارت. ؛. ۲۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيمنانو: نيم ناني، ښه الک (په سويل کې نانی هغه الک ته وايي چې عمر يې له کس نه کم وي او نوم يې هم زده نه وي. نو د درناوي يا له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د ناني په نوم يې بولي. او که نوم يې نه ورځي او له کس نه عمر کې ستر وي نو د درناوي له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د کاکو په نوم يې بولي. هغه الک ته وايي چې ځوان شوی نه وي عمر يې له څلورو څخه تر نهو کلو پورې وي.
نيمنانی (نمچه الک) په البېګار ولسوالۍ کې د سلبېګار کلي نه پورته د چهارکلا، براخېلو او الوخېلو کريو ترمنځه پرته سيمه ده. زموږ د دوېيم کلي نوم دی. ؛. ۲۱۰

۲۸. نې (ڼ)

ڼنکی: زنکی، ډېر نوم (جمعه) يې زنکي او زنکـــــيان دي، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زيات ګران وي، د ناصرو قوم ځيني خلک رنکي ته ڼنکی وايي. ډېر نوم يې ڼنکي دی او يکې نوم يې ڼنکی دی ؛. ۲۲، ۱۷۳ او ۲۲۰

ڼېه: ۱) هغه ښه کړنه (ښه کار) چې نن ورځ يې د ټيکنالوژۍ په مټه يې کهول، وګړو، پيڼۍوالو او بشر ته رسوي. ۲) سويې پنځي ګټه رسونکې پېغله، روباته، ځېرکه ګوډۍ. (ڼېه، ڼنی او ڼنۍ پښتو وی د صفي الله فردوس وييرغونه ده. چې ميکرو ڼېه پوهه يا ميکرو روباټيک لوړې زده کړې زما يوه مسلکي لوستليکی د زده کړو څخه و. د همدې له پاره مې د وی ربېښه چې په نې (ڼ) ابېڅه پيلېږي، چې په دې ښه لنډۍ او دا ويکي هم ما پنځي يا طبيعي په خپله بوږولي دي. د پښتو ژبې پورويکي نه دي چې له بلې ژبې دې پښتو ژبې ته راوړل شوي وي. د پښتو ژبې پنځي ويکي دي.) ؛. ۱۳، ۲۰، ۲۲، ۲۳ او ۲۲۰

ڼنی: سويې پنځي (شلخي، بدل، مصنوي) ګټه رسونکی ځلمی، روبات، ځوان روباتی، ځېرک ګوډی. ؛. ۲۲۰

ڼنۍ: سويې پنځي (شلخې، بدله، مصنوي) ګټه رسونکې پېغله، روباته، ځېرکه ګوډۍ.؛. ۲۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹. وې (و)

واړه: ټول، درست، ګرسره. ۶. ۷۷، ۸۱، ۸۶، ۸۸، ۱۳۹، ۱۵۱، ۱۶۷، ۱۷۲ او ۲۱۴

واند: تخیل، شېرې خیال، د شعر پېیلی انځور.۶. ۳۶ او ۱۳۵

واورېژونه: د واورې رېزونه، د واورې رېژونه، برف کوچونه. ۶. ۲۱۱

واورین: واوریز، له واورو ډک، پربرف. ۶. ۲۱۱

وخت: پېر، زمان، سهولتونه، ګرځیدنه، څرخا، تاویدنه، چورلیدنه داعصابو پاریدنه، ګبنۍ اخیستنه، ترله وتنه: چکروهنه: بدلیدنه: کړ لیچ: پیښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سینګار: څیره، جوله، بڼه: طرز، چم: میلان. ګرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځایه کول: بدلول: تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول: ګرځیدل، تاویدل، څرخیدل، چورلیدل، ستنیدل: اوښتل. لکه: زه به لوبغالي ته په یوه نۍ ، منځنۍ (یک شنبه، سه شنبه،) تلم په یکۍ باندې، لرلید داره بادې ټوپک مې و، په نښه ویشتو کې ګسمتي یمه ځکه کښې لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلي کې مو ځای نه و، په بیړنیو شیبو کې به یوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به مو ښې لوبوې کولې، لکه ډباډب، کیکیشن کای کراټې، کرکټ، خوسی. ۶. ۱۶، ۲۸، ۲۹، ... . (ټول ټال ۸۳ وارې نو)

وچه بېړۍ: د اوښانو کاروان، د اوښانو ګله، د اوښانو قطار، د اوښانو قافله، (هغه د او ښانو کاروانونه چې په صحراګانو کې تر څو میاشتو منزلونه کوي)، چې په وربښمین تنګي به تله راتله، له مېلاد څخه وړاندې هند به یې له اروپا او منګولیا او چین سره نخلوه. ۶. ۱۷۲

وراشه: وجیز، ښې خبرې، متل. ۶. ۲۱۱

ورانپوهاوی: ناسم پوهاوی، سوی تفاهم. ۶. ۲۱۱

ورانکاری: شراندازی، یاغې، بلواګر، اورپکی، وسله وال. ۶. ۲۱۱

وردۍ: یونفارم، جاله، نظامي لباس. ۶. ۷۶

ورګوزار: ورغورځیدل، ټیله کول، سبب کیدل د غورځیدو. ۶. ۲۱۱

ورهڼیزي: کسبي. ۶. ۲۱۱

ورمونو: نصیحتونه. ۶. ۲۱۱

وړکتون: د ماشومانو ساتنځی، کودکستان. ۶. ۲۱۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولس: قوم، د سیمې وګړي، د سیمې ژوندګړ، جرګه، د مشررانو ناسته (اجلاس). ؛. ۱۶، ۳۱، ۷۴، ۸۳ او ۹۲

ولوله: احساس، عاطفه. ؛. ۳۶ او ۱۳۵

ولولیز: عاطفي، احساساتي. ؛. ۱۴

وګړیو: خلکو، ولس. ؛. ۲۱۲

ونج: عوض، تعویض، میز. ؛. ۲۱۲

ون کدم (قدم): ارامه تیریدل،ارام قدم، هوسا حرکت کوي. کله چې تعلیم قدم پای ته رسې ارام قدم، هوسا حرکت پیلیږي. ؛. ۷۶ ۱۸۹ او ۱۹۰

ونه ځښې: و نه ځکې، و نه شکې . ؛. ۲۱۲

ویار: عیب، کمی. ؛. ۱۱، ۲۵، ۳۵ او ۱۰۷

ویارجن: معیوب. ؛. ۲۱۲

وېره وړی: ویرمن، ویرجن. ؛. ۲۱۲

ویرژلی: ویرژړلی، ویرمن، ویرجن. ؛. ۲۱۲

وېلاړ: تصمیم، عزم، اراده. ؛ ۲۱۲

ویجاړ: وران، خراب. ؛. ۱۶۶

ویوکي: لغات، وییکي، ویکي، ویي. ؛. ۷۶ او ۱۷۵

وئ: لغات، وییکی. ؛. ۲،... . ۲۱۵. (۲۱۲ وارې نور)

وئ!: د حیرانتیا اوز، بې برکته ناره یا غږ، پارنویکی دی. ؛. ۶۰ او ۶۱

وییپوهه: لغاتپېژندنه. ؛. ۲۱۲

ویيرغاونه: وئ بوږول، ویکي جوړول، وییکي رغونه، لغاتجوړونه. ؛. ۲۱۲

۳۰. هې
(ه یا هـ)

هاران: د حضرت لوط (ع) د پلار نوم دی. د حضرت ابراهیم (ع) د مشر ورو نوم دی ، او د ازر ستر زوی. ؛. ۲۱۲

هټیوال: دوکاندار، هټیوال، ډېر نوم یې هټۍوالو دی ؛. ۲۱۲

هروم (هرُم): د اور شغله. ؛. ۲۱۲

هېر: له یاده وتلی، په پام کې نه. ؛. ۸، ۱۱ او ۱۵۸

هـېرون: له یاده باستل شوي، هېرکړل شوی، له پامه باستل شوی. زما د نږدي ملګري او دوست توریالي ,, هېرون ،، مشهور په تړون د تګاب ولسوالی اخیري نوم دی. ؛. ۲۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۱. یې (ې)

پړ: خرس. ؛. ۸۷

پیړ: د کښتۍ لاستی. ؛. ۲۱۳

۳۲. ي

یکۍ: بیسکل. ؛. ۲۱۳

یوه نۍ: یک شنبه. ؛. ۲۱۱

یېبرور: بارور، حاصلخېزه. ؛. ۲۱۳

یېبره: ابره، اېبره، حاصل، ثمره. ؛. ۱۷

۳۳. ی

یوون: یکړ، واحد، یونټ. ؛. ۳۵، ۱۴۸، ۱۵۳، ۱۷۷ او ۱۸۲

۳۴. ۍ

۳۵. ئ

دا لاندې نې په هغه ویکیو کې ترې ګټنه اخستل کیږي چې کټ مټ د عربي ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا تورې نه کارول کیږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳۶. ثې (ث)

ثړد جنریشن: ورسته پاتې ژوند،. ؛. ۳۶۴

ثواب:. بدله ورکول، انعام ورکول عوض ورکول، مکافات ورکول؛ اداکول، اجر ورکول، بدله، عوض؛ اداینه، انعام، جایزه. ،. ؛. ۷۴، ۸۷ او ۹۵

۳۷. حې (ح)

حاکمان: مشران، والیان، هغه تن چې د اسلامي شورا یا جرګې له لوري په ښکاره ټاکل کیږي د وګړو له منځ وي او په پټه او ښکاره پردی نه وي. ؛. ۱۳۲ او ۱۳۴

حال: روان پېر، اوس، د مګړی. ؛. ۵۶ او ۶۰ چوپړی

۳۸. ذې (ذ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣٩. صې (ص)

صفي الله: (صفی الله) زما (د څېړونکي یا لیکوال) نوم دی، د عربي ژبې وی ده، د الله رښتینی ملګری، د الله صادق دوست، ٢:) د حضرت آدم ع تخلص دی. ؛. ٢، ٣، ١۴، ١۶ او ٢١٨ (ټول ټال ٣٢ وارې نور په بېلابېلو چوپړو کې نومړې وی یا لغات راغلی دی.)

٤٠. ضې (ض)

ضدي: قصد ناک، بې پرواء، قصد ناک، لړلی. ؛. ٩ او ٧٩

٤١. طې (ط)

٤٢. ظې (ظ)

٤٣. عې (ع)

عین الله: زمورږ سر ښوونکی، د پښتو مضمون ښوونکی وه په منځنۍ ښوونځۍ تجربه وي نمبر اول کې. ؛. ٢١۴

عیاله: زوزات، واړه، ماشومان. ؛. ٢١۴

عیال: اولاده، کوشنیان، ماشومان. ؛. ٢١۴

٤٤. فې (ف)

فصل: څېرکی. ؛. ١۶٠ او ١۶١ چوپړی

فیصله: پرېکړه، تړه. ؛. ١۵۶

٤٥.ق

قلعه: کلا، کور، انګړ، خونه، مېنه، قلع. ؛. ٢١۴

قوي: تکړه، زورور، کلک، ټینګ، مضبوت، طاقت ور. ؛. ٧۶

لنډون

په دې ټولګه کې لنډون (مخففات) د اصلي غونډلو (کلمو) پر ځای یوازې دغه لاندېنی راغلی دی.

م. اېنج. ص. ف: ماستر اېنجینېر صفي الله ,, فردوس ،،. ؛. ٣٩ چوپړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. بیبلو ګراپي Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري.

۱. **پښتو ټولنه.** (۱۳۵۴ لېږدی)، پښتو څېړنې، د پښتو څېړنو د نړوال مرکز د نړوال سیمینار د مقالو مجموعه، د چاپ کال ۱۳۵۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۰۰۰، پر له پسې نمبر ۲۲۳، د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۴ده ، پښتو څېړنې، پښتو ټولنه، ۱۷۶ چوپړی.

۲. **پینده محمد. زهیر.** (۱۳۱۰ لېږدی یا ۱۹۳۲ زېږدې)، غوړشکه د لنډیو، خطي نسخه ملي ارشیف، استقلال لېسه کې کښلې، ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس یې ملي ارشیف کې د موندنې ګڼه ۴/۵۲ پر له پسې ګڼه ۴۶۳۸ ده، ۷۷ چوپړی.

۳. **حبیب الله رفیع.** (۱۳۴۹ لېږدی)، د خلکو سندرې، افغانستان اکاډمي، د تاریخ او ادب ټولنه، ۱۰۹ چوپړی.

٤. **حضرت محمد ویاړ.** (۱۳۸۷ لېږدی)، مسافر هم د اوږده سفر جامي په تن کړې، کابل مجله (۵-۶) ګڼه، ۱۷۴ چوپړی.

٥. **داود خان داوړ.** (۱۹۸۴ زېږدی)، پښتو ټپه، پښتو ادبي مرکز، د نورنګ سرای پېښور، ۲۱ چوپړی.

٦. **(د لیکوال پېژند څرګند نه دی).** (۱۳۱۲ لېږدی یا ۱۹۳۴ زېږدې)، منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلې یا په قلم لیکلې) ملي ارشیف، په ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې شوې وه. اوس یې ملي ارشیف کې د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ځای، ځای له ۱ څخه تر ۶۴، ۶۵ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. **سلیمان لایق. څېړونکی.** (۲۰۰۸ زېږدی کال)، سلیمان لایق په لنډیو غږیزي، د اګست په ۲۱ نیټه قلم نړیوالي ټولنې د لنډیو په هکله سلیمان لایق غږولی و او بازمحمد عابد ثبت کړی و چې دا دی کټ مټ یې ستاسې په وړاندې خپروم.

۸. **سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند.** (۱۳۶۱لېږدیز لمریز کال)، پښتو لنډۍ، پښتو لنډۍ د شفاهي ادب او فوکلور د ډیپارټمنټ د علمي غړو د ۱۳۶۱ لېږدي ګډه علمي پروژه، د لنډۍیو په باب تحلیلي څېړنه، د سلیمان لایق او د مجاور احمد مومند په زیار، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر یا پرله پسې نمبر یې ۸۲، افغانستان د علومو اکاډمۍ مرکزي علمي کتابتون ګڼي کوډ ۱۵۲۴۷، عمومي مطبعه کابل ،۱۰۰۰ چاپ ګڼه، چاپ کال ۱۳۶۳ لېږدی، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۵۳ ده، ۵ او ۴۷۲ چوپړی.

۹. **سلما شاهین. ډاکتره.** (۱۹۸۴ زېږدی)، روهي سندري، پېښور د پښتو اکاډیمی مخکنۍ رئیسې، پېښور پوهنتون،۳۸۰ چوپړی.

۱۰. **سید اکل. غریبیار. کامه وال.** (۱۳۸۵ لېږدی یا ۲۰۰۶ زېږدی)، ولسي مرغلرې، دانش خپرندویې ټولنې تخنیکي څانګه، پېښور، ۱۱۸چوپړی.

۱۱. **صفي الله فردوس. ډیپلوم. انجنیر.** (۱۳۸۸ لېږدیز لمریزکال)، څلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه. د چاپ ربنت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته! خو په بیبلو ګراپي یا اخځوک بڼه ترې ګټنه اخستلی شي، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، افغانستان. ۲۲۲، ۲۳۷، ۲۴۹، ۲۵۱، ۲۷۸ او ۳۲۹ چوپړی.
[http://www.ketabton.com/book/id/۸۲۰]، [۳۱ ۲۰۱٦ January]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۱۲. **صفي الله فردوس. ماستر. اېنجینېر.** (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لېږدیز لمریزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پیپلي، د چاپ ربنت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته! خو په بیبلو ګراپي یا اخځوک بڼه ترې ګټنه اخستلی شي، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، وړیا پوهنغونډ ویکیپېډیا له پاره لیکنه، ۸ چوپړی.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پیپلي]، [۱۱ ۲۰۲۲ November]، ۱۱:۴۰ د ورځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. **صفي الله فردوس. ماستر. انجينېر.** (د کب، ۱۹، ۱۴۰۱ لېږدی)، د ايـــزو ځېرنـــچوپړي (د ايزي ريسرچ پانې)، د چاپ ربنت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخيستنې اجازه نه شته! خو په بيبلو ګراپي يا اخځوک بنه ترې ګټنه اخستلی شي، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، ۱۰ چوپړی.
[https://ketabton.com/index.php/books/۱۵۸۱۹]،
[March ۱۰ ۲۰۲۳]، ۲۰:۰۱ د شپې.

۱۴. **صفي الله فردوس. ماستر. انجينېر.** (پسرلی، د وري ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدی يا زېږدی April ۰۲ ۲۰۲٤)، د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرييو انګړ ځېرنچوپړي – لومړی ټوک، زما د ځېړنو ټولګه، د چاپ ربنت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخيستنې اجازه نه شته! خو په بيبلو ګراپي يا اخځوک بنه ترې ګټنه اخستلی شي، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، ۶۸ چوپړی.
[https://ketabton.com/index.php/books/۱٦۲۳۱]،
[April ۲ ۲۰۲٤]، ۲۲:۳۲ د شپې.

۱۵. **صفي الله فردوس. ماستر. انجينېر.** (پسرلی، وری ۱۶، ۱۴۰۳ لېږدی يا زېږدی April ۰٤ ۲۰۲٤)، د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرييو انګړ ځېرنچوپړي – دوېيم ټوک، زما د ځېړنو ټولګه، د چاپ ربنت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخيستنې اجازه نه شته! خو په بيبلو ګراپي يا اخځوک بنه ترې ګټنه اخستلی شي، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، ۱۹۳چوپړی. [https://lnkd.in/daYAXP۷t]،
[https://ketabton.com/index.php/books/۱٦۳٦۸]،
[April ۲٤ ۲۰۲٤]، ۲٤:۵۷ د شپې.

۱٦. **صفي الله فردوس. ماستر. انجينېر.** (پسرلی، غويی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی يا زېږدی April ۲٤ ۲۰۲٤)، د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصرييو انګړ ځېرنچوپړي – دريېم ټوک، زما د ځېړنو ټولګه، د چاپ ربنت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخيستنې اجازه نه شته! خو په بيبلو ګراپي يا اخځوک بنه ترې ګټنه اخستلی شي، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، ۱۱۸، ۱۸۳، ۲۲۲ او ۳۰۴ چوپړی.
[https://ketabton.com/index.php/books/۱٦٤۲٤]،
[April ۲٤ ۲۰۲٤]، ۲٤:۲۸ د شپې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. **عبدالروف. بېنوا** (۱۳۳۷ لېږدی)، لنډې چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفي کړي، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوي ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ځای، ځای له ۱، ۶، ۳۵، ۵۸، ۱۴۲ چوپړی.

۱۸. **ګل باچا الفت. د ادب ستوری**. (۱۳۲۵ لېږدی یا ۱۹۴۶ زېږدی)، پښتو سندرې، ګل باچا الفت د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تاليف د څانګو امير، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر ۹۵، عمومي مطبعه کابل ، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، ۱۱۳ چوپړي.

۱۹. **محمد دين. ژواک**. (۱۳۳۴لېږديز لمريز کال)، پښتنې سندرې، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبياتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر یا پرله پسې نمبر يې ۱۱۵، افغانستان د علومو اکاډمی مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۲۵۹۴، عمومي مطبعه کابل ،۲۵۰۰ چاپ ګڼه، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۴ ده، ۱۷۶، ۲۹۵ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. د چاپ شویو کېنلو (لیکو یا کتابونو) لېست

١. څلپړ کې د ددو دود
٢. د ټاټوبي ټنګټکور او پېبیلې
٣. د اېـــزو څېرنچوپړي
٤. د کوش تپې لویې ویالې جوړولو په وړاندې د اوزبېکېستان ولسمشر څېکړنو ته د فردوس څېکړنې
٥. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ څېرنچوپړي (لومړی ټوک)
٦. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ څېرنچوپړي (دوېیم ټوک)
٧. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ څېرنچوپړي (درېیم ټوک)
٨. د ټاټوبي میلي پېبیلې
‹‹Country National Poems (Love & Laws Language)››
٩. نیمکیو د څېرنچوپړو انګړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. د کړنې لاندې کښلو (ليکو يا کتابونو) لېست

۱. **د برېښنا اېنجينېرۍ بنسټونه** (لغمان پوهنتون د ودانيزې اېنجينېري فاکولتې، د درېيم ټولګي د دوېيم سيمستر ۱۳۹۶ لېږدي لوستليکی يا درسي کتاب)
۲. **د مخې کتاب**
۳. **ويڅکي خستو** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۴. **پښتو په لغمان چل (چ. ل يا چريکي لار) زده کړه!!!**
۵. **سل لغمانی وراشې (وجيزې يا متلونه)**
۶. **د پښتو زده کولو لس لاملونه (Ten Reasons to Learn pashto)**
۷. **په ځنګل کې غړومبهار** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۸. **افغانستان اټوم بم لري – له سلو ۷۰٪ ښکاره او له سلو ۳۰٪ پټ**
۹. **چمتو سرفراز** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۱۰. **هېښمې** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۱۱. **ننی او ننۍ**
۱۲. **توري وربځې** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۱۳. **د الله د کتاب ژباړه**
۱۴. **Translation of The Book of Allah (Miracle of the Last Prophet)**
۱۵. **ننه**
۱۶. **جنت بوی** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۱۷. **درې غله** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۱۸. **د کاپرکۍ اوږده شونډه**
۱۹. **د لمک ننکی**
۲۰. **برېښنا اېنجينېرۍ د ټولو اړوند**
۲۱. **د اېنجينېرۍ لښتيليکي**
۲۲. **د باچا کاني** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۲۳. **لوښي لرګي** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۲۴. **بوينه هډه** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۲۵. **د لوړپوړي مديريت او رهبري ليد**
۲۶. **د مچنغوزې ګاټی** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۲۷. **کجی بده!**
۲۸. **پښتو پوستکالي**
۲۹. **ودانولو د ښه رنګوالي مديريت روزنه**
(Construction Quality Management Training)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲. شونيا او پېر پر سپما د کښلو (ليکو يا کتابونو) لېست

۱. **يهود اصلي لغماني دي** (پښتانه يهود نه؛ يهود پښتانه دي او پښتانه اریاني دي)
۲. **لغمان لغمانی** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۳. **حاجي بابا (ميرويس نيکه!) ناانډوله** (,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،))
۴. **پردی تالب**
۵. **زموږ مدرسه**
۶. **غلې کانې**
۷. **د څه له پاره ولاړ يې**
۸. **کتاب ورته کې ده!؟**
۹. **د وتې ګټه او پوهه**
۱۰. **له ما سره و غږېږه**
۱۱. **د ښن پټ سګنالونه او پټ ورمونه**
۱۲. **غښتلی ميرڅمن**
۱۳. **لېوه او لېوګۍ**
۱۴. **کيسکی او بيانکی**
۱۵. **د بي بي سي شل خبرو اترو پوښتنې او ځوابونه**
(۲۰BBC Interview Questions and Answers)
۱۶. **سی این این د ښکالوه ۱۰پوښتنې**
(CNN۱۰ Discussion Questions)
۱۷. **کيسې له نورو مسلو سره** (Stories With More Matter)
۱۸. **د مسواک ونه**
۱۹. **د شپه ميرو (پوليسو) مشر زرغون شا خان اکا**
۲۰. **لومړی کوشنی غښتلی**
۲۱. **سرور ماما تولندی او رغاوه (موټر او صنعت)**
۲۲. **دښن د ميني ژبه**
۲۳. **و او د**
۲۴. **خوږې شپېې او سړې تودې**

Country National Poems
M.BSC.ENG
SAFIULLAH FIRDOWS
IN MEHTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN
SEPTEMBER 19, 2023

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library